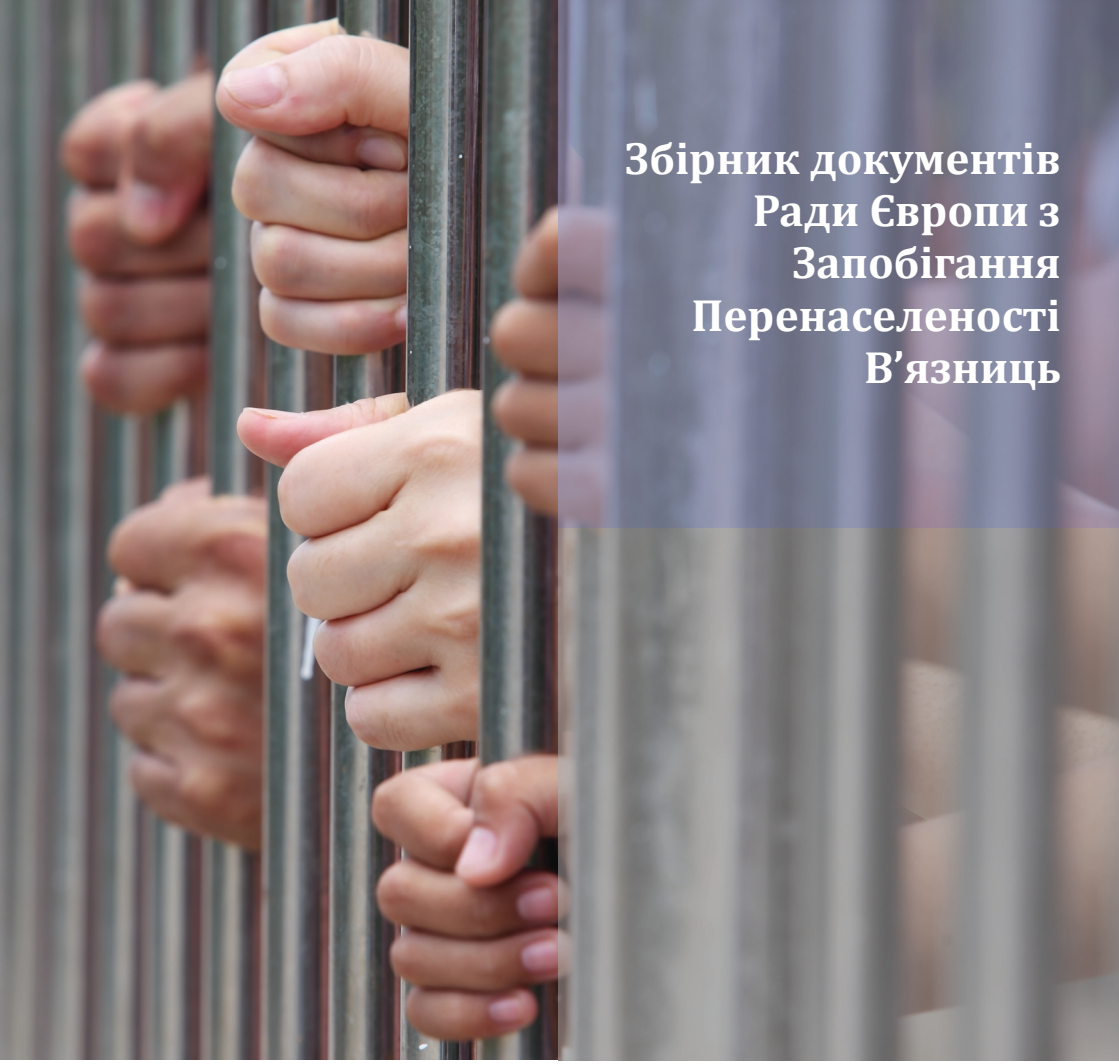

Збірник документів Ради Європи з Запобігання Перенаселеності В'язниць

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Збірник документів Ради Європи з Запобігання Перенаселеності В'язниць

2015

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Українське видання: Збірник документів Ради Європи з Запобігання Перенаселеності В'язниць

Офіційна версія тексту є англійським виданням

Всі запити щодо часткового або повного відтворення або перекладу цієї публікації слід направляти в Директорат Комунікації Ради Європи (F-67075 Стразбург Седекс або publishing@coe.int). Вся інша кореспонденція з приводу цієї публікації має бути адресована Генеральному Директорату Ради Європи з прав людини та верховенства закону.

Графічний дизайн
Леван Ментешашвілі

- CoE CM R (92)16
- CoE CM R (99)19
- CoE CM R (99)22
- CoE CM Rec (2003)22
- CoE CM Rec (2006)13
- CoE CM Rec (2014)4
- CoE CM Rec (2000)22
- CoE CM Rec (2006)2
- CoE CM Rec (2010)1
- Extracts from the CPT General Reports

© Рада Європи, Жовтень 2015 року

Видано Радою Європи

Видано в рамках регіонального проекту – «Підтримка потенціальної реформи (від карального до реабілітаційного підходу)» - Рамкова програма співпраці Європейського Союзу та Ради Європи.

ЗМІСТ

Рекомендація No R (92) 16 Комітету міністрів державам-членам про європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів 5

Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам - членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах 27

Рекомендація No r (99) 22 Комітету міністрів державам-членам стосовно переповненості в'язниць і зростання кількості ув'язнених 33

Рекомендація Rec(2000)22 Комітету Міністрів державам-членам щодо вдосконалення реалізації європейських правил щодо громадських санкцій та заходів 41

Рекомендація Rec (2003) 22 Комітету Міністрів державам-членам про умовно-дострокове звільнення 49

Європейські Пенітенціарні Правила-1 (Рекомендація No R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) 59

Рекомендація Rec (2006) 13 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань з Пояснювальною запискою 99

Рекомендація CM/Rec(2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробації 131

Рекомендація CM / Rec (2014) 4 Комітету Міністрів державам-членам стосовно електронного моніторингу 155

Витяги з Загальної доповіді КЗК - Переповнення в'язниць 167

Рекомендація No R (92) 16 Комітету міністрів державам-членам про європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів

(Ухвалена Комітетом Міністрів на 482 засіданні заступників Міністрів від 19 жовтня 1992 року)

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15.6 Статуту Ради Європи,

Враховуючи важливість встановлення загальних принципів щодо кримінальної політики між державами-членами Ради Європи з метою зміцнення міжнародного співробітництва в цій галузі;

Відзначаючи значний розвиток в державах-членах в галузі використання санкцій та заходів, виконання яких не пов'язане з позбавленням волі;

Враховуючи, що ці санкції і заходи являють собою важливі способи боротьби зі злочинністю, і що вони уникають негативних наслідків тюремного ув'язнення;

Враховуючи важливість приєднання до розробки міжнародних норм для створення, запровадження та здійснення цих санкцій та заходів,

Рекомендує урядам держав-членів керуватися у їхньому внутрішньому законодавстві та практиці принципами, викладеними в тексті Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів, що додається до цієї Рекомендації, з метою їх поступового здійснення, і надати максимально широке поширення цьому тексту.

Додаток до Рекомендації No R (92) 16

Преамбула

Дані правила призначені, щоб:

a. встановити перелік стандартів, що дозволяють національним законодавцям та зацікавленим практикуючим сторонам (органам, що ухвалюють рішення, та органам, що призначені відповідальними за їхню реалізацію) забезпечити справедливе та ефективне застосування

громадських санкцій та заходів. Ця програма має заохочувати до необхідного та бажаного балансу між, з одного боку, потребами захисту правопорядку в суспільстві, а також застосування норм, що передбачають відшкодування шкоди, заподіяної постраждалим, і, з іншого боку, необхідне визнання потреб правопорушника, що мають відношення до його соціальної адаптації;

б. надавати державам-членам основні критерії, щоб створення і використання суспільних санкцій і заходів можна було об'єднати з гарантіями того, що фундаментальні права людини правопорушників, що підлягають таким санкціям і заходам, не будуть порушені. Аналогічно, важливо не допустити застосування цих санкцій і заходів, що ведуть до будь-якого зловживання, яке може, наприклад, призвести до їх використання на шкоду певним соціальним групам. Необхідно приділити ретельну увагу соціальним перевагам і недолікам, а також пов'язаним потенційним ризикам або таким, які можуть виникнути в результаті згаданих санкцій і заходів. Сам факт намагання знайти альтернативу ув'язненню не виправдовує застосування будь-якої санкції або заходу, або засобів їх здійснення;

в. запропонувати чіткі правила поведінки співробітникам, відповідальним за застосування громадських санкцій та заходів, а також всім громадянам, які беруть в цьому участь, для того, щоб таке застосування відповідало будь-яким умовам і зобов'язанням, що накладаються, тим самим забезпечуючи довіру до санкцій або заходів. Однак це не означає, що застосування має розглядатись в жорстких формальних рамках. Замість цього, застосування має проводитись індивідуально, тобто з урахуванням відповідності між правопорушенням і кримінальною відповідальністю, а також особистістю і можливостями правопорушника. Крім того, той факт, що можна зробити посилання на звід правил, встановлених на міжнародному рівні, має сприяти обміну досвідом, зокрема в тому, що стосується методів роботи.

Не можна переоцінити значення громадських санкцій та заходів, що застосовуються в рамках справжніх правил, для правопорушника, а також для громади, оскільки правопорушник може продовжувати робити вибір і виконувати свої соціальні зобов'язання. Виконання кримінального покарання в межах самої громади, а не через ізоляцію від неї, цілком може забезпечити довгостроковий кращий захист для суспільства, включаючи, звичайно, охорону інтересів постраждалого або постраждалих.

Отже, запровадження та здійснення громадських санкцій та заходів повинні регулюватись цими міркуваннями, а також головною метою – ставлення до правопорушника як до відповідальної людини.

Дані правила, встановлені паралельно з Європейськими тюремними правилами, не повинні розглядатись в якості модельної системи. Замість цього, вони утворюють звід вимог, які можуть стати загальноприйнятими та вживаними. Без дотримання цих вимог не може бути жодного задовільного застосування громадських санкцій та заходів.

Виходячи зі свого досвіду, а також повного уявлення про ситуацію в державах-членах, Рада Європи добре усвідомлює, що ці правила надають рекомендації та допомогу тим особам, які відповідальні за національне законодавство, а також особам, які його застосовують.

Положення цих правил стосуються всіх санкцій та заходів, виконання яких не пов'язане з позбавленням волі, як це визначено в глосарії, в тому числі способів виконання вироків у вигляді позбавлення волі за межами пенітенціарних установ. Тим не менш, заходи, які спеціально пов'язані з неповнолітніми, не охоплені цими правилами.

Перша частина. Загальні принципи

Правило 1

Дані правила застосовуються неупереджено.

Правило 2

Визначення термінів у глосарії, що міститься в додатку, слід розглядати в якості невід'ємної частини правил.

Розділ I. Нормативно-правова база

Правило 3

Визначення, ухвалення та застосування громадських санкцій та заходів мають бути закладені в законі.

Правило 4

Умови і зобов'язання громадських санкцій та заходів, які встановлені органом влади, уповноваженим приймати рішення, повинні бути визначені чіткими та недвозначними правовими положеннями, так само, як наслідки недотримання цих умов і зобов'язань.

Правило 5

Жодні громадські санкції або заходи не повинні мати невизначений строк застосування.

Тривалість громадських санкцій та заходів встановлюються органом влади, уповноваженим приймати рішення в межах, встановлених законом.

Правило 6

Характер і тривалість громадських санкцій та заходів повинні бути пропорційними серйозності правопорушення, за яке правопорушник був засуджений, або у якому особа звинувачується, і враховувати особисті обставини правопорушника.

Правило 7

Органи, відповідальні за виконання громадських санкцій та заходів, повинні бути визначені законом.

Обов'язки і відповідальність виконавчого органу також повинні бути закладені в законі.

Правило 8

Повноваження виконавчих органів ухвалювати рішення про методи виконання, делегувати свої виконавчі обов'язки третім особам, якщо це необхідно, або укладати угоди про виконання з правопорушниками, іншими органами або третіми сторонами, повинні бути закладені в законі.

Правило 9

Якщо правопорушник не дотримується умов або зобов'язань, викладених у рішенні про громадські санкції або заходи щодо нього, арешт та утримання під вартою в ході здійснення має регулюватись законом.

Правило 10

В законі не повинні встановлюватись жодні положення для автоматичної зміни громадських санкцій та заходів на позбавлення волі в разі недотримання будь-яких умов або зобов'язань санкції або заходу.

Правило 11

Закон повинен передбачати регулярний і зовнішній контроль роботи виконавчих органів. Це мають робити кваліфіковані і досвідчені особи.

Розділ II. Судові гарантії і процедури подачі скарг

Правило 12

Рішення про запровадження або скасування громадських санкцій або арешту як запобіжного заходу повинні ухвалюватись судовим органом.

Правило 13

Правопорушник має право оскаржити у вищому органі рішення про накладання на нього громадських санкцій або заходів, зміну або анулювання таких санкцій або заходів.

Правило 14

Апеляція на рішення про здійснення громадських санкцій чи заходів повинна подаватися до органу судової влади, якщо правопорушник бажає оскаржити обмеження свободи або рішення, яке є незаконним або суперечить змісту накладених санкцій або заходів.

Правило 15

Процедура оскарження повинна бути доступна для правопорушників, які бажають оскаржити рішення про виконання, ухвалене виконавчим органом, або не ухвалення такого рішення.

Правило 16

Процедура ініціювання оскарження повинна бути простою. Скарги повинні розглядатись швидко, а рішення ухвалюватись без невиправданої затримки.

Правило 17

Орган оскарження має отримувати всю необхідну інформацію для того, щоб ухвалити рішення щодо скарги. Необхідно приділяти ретельну увагу доцільності розглядання скарги на особистому прийомі, особливо коли правопорушник висловив таке бажання.

Правило 18

Рішення органу оскарження і підґрунтя для рішення мають повідомлятись в письмовій формі заявнику та виконавчому органу.

Правило 19

Правопорушнику, який хоче скористатися правом на оскарження рішення про накладення, зміну або скасування громадської санкції або заходів, або рішення про виконання санкції або заходів, не може бути відмовлено у дозволі про надання допомоги особою, яку обрав правопорушник, або, якщо необхідно, офіційно призначеним адвокатом, якщо така допомога передбачена законодавством.

Розділ III. Дотримання основних прав

Правило 20

Не повинно бути жодної дискримінації під час накладання і здійснення громадських санкцій і заходів за ознакою раси, кольору шкіри, етнічного походження, національності, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, економічного, соціального або іншого статусу або фізичного чи психічного стану.

Правило 21

Жодна громадська санкція або захід, яка обмежує громадянські чи політичні права правопорушника, не повинна створюватись або встановлюватись, якщо вона суперечить нормам, прийнятим міжнародним співтовариством щодо фундаментальних прав і свобод людини. Ці права не можуть бути обмежені в процесі застосування санкції або заходів більшою мірою, ніж випливає з рішення про запровадження санкції або заходів.

Правило 22

Характер всіх суспільних санкцій і заходів та порядок їх здійснення повинен відповідати всім правам людини, гарантованим правопорушнику на міжнародному рівні.

Правило 23

Характер, зміст і методи здійснення громадських санкцій і заходів не повинні ставити під загрозу конфіденційність чи гідність правопорушників або їх сімей, а також призводити до їх переслідування. Також, вони не повинні ставити під загрозу самоповагу, сімейні відносини, зв'язки з суспільством і здатність функціонувати в суспільстві. Мають бути створені гарантії захисту правопорушника від образ, надмірної цікавості або публічності.

Правило 24

Будь-які вказівки виконавчого органу, зокрема ті, що стосуються вимог контролю, повинні бути практичними, точними і обмежуватися необхідністю ефективного здійснення санкцій або заходів.

Правило 25

Громадські санкції або заходи не повинні включати медичне або психологічне лікування або процедури, які не відповідають етичним нормам, прийнятим на міжнародному рівні.

Правило 26

Природа, зміст і методи здійснення громадських санкції або заходів не повинні включати невиправданий ризик фізичних чи психічних травм.

Правило 27

Громадські санкції та заходи повинні застосовуватись таким чином, щоб не загострювати їх хворобливий характер.

Правило 28

Права на пільги в межах будь-якої існуючої системи соціального забезпечення не повинні обмежуватися шляхом встановлення або здійснення громадських санкцій або заходів.

Правило 29

Вжиття заходів для надання допомоги виконавчим органам у вигляді відповідних контролюючих заходів, що реалізуються на платній основі організаціями або окремими особами з громади, та забезпечення відповідності послуг, що надаються, вимогам даних правил, повинно контролюватись виконавчим органом. Виконавчий орган повинен ухвалювати рішення про заходи, які необхідно прийняти, якщо передбачена допомога не відповідає цим вимогам.

Виконавчий орган також повинен ухвалювати рішення про заходи, які слід вжити у разі, якщо заходи контролю виявляють, що правопорушник не дотримується умов, зобов'язань або вказівок, що випливають зі встановленої громадської санкції або заходу.

Розділ IV. Співпраця та згода правопорушника

Правило 30

Запровадження і реалізація громадських санкцій та заходів повинно розвивати у правопорушника почуття відповідальності перед суспільством в цілому і постраждалим (постраждалими) зокрема.

Правило 31

Громадські санкції або заходи повинні застосовуватись тільки тоді, коли відомо, що умови або зобов'язання можуть бути доречними, а правопорушник готовий співпрацювати і дотримуватися їх.

Правило 32

Будь-які умови або зобов'язання, яких повинен дотримуватись правопорушник в рамках громадських санкцій або заходів, повинні бути визначені з урахуванням як індивідуальних потреб, що зумовлюють їх здійснення, так його можливостей і прав, а також соціальної відповідальності.

Правило 33

Незважаючи на видання офіційного документа, у якому міститься рішення про накладення громадських санкцій або заходів, до початку їх здійснення правопорушник має бути чітко проінформований про природу і цілі санкції або заходу і умови або зобов'язання, яких він повинен дотримуватись, мовою, яку він розуміє, і, якщо необхідно, у письмовій формі.

Правило 34

Оскільки виконання громадських санкцій чи заходів повинно бути розроблено з метою забезпечення співпраці правопорушника і надати йому можливість побачити, що санкція максимально справедливо і обґрунтовано відповідає скоєному правопорушенню, правопорушник повинен брати участь в процесі ухвалення рішень з питань здійснення, наскільки це можливо.

Правило 35

Згоду обвинуваченого необхідно отримати до накладення будь-якої громадської санкції, яка буде застосовна до судового розгляду або замість рішення про санкції.

Правило 36

Якщо необхідна згода правопорушника, він має бути проінформований в чіткій формі.

Така згода не має бути наслідком позбавлення порушника будь-яких його основних прав.

Друга частина. Людські та фінансові ресурси

Розділ V. Професійний персонал

Правило 37

Не повинно бути жодної дискримінації в галузі працевлаштування, відбору та підвищення спеціалістів за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, народження або іншого статусу. У відборі і працевлаштуванні необхідно брати до уваги конкретну політику щодо окремих категорій осіб та різноманітність правопорушників, які мають контролюватись.

Правило 38

Персонал, відповідальний за реалізацію, повинен бути досить численним, щоб ефективно здійснювати різні покладені на нього обов'язки. Працівники повинні володіти якостями характеру і професійною кваліфікацією, необхідними для виконання своїх функцій. Необхідно розробити норми і політику, щоб гарантувати, що кількість і якість персоналу відповідає об'єму роботи і професійним навичкам і досвіду, необхідним для роботи.

Правило 39

Персонал, відповідальний за реалізацію, повинен мати достатню підготовку та отримувати інформацію, яка дозволить йому мати реалістичне сприйняття сфери його діяльності, його практичних обов'язків і етичних вимог його роботи. Професійна компетентність персоналу повинна регулярно зміцнюватись і розвиватись шляхом перепідготовки, атестації і оцінювання.

Правило 40

Спеціалісти повинні призначатись на такій правовій, фінансовій і нормативній основі, яка забезпечує професійну та особисту цілісність, розвиток усвідомлення працівниками офіційної відповідальності, а також відповідність умов їх служби умовам служби інших спеціалістів, які виконують схожі обов'язки.

Правило 41

Спеціалісти мають бути підзвітними виконавчому органу, встановленому законом.

Цей орган повинен визначити права і обов'язки співробітників і вживати заходи щодо контролю співробітників та оцінки ефективності їх роботи.

Розділ VI. Фінансові ресурси

Правило 42

Виконавчі органи повинні мати достатні фінансові ресурси, що надаються з державних коштів. Треті сторони можуть робити фінансові або інші внески, але виконавчі органи не повинні бути фінансово залежними від них.

Правило 43

У тих випадках, коли виконавчі органи використовують фінансові внески третіх осіб, повинні бути передбачені правила, що визначають процедури, яких мають дотримуватись особи, наділені конкретними обов'язками у цьому питанні, і засоби для перевірки використання коштів.

Розділ VII. Залучення та участь громад

Правило 44

Відповідна інформація про характер і зміст суспільних санкцій та заходів, а також різні способи, якими вони реалізуються, повинна поширюватися так, щоб широка громадськість, у тому числі фізичні особи, приватні та громадські організації та служби, що беруть участь в здійснення санкцій і заходів, могли зрозуміти і сприймати їх в якості адекватної та надійної реакції на злочинну поведінку.

Правило 45

Робота органів, відповідальних за виконання громадських санкцій та заходів, повинна бути доповнена використанням всіх необхідних ресурсів, які існують у суспільстві для того, щоб надати цим органам підходящі способи задоволення потреб правопорушників та дотримання їх прав. Для цього, необхідно максимально залучати до участі організації і фізичні особи з громади.

Правило 46

Участь громади повинна використовуватись для надання допомоги правопорушникам у розробці конструктивних зв'язків із суспільством, усвідомленні зацікавленості громади в них і розширенні їх можливостей для контакту і підтримки.

Правило 47

Участь громади має бути передбачена в рамках угоди з відповідальним виконавчим органом, який визначає, зокрема, характер обов'язків і те, як вони будуть виконуватись.

Правило 48

Організації та фізичні особи, залучені з громади, повинні виконувати контроль тільки в межах повноважень, викладених в законодавстві або обумовлених органами, відповідальними за запровадження або реалізацію громадських санкцій або заходів.

Правило 49

Звернення до осіб, залучених з громади, не має замінювати роботу, яка повинна виконуватись спеціалістами.

Правило 50

Виконавчі органи повинні визначати критерії та процедури, відповідно до яких особи, залучені з громади, повинні відбиратись, отримувати інформацію про завдання, обов'язки, обмеження, підзвітність та інші питання.

Правило 51

Особи, залучені з громади, повинні отримувати керівні настанови в необхідному обсязі від спеціалістів, що дозволяє виконувати обов'язки, які відповідають їх здібностям і можливостям. Також повинна надаватись відповідна підготовка за необхідністю.

Правило 52

Організації та фізичні особи, залучені з громади, повинні дотримуватись правил професійної конфіденційності.

Правило 53

Особи, залучені з громади, повинні бути застраховані від нещасних випадків, тілесних ушкоджень і суспільної відповідальності при виконанні своїх обов'язків. Вони повинні отримувати відшкодування необхідних витрат, понесених у ході роботи.

Правило 54

Організації та фізичні особи, залучені з громади, повинні мати можливість висловлюватись з питань загального характеру, що відносяться до їх компетенції, а також з питань, які стосуються окремих випадків. Вони повинні отримувати зворотну інформацію.

Третя частина. Аспекти управління санкціями та заходами

Розділ VIII. Умови здійснення

Правило 55

Громадські санкції і заходи повинні реалізовуватись таким чином, щоб вони були якомога змістовнішими для правопорушника, і повинні заохочувати робити свій внесок в особистісний та суспільний розвиток для внесення змін в суспільстві. Методи контролю і нагляду повинні відповідати цим цілям.

Правило 56

Поради судам або прокурорам про підготовку, накладення або здійснення громадських санкцій чи заходів повинні надаватись тільки спеціалістами або організаціями, визначеними в законі.

Правило 57

Виконавчий орган повинен забезпечити доступність інформації про права осіб, які піддаються громадським санкціям та заходам, і допомогу

для забезпечення цих прав. Спеціалісти, організації та приватні особи, залучені з громади, повинні бути проінформовані про ці положення.

Правило 58

Правопорушник має право робити усні чи письмові заяви до ухвалення будь-якого рішення про накладення громадської санкції або заходу.

Виконавчий орган повинен забезпечити, щоб правопорушник міг зв'язатись з відповідальним спеціалістом з мінімальною затримкою у разі конфліктної або кризової ситуації.

Правило 59

Виконавчий орган повинен реагувати і розслідувати скарги, що стосуються здійснення санкцій або заходів, накладених на правопорушника. Він повинен відповідально і серйозно розглядати прохання правопорушника щодо зміни керівника або іншої особи, яка виконує певні обов'язки щодо правопорушника.

Правило 60

Виконавчий орган повинен вести протоколи. Вони повинні бути актуальними, щоб, зокрема, можна було підготовити будь-який звіт про виконання умов або зобов'язань санкції або заходу правопорушником.

Правило 61

Інформація, що міститься в окремих протоколах, повинна охоплювати тільки питання, що відносяться до накладеної санкції або заходу та їх здійснення. Така інформація повинна бути надійною і об'єктивною.

Правило 62

Правопорушник або особа, що діє від імені правопорушника, повинна мати доступ до його справи в тій мірі, що не порушує право на недоторканність приватного життя інших. Правопорушник має право оскаржити зміст справи. Суть заперечення повинна бути внесена у протокол.

Правило 63

Керівник правопорушника повинен в установленому порядку інформувати його про зміст справи та інших складених протоколів, і пояснювати їх зміст.

Правило 64

Інформація в кожному протоколі повинна розкриватись тільки тим особам, які мають законне право на її отримання, та будь-яка інформація, що розкривається, повинна бути обмежена тим, що має відношення до завдання органу влади, що запитує інформацію з протоколу.

Правило 65

Після закінчення громадських санкцій або заходів, справи, що зберігаються в виконавчому органі, повинні бути знищені або зберігатись в архівах відповідно до правил, які гарантують захист від розкриття їх змісту третім особам. Це має робитись після закінчення правових наслідків санкцій або заходів, а також в межах строку, встановленого законодавством.

Правило 66

Форма і об'єм інформації про правопорушників, що надається органам, які займаються працевлаштуванням, особистою і соціальною допомогою будь-якого роду, повинні бути визначені і обмежуватись метою конкретної дії. Зокрема, без явної та усвідомленої згоди правопорушника, ця інформація повинна виключити інформацію про злочин і біографію правопорушника, а також будь-яку іншу інформацію, яка може мати несприятливі соціальні наслідки або являти собою вторгнення в приватне життя.

Правило 67

Завдання, передбачені для правопорушників, що займаються громадською роботою, повинні мати сенс, бути соціально корисними, значущими і підвищувати кваліфікацію правопорушника. Громадські роботи не повинні здійснюватись з метою отримання прибутку для будь-якого підприємства.

Правило 68

Робочі та професійні умови правопорушників, що здійснюють громадські роботи, повинні відповідати чинному законодавству в сфері охорони здоров'я та безпеки. Порушники повинні бути застраховані від нещасних випадків, травм та суспільної відповідальності, яка виникає в результаті здійснення.

Правило 69

В принципі, правопорушник не повинен нести витрати на здійснення санкцій і заходів.

Розділ IX. Методи роботи

Правило 70

Здійснення громадських санкцій та заходів повинно бути засновано на управлінні індивідуальними програмами та розробці відповідних робочих відносин між правопорушником, керівником і будь-якими організаціями, що беруть участь, або особами, залученими з громади.

Правило 71

Методи здійснення повинні бути індивідуально адаптовані до конкретних обставин кожної справи. Тому органи влади і персонал, відповідальні за їх здійснення, повинні мати достатні права, щоб уможливити це, не призводячи до серйозної нерівності в поводженні.

Правило 72

Якщо виникає індивідуальна потреба здійснення громадських санкцій або заходів, має бути передбачена особиста, соціальна чи матеріальна допомога встановленої якості.

Правило 73

Вказівки виконавчого органу, надані для виконання рішення про громадські санкції або заходи, повинні бути практичними і точними. Вони не повинні встановлювати для правопорушника вимоги, крім тих, що випливають з цього рішення.

Правило 74

Контроль має здійснюватись лише в тій мірі, в якій він необхідний для правильного здійснення санкцій або заходів, і повинен бути заснований на принципі мінімального втручання. Він повинен бути пропорційним санкції або заходу і обмежуватись його цілями.

Правило 75

Виконавчі органи повинні використовувати методи роботи, які відповідають перевіреним професійним стандартам. Ці методи повинні враховувати розробки у соціальній роботі і в суміжних сферах діяльності.

Розділ X. Використання санкції або заходи і наслідки недотримання

Правило 76

На початку здійснення громадських санкцій або заходів правопорушник повинен бути проінформований про зміст санкцій або заходів і про те, що очікується від нього. Він також повинен бути проінформований про наслідки невиконання умов і зобов'язань, викладених в рішенні, і правила, відповідно до яких його можуть повернути до органу, що ухвалює рішення, за невиконання або недостатнє виконання вимог санкцій або заходів.

Правило 77

Виконавчий орган повинен чітко визначити процедури, які його співробітники повинні використовувати щодо правопорушника та виконавчого органу в разі невиконання або недостатнього виконання вимог санкцій або заходів правопорушником.

Правило 78

Незначні порушення вказівок виконавчого органу умов або зобов'язань, які не вимагають використання процедури для відкликання санкції або заходу, повинні оперативно розглядатись за допомогою дискреційних засобів або, за необхідності, за допомогою адміністративної процедури.

Правило 79

У будь-якому інтерв'ю адміністративного характеру щодо правопорушень неповнолітніх правопорушник повинен отримати можливість висловити свою точку зору. Зміст цього інтерв'ю і будь-яких інших слідчих дій повинен вноситись в справу і своєчасно і чітко повідомлятись правопорушнику.

Правило 80

Будь-яке значне порушення умов або зобов'язань, передбачених у громадських санкціях чи заходах, повинно негайно повідомлятись виконавчим органом органу, що ухвалює рішення.

Правило 81

Будь-який письмовий звіт про порушення умов або зобов'язань повинен містити об'єктивну і докладну інформацію про те, яким чином сталось порушення, і обставини, за яких воно сталось.

Правило 82

Орган, що ухвалює рішення, повинен дати вказівку про внесення змін або часткове чи повне анулювання громадських санкцій або заходів тільки після проведення детальної експертизи фактів, представлених виконавчим органом.

Правило 83

Перед ухваленням рішення про внесення змін або часткове чи повне анулювання громадської санкції або заходу, орган, що ухвалює рішення, повинен забезпечити, щоб правопорушник мав можливість ознайомитись з документами, на яких ґрунтується запит про зміну чи скасування, і представити свої зауваження стосовно передбачуваного порушення будь-якої умови або зобов'язання, що накладається.

Правило 84

Недотримання умов або зобов'язань, передбачених санкцією або заходом, які можуть відповідно до чинного законодавства призводити до зміни або часткового чи повного скасування санкцій чи заходів, є саме по собі порушенням.

Правило 85

Якщо розглядається скасування громадської санкції або заходу, необхідно приділити належну увагу порядку та мірі, в якій будь-які умови і зобов'язання виконувались правопорушником.

Правило 86

Рішення про скасування громадської санкції або заходу не повинно обов'язково призводити до рішення про позбавлення волі.

Правило 87

Повинна існувати можливість зміни органом, що ухвалює рішення, будь-якої умови або зобов'язання, закріпленого в громадській санкції чи заході, з урахуванням прогресу, досягнутого правопорушником, відповідно до чинного законодавства.

Правило 88

Орган, що ухвалює рішення, повинен бути в змозі припинити санкції та заходи, перш ніж закінчиться строк їх дії, у разі встановлення, що правопорушник виконав необхідні умови і зобов'язання, і більше немає необхідності підтримувати їх для досягнення мети санкції або заходу.

Розділ XI. Дослідження та оцінка громадських санкцій та заходів

Правило 89

Дослідження громадських санкцій та заходів повинні заохочуватись. Вони повинні регулярно оцінюватися.

Правило 90

Оцінка громадських санкцій та заходів повинна включати об'єктивну оцінку міри, в якій їх використання:

- відповідає очікуванням законодавців, судових органів, органів, що ухвалюють рішення, виконавчих органів і громади щодо цілей громадських санкцій та заходів;

- сприяє зниженню кількості випадків позбавлення волі;

- дозволяє задовольняти потреби правопорушників, що стосуються правопорушення;

- є економічно ефективним;

- сприяє зниженню кількості правопорушень в суспільстві.

Додаток. Глосарій

1. Громадські санкції та заходи

Термін «громадські санкції та заходи» стосується санкцій і заходів, які утримують злочинця в суспільстві і передбачають деяке обмеження його свободи шляхом запровадження умов або зобов'язань, і які реалізуються органами, призначеними законодавством для цієї мети.

Термін позначає будь-яку санкцію, встановлену судом або суддею, і будь-які заходи, що вживаються до або замість рішення про санкції, а також способи приведення до виконання вироку у вигляді позбавлення волі за межами в'язниці.

Хоча грошові санкції не потрапляють під це визначення, будь-який нагляд і контроль, що вживається для забезпечення їх здійснення, охоплюється правилами.

2. Закон - викладений, регулюється

Вирази «викладений» або «регулюється» стосуються законів, ухвалених парламентом, і указів (постанов або розпоряджень) стосовно здійснення закону, що публікуються.

3. Судовий орган

Для цілей правил термін «судовий орган» означає суд, суддю або прокурора.

4. Орган, що ухвалює рішення

Термін «орган, що ухвалює рішення» означає судовий орган,

уповноважений законом встановлювати або скасовувати громадські санкції і заходи або змінювати їх умови і зобов'язання, або будь-який орган, який має такі самі повноваження.

Поняття «орган, що ухвалює рішення» ширше, ніж поняття судової влади.

5. Виконавчий орган

«Виконавчий орган» - це орган або органи, уповноважені ухвалювати рішення і які несуть основну відповідальність за практичне здійснення громадських санкцій або заходів. У багатьох країнах виконавчим органом є служба пробації.

6. Здійснення та застосування

«Здійснення» означає виконання практичних аспектів роботи виконавчого органу для належного виконання громадських санкцій або заходів.

«Застосування» - це накладення та реалізація громадських санкцій або заходів.

Останній термін має більш загальне значення, ніж перший.

7. Умови і зобов'язання

«Умови і зобов'язання» означає будь-які вимоги, які є невід'ємною частиною санкцій або заходів, введених органом, що ухвалюють рішення.

8. Скарга

Термін «скарга» відноситься як до апеляції до судового органу, так і до скарги в адміністративний орган.

9. Нагляд

Термін «нагляд» відноситься як до допоміжних заходів, що проводяться від імені виконавчого органу, які призначені для підтримки правопорушника в суспільстві, так і до заходів, вжитих для забезпечення

того, щоб правопорушник виконував будь-які накладені умови або зобов'язання.

10. Контроль

Термін «контроль» відноситься до діяльності, яка обмежується констатацією накладених умов або зобов'язань, а також діяльності із забезпечення дотримання вимог за допомогою використання або погрози використання процедур у разі невиконання.

Поняття контролю є вужчим, ніж нагляду.

11. Правопорушник

Виключно в інтересах стислості, під терміном «правопорушник» слід розуміти як обвинуваченого, так і засудженого.

12. Участь громади

Термін «участь громади» відноситься до всіх форм платної або безкоштовної допомоги, яка надається постійно, частково або у певний період виконавчому органу державними чи приватними організаціями та фізичними особами, залученими із громади.

13. Рід

В інтересах стислості, у правилах використовується тільки чоловічий рід (наприклад, «його», «йому», «він»). Жіночий рід (наприклад, «її», «їй», «вона») завжди слід розуміти в поєднанні з чоловічим родом.

14. Форми дієслів

Заяви, зазначені у правилах, які відносяться до основних вимог, сформульовані за допомогою використання дієслів «повинен» і «повинні». Навпаки, основні заборони використовують ці дієслівні форми у негативному значенні. Заяви, які відносяться до того, що є бажаним, але не абсолютно необхідно, виражені дієсловом «необхідно». Те, що має бути забороненим, виражається за допомогою цих дієслів у негативній формі.

Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам - членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах

(ПРИЙНЯТО Комітетом міністрів на 679-й зустрічі представників Комітету від 15 вересня 1999 р.)

Комітет міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи (994_001), відмічаючи використання медіації у кримінальних справах як гнучке, всеохоплююче, спрямоване на вирішення проблем доповнення, або як альтернативу традиційному судовому розгляду;

Враховуючи необхідність залучення до розгляду якомога більшої кількості людей - жертви, правопорушника та тих членів суспільства, яких певна пригода могла б стосуватися;

Визнаючи законний інтерес жертви до можливих наслідків віктимізації, інтерес до діалогу з правопорушником для отримання вибачень та певної компенсації за заподіяну шкоду;

Враховуючи важливість розвинення почуття відповідальності у злочинця, та надаючи тим самим йому змоги для виправлення, які призведуть до реінтеграції та реабілітації;

Відмічаючи, що медіація може підвищити у свідомості людей роль людини та спільноти у запобіганні злочинам та різного роду конфліктів, відкриваючи можливості для нових, більш конструктивних та менш репресивних вирішень тієї чи іншої справи;

Визнаючи, що медіація потребує певних навичок, умінь, акредитованої освіти;

Враховуючи необхідний вклад у справу з боку неурядових організацій та місцевих спільнот, враховуючи необхідність співпраці громадських і приватних структур;

Враховуючи вимоги Конвенції з захисту прав людини (995_004);

Не ігноруючи Європейську конвенцію з прав дітей (994_135), а також і рекомендацію N R(85)11 щодо позиції жертви в рамках кримінального права (994_127), рекомендацію N R(87)18 щодо спрощення кримінального правосуддя (994_339), рекомендацію N R(87)21 про надання допомоги жертві та про зменшення віктимізації, рекомендацію N R(87)20 про реакцію громадськості на підліткову злочинність (994_266), рекомендацію N R(88)6 про реакцію громадськості на правопорушення, вчинені підлітками із сімей-переселенців, рекомендацію N R(92)16 про Європейські норми щодо мір та санкцій (994_047), рекомендацію N R(95)12 про систему управління кримінального правосуддя (994_130) та рекомендацію N R(98)1 про сімейну медіацію,

Рекомендує урядам держав - членів Ради при розвитку системи медіації у кримінальних справах врахувати принципи, зазначені у додатку до цієї Рекомендації, та ознайомити якомога більшу кількість людей з цим документом.

Додаток до Рекомендації N R (99) 19 Визначення

Ці вказівки спрацьовують у будь-якому процесі, де жертві та правопорушнику надаються можливості, у разі їхньої згоди, брати активну участь за допомогою нейтральної третьої сторони (медіатора) у вирішенні питань, пов'язаних зі скоєним злочином.

Основні принципи

1. Медіація у кримінальних справах повинна мати місце тільки тоді, коли всі сторони добровільно дійшли згоди з цього приводу. Сторони також можуть відмовитися від своєї згоди на будь-якому етапі проведення медіації.

2. Будь-які обговорення під час зустрічі мають конфіденційний характер та не можуть використовуватися в майбутньому, окрім випадків, коли наявна згода сторін.

3. Медіація у кримінальних справах має бути доступним заходом.

4. Медіація у кримінальних справах має бути допустимою на будь-якій стадії правосуддя.

5. Медіація є незалежною та автономною в рамках кримінальної юстиції.

Правова основа

6. Законодавство має сприяти розвитку медіації у кримінальних справах.

7. Мають існувати певні вказівки, які б визначали використання медіації у кримінальних справах. Такі вказівки мають характеризувати умови передання справ на медіацію (зустріч), а також висвітлювати підходи до вирішення питань, які можуть виникнути після закінчення процесу медіації.

8. Мають бути дотримані певні застереження; сторони повинні мати право на правову допомогу та, у разі необхідності, на тлумачення, роз'яснення. Підлітки повинні мати право на допомогу батьків.

Робота органів кримінальної юстиції щодо медіації

9. За органами кримінальної юстиції має залишатися право на прийняття рішення щодо передачі справи на медіацію, а також і на оцінку вирішення цієї процедури.

10. Перш ніж дати згоду на зустріч, сторони мають бути поінформовані про свої права, особливості процесу медіації та про можливі наслідки прийнятого рішення.

11. Ані жертву, ані злочинця не можна закликати до участі будь-якими несправедливими способами.

12. Спеціальні інструкції, гарантії, застереження мають бути дотримані і у випадках з підлітками та під час участі у зустрічі.

13. Медіація не може отримати «зелене світло», якщо одна із основних сторін не зрозуміла значення процесу.

14. Деякі обставини справи мають визнаватися обома сторонами як підґрунтя для процесу медіації. Участь у зустрічі не має сприйматися як показник прийняття вини для наступного судового розгляду.

15. До передання справи для зустрічі мають бути враховані можливі ознаки нерівності сторін: вік, зрілість, інтелектуальні здібності.

16. До передання справи для зустрічі слід узгодити часові рамки проведення медіації (узгодження має проходити з уповноваженими органами кримінальної юстиції).

17. Зняття обвинувачення, що випливає із домовленості, яку було досягнуто під час зустрічі, повинно мати юридичний статус. Таким чином, будь-яка спроба кримінального переслідування за певною справою має зніматися.

18. Якщо справа передається назад органам юстиції без досягнутої сторонами угоди, або якщо умови угоди не виконуються, справа поновлюється у судовому порядку без будь-якого затримання.

Організація процесу медіації

V.1. Норми

19. При проведенні медіації слід керуватися визнаними стандартами.

20. Медіація повинна бути достатньо автономною. Повинні розроблятися як норми етики та компетенції, так і процедури відбору, навчання та оцінки медіаторів.

21. Визначена правомочна особа або група осіб проводить моніторинг за проведенням процесу медіації.

V.2. Кваліфікація, навчання медіаторів

22. Медіаторів відбирають з різних верств суспільства, які мають хороші знання щодо тієї чи іншої спільноти та її культурних особливостей.

23. Медіатори мають проявляти навички міжособистісного спілкування та вміти оцінювати ситуацію.

24. Медіатори мають пройти початкове навчання, перш ніж почати виконувати свої функції на роботі. Їх навчання має на меті отримати більш ґрунтовні знання в певній сфері: вміти вирішувати конфлікти, працювати належним чином з жертвою та злочинцем, розуміти склад системи кримінальної юстиції.

V.3. Підхід до вирішення індивідуальних питань

25. До початку зустрічі (медіації) правомочні органи кримінальної юстиції інформують медіатора про всі обставини, що мають відношення до справи, та забезпечують його необхідними документами.

26. Медіація проводиться нейтральним чином, враховуються обставини справи, а також потреби та бажання сторін. Медіатор проявляє належну повагу до сторін та наглядає за тим, щоб сторони проявляли повагу одна до одної.

27. Медіатор несе відповідальність за забезпечення безпеки та створення сприятливої атмосфери для зустрічі. Медіатор має розуміти вразливість сторін.

28. Медіація проводиться ефективним чином, але в тому ступені й тими темпами, які більш за все підходять сторонам.

29. Зустріч має відбуватися в приміщенні.

30. Незважаючи на узгоджений принцип конфіденційності, інформація про можливу небезпеку злочинів, про яку може стати відомо під час зустрічі, передається медіатором відповідним зацікавленим особам чи органам.

V.4. Результат зустрічі

31. Сторони досягають угоди у добровільному порядку. Угоди мають містити розумні та співвідносні обов'язки сторін.

32. Медіатор повідомляє органи кримінальної юстиції про

вчинені кроки та про результати зустрічі. Доповідь медіатора не розкриває зміст процесу медіації, а також не дає оцінку поведінки сторін під час зустрічі.

Послідовний розвиток системи медіації

33. Для досягнення взаєморозуміння з питань, повинні мати місце регулярні консультації та діалоги між представниками структур кримінальної юстиції та служб, які проводять медіацію.

34. Держави - члени Ради мають сприяти проведенню дослідження та оцінки медіації у кримінальних справах.

Рекомендація No R (99) 22 Комітету міністрів державам-членам стосовно переповненості в'язниць і зростання кількості ув'язнених

(Ухвалено Комітетом Міністрів на 681 засіданні заступників Міністрів від 30 вересня 1999 р.)

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15 b Статуту Ради Європи,

Враховуючи, що переповненість в'язниць і зростання чисельності ув'язнених становлять собою серйозну проблему для адміністрації в'язниць і системи кримінального правосуддя в цілому, як з точки зору прав людини, так і ефективного управління пенітенціарними установами;

Враховуючи, що ефективне управління тюремним населенням залежить від таких факторів, як загальна криміногенна ситуація, пріоритети у боротьбі зі злочинністю, діапазон покарань, зазначених у кодексах, тяжкість винесених вироків, частота використання громадських санкцій та заходів, використання досудового утримання під вартою, ефективність органів кримінального правосуддя і ставлення суспільства до злочину і покарання;

Підтверджуючи, що заходи, спрямовані на боротьбу з переповненістю в'язниць і зменшенням кількості ув'язнених, мають бути включені в послідовну і раціональну політику по боротьбі зі злочинністю, спрямовану на запобігання злочину і злочинній поведінці, ефективне правозастосування, громадську безпеку та захист, індивідуалізацію санкцій та заходів та соціальну реінтеграцію правопорушників;

Враховуючи, що такі заходи повинні відповідати основним принципам демократичних держав, що керуються правом, і з урахуванням першочергової мети забезпечення прав людини відповідно до Європейської конвенції з прав людини та прецедентного права органів, на які покладена її реалізація;

Крім того, визнаючи, що такі заходи потребують підтримки з боку політичних і адміністративних керівників, суддів, прокурорів і широкої громадськості, а також надання збалансованої інформації про функції покарання, відносну ефективність утримання під вартою і санкцій та

заходів, не пов'язаних з утриманням під вартою, а також реальність у в'язницях;

Пам'ятаючи про Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню;

Визнаючи важливість Рекомендації No R (80) 11 про утримання під вартою в очікуванні суду, Рекомендації No R (87) 3 про європейські правила ув'язнення, Рекомендації No R (87) 18 про спрощення кримінального правосуддя, Рекомендації No R (92) 16 про європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів та Рекомендації No R (92) 17 про узгодженість у винесенні вироку,

Рекомендує урядам держав-членів:

- вжити всі необхідні заходи при перегляді їхнього законодавства та практики щодо переповненості в'язниць та зростання кількості ув'язнених, застосовувати принципи, викладені в Додатку до цієї Рекомендації;

- заохочувати максимально широке поширення Рекомендації та звіту про переповненість в'язниць та зростання кількості ув'язнених, складеного Європейським комітетом з проблем злочинності.

Додаток до Рекомендації No R (99) 22

I. Основні принципи

1. Позбавлення волі слід розглядати як крайню міру або захід і, отже, ця міра має бути передбачена тільки для серйозних правопорушень, коли інші санкції та заходи є явно недостатніми.

2. Розширення тюремних приміщень повинно бути швидше винятковою мірою, оскільки зазвичай цей захід навряд чи запропонує довгострокове вирішення проблеми переповненості. Країни, в яких місткість в'язниць може бути в цілому достатньою, але погано пристосованою до місцевих потреб, повинні спробувати домогтися більш раціонального використання тюрем.

3. Необхідно передбачити відповідний набір громадських санкцій

та заходів, градуйованих відповідно до тяжкості; варто заохочувати прокурорів та суддів використовувати їх якомога ширше.

4. Держави-члени повинні розглянути можливість декриміналізації окремих видів злочинів або їх рекласифікації таким чином, щоб вони не передбачали покарання у вигляді позбавлення волі.

5. З метою розробки послідовної стратегії боротьби з переповненістю в'язниць і зростанням кількості ув'язнених, необхідно провести детальний аналіз основних сприятливих факторів, розглядаючи, зокрема, такі питання, як види злочинів, які передбачають тривалі терміни тюремного ув'язнення, пріоритети у боротьбі зі злочинністю, суспільні відносини та інтереси й існуюча практика винесення вироків.

II. Боротьба з браком місць у в'язницях

6. Для того, щоб уникнути надмірного рівня переповненості, необхідно встановити максимальну місткість пенітенціарних установ.

7. В умовах переповненості, особлива увага повинна приділятись людській гідності, заохоченню адміністрацій тюрем застосовувати гуманне і позитивне поводження, повному визнанню ролі персоналу і ефективним сучасним підходам до управління. Відповідно до Європейських пенітенціарних правил, особлива увага повинна приділятись кількості вільного простору, гігієні та санітарії ув'язнених, наданню достатнього і відповідного чином приготованого та поданого харчування, охороні здоров'я ув'язнених і можливості вправ на відкритому повітрі.

8. Для того, щоб протидіяти деяким негативним наслідкам переповненості в'язниць, необхідно сприяти контактуванню ув'язнених з їх сім'ями, наскільки це можливо, і максимально використовувати підтримку громади.

9. Конкретні умови для виконання вироків, що передбачають покарання у виді позбавлення волі, такі як часткове позбавлення волі, відкриті режими, відпустки з пенітенціарної установи або заочне ув'язнення, повинні використовуватись якомога ширше з метою сприяння лікуванню та переселенню ув'язнених, підтримки сімейних та інші громадських зв'язків, а також зниженню напруженості в пенітенціарних установах.

III. Заходи, що стосуються досудового етапу

Уникнення кримінальної справи – Зниження звернення до досудового утримання під вартою

10. Необхідно вживати відповідних заходів з метою повного втілення принципів, викладених у Рекомендації No R (87) 18 про спрощення кримінального правосуддя. Це передбачає, зокрема, що держави-члени, беручи до уваги їхні власні конституційні принципи або правові традиції, звертатимуться до принципу доцільності переслідування (або заходів, що мають ту ж мету) і використовуватимуть спрощені процедури і мирові угоди в якості альтернативи судовому переслідуванню у відповідних випадках, для того, щоб уникнути повного кримінального переслідування.

11. Застосування утримання під вартою в очікуванні суду і його тривалість повинні бути зведені до мінімуму, враховуючи інтереси правосуддя. Для цього держави-члени повинні гарантувати, що їх законодавство і практика узгоджуються з відповідними положеннями Європейської конвенції з прав людини та прецедентного права її органів управління, а також керуватися принципами, викладеними в Рекомендації No R (80) 11 про утримання під вартою в очікуванні суду, зокрема, щодо підстав, на основі яких може бути застосовано досудове утримання під вартою.

12. Якомога ширше використання мають отримати альтернативи досудового утримання під вартою, такі як домашній арешт правопорушника, обмеження на покидання або доступ до відповідного місця без дозволу, надання застави або нагляд і допомога відомства, визначеного судовим органом. У зв'язку з цим, слід звернути увагу на можливості для контролю виконання вимоги залишатись в зазначеному місці за допомогою електронних пристроїв спостереження.

13. З метою сприяння ефективному і гуманному використанню утримання під вартою в очікуванні суду, необхідно передбачити відповідні фінансові та людські ресурси, розробити доцільні процесуальні засоби та управлінські методи, в міру необхідності.

IV. Заходи, що стосуються судового етапу

Система санкцій / заходів. – Тривалість вироку

14. Необхідно докласти зусилля, щоб зменшити винесення вироків, пов'язаних з довгостроковим позбавленням волі, які лягають важким тягарем на тюремну систему, і замінити громадські санкції та заходи на вироки з короткостроковим позбавленням волі.

15. Встановлюючи громадські санкції та заходи, які можуть бути використані замість позбавлення волі, слід звернути увагу на наступне:

- призупинення виконання вироку щодо позбавлення волі з введеними умовами,

- пробація в якості незалежної санкції без винесення вироку у вигляді позбавлення волі,

- контроль високої інтенсивності,

- громадські роботи (тобто неоплачувані роботи на користь громади),

- вироки щодо призначення лікування/договірного лікування для певних категорій правопорушників,

- посередництво між потерпілим та правопорушником / виплати компенсації потерпілому,

- обмеження свободи пересування за допомогою, наприклад, встановлення комендантської години або електронних засобів спостереження.

16. Громадські санкції та заходи повинні вводитися тільки відповідно до гарантій і умов, викладених в Європейських правилах про громадські санкції та заходи.

17. Застосування санкцій та заходів, що передбачають або не передбачають позбавлення волі, має бути введено в законодавство і практику, наприклад, вироки, що передбачають позбавлення волі без відстрочки з подальшими громадськими роботами, (інтенсивний) контроль у громаді, домашній арешт з електронним контролем або, у відповідних випадках, зобов'язання пройти курс лікування.

Вирок і роль прокурорів та суддів

18. При застосуванні права, прокурори і судді повинні враховувати наявні ресурси, зокрема, місткість тюрем. У зв'язку з цим необхідно приділяти постійну увагу оцінці впливу, який мають існуючі структури і планована політика в сфері винесення вироків на зростання кількості ув'язнених.

19. Прокурори і судді повинні бути залучені в процес розробки пенітенціарної політики щодо переповненості в'язниць і зростання кількості ув'язнених з метою залучення їх підтримки і уникнення винесення вироків, що можуть призвести до зворотного ефекту.

20. Обґрунтування для винесення вироку повинні бути встановлені законодавцями або іншими компетентними органами, з метою, зокрема, скорочення використання позбавлення волі, розширення використання громадських санкцій та заходів, а також використання заходів диверсифікації, таких як посередництво або виплата компенсації потерпілому.

21. Особлива увага повинна приділятись ролі, яку обтяжуючі і пом'якшуючі обставини, а також попередні судимості відіграють у визначенні відповідної суми відшкодування.

V. Заходи, що стосуються післясудового етапу

Реалізація громадських санкцій та заходів. – Забезпечення виконання вироку з позбавленням волі

22. Для того, щоб громадські санкції та заходи були надійними альтернативами короткостроковому тюремному ув'язненню, їх ефективна реалізація повинна бути забезпечена за допомогою, зокрема:

- забезпечення інфраструктури для виконання і контролю за виконанням таких громадських санкцій, не в останню чергу для того, щоб надати суддям і прокурорам впевненість в їх ефективності, і

- розробки та використання надійних методик прогнозування та оцінки ризиків, а також стратегії нагляду з метою виявлення ризику схильності правопорушника до рецидиву і забезпечення громадського захисту і безпеки.

23. Слід заохочувати розробку заходів, які знижують фактичну тривалість вироку, віддаючи перевагу індивідуальним заходам, таким як умовно-

достроковe звільнення, над колективними заходами з управління переповненістю в'язницями (амністії, колективні помилування).

24. Умовно-достроковe звільнення повинне розглядатися як один з найбільш ефективних і конструктивних заходів, який не тільки знижує термін позбавлення волі, але й робить істотний внесок у планове повернення правопорушника у суспільство.

25. З метою заохочення і розширення використання умовно-дострокового звільнення, необхідно створити кращі умови для підтримки, допомоги та контролю правопорушника у громаді, не в останню чергу з метою заохочення компетентних судових чи адміністративних органів розглянути цей захід як цінний і відповідальний вибір.

26. Ефективні програми лікування під час утримання під вартою, а також контролю та лікування після звільнення повинні бути розроблені та реалізовані таким чином, щоб полегшити переміщення правопорушників, знизити частоту рецидивів, забезпечити громадську безпеку і захист та надати суддям і прокурорам впевненість, що заходи, спрямовані на зниження фактичної тривалості вироку, а також громадські санкції та заходи є конструктивним і відповідальним вибором.

Рекомендація Rec(2000)22 Комітету Міністрів державам-членам щодо вдосконалення реалізації європейських правил щодо громадських санкцій та заходів

(Ухвалена Комітетом міністрів на 731 засіданні заступників Міністрів 29 листопада 2000 року)

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи,

підкреслюючи важливість створення, введення та реалізації громадських санкцій та заходів, заснованих на принципах, що містяться в Рекомендації No R(92)16 про Європейські правилах щодо застосування громадських санкцій та заходів;

Прийнявши до уваги результати дослідження Європейського комітету з проблем злочинності стосовно реалізації європейських правил і, зокрема, труднощів, з якими стикаються держави-члени;

Визнаючи необхідність внесення поправок у Правило 5 європейських правил у світлі підсумків дослідження і розробки практики нагляду за злочинцями;

Усвідомлюючи, що з плином часу будуть виявлені нові можливості для більш ефективного та більш широкого використання громадських санкцій та заходів;

Визнаючи, що важливі події та зміна практики в галузі громадських санкцій та заходів і проблеми, виявлені державами-членами, вимагають додаткових пояснень і тлумачень кількох положень, що містяться в Європейських правилах;

Підкреслюючи, що в зверненні до громадських санкцій та заходів та їх здійсненні необхідно завжди керуватись повагою до основних правових гарантій, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, і принципами, викладеними в Європейських правилах;

Визнаючи актуальність для цієї Рекомендації Рекомендацій No R(92)17 щодо узгодженості у винесенні вироків, No R(97)12 про персонал, пов'язаний із здійсненням санкцій та заходів, No R(99)19 про медіацію

в кримінальних справах і No R(99)22 щодо переповненості в'язниць та зростання кількості в'язнів;

Рекомендує урядам держав-членів:

- керуватися в ухваленні законодавства і практиці щодо тривалості громадських санкцій та заходів переглянутою статтею 5 Рекомендації No R(92)16 про Європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів, що містяться в Додатку 1 до цієї Рекомендації;

- керуватися при аналізі свого законодавства, політики і практики щодо створення, запровадження та реалізації громадських санкцій та заходів принципами, викладеними у Додатку II до цієї Рекомендації, для більш ефективного використання громадських санкцій та заходів;

- забезпечити максимально широке розповсюдження Рекомендації та звіту про досягнення більш ефективного використання громадських санкцій та заходів, розроблених Європейським комітетом з проблем злочинності, приділяючи особливу увагу додатковим тлумаченням і роз'ясненням окремих європейських правил, викладених в пунктах 129-168 вищезгаданого звіту.

Додаток 1 до Рекомендації Rec (2000) 22

Поправка до Правила 5 Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів

Зазвичай, жодна громадська санкція або захід не повинна мати невизначений термін.

У виняткових випадках, громадська санкція або захід з невизначеним терміном може бути накладена на правопорушників, які, з причини серйозного попереднього або поточного правопорушення у поєднанні з конкретним особистими обставинами явно представляють серйозну загрозу для життя, здоров'я або безпеки громади. Законодавче забезпечення повинно передбачати регулярний перегляд застосування санкції чи заходу з невизначеним терміном з боку органів, незалежних від виконавчої влади, та уповноважених на це відповідно до закону.

Тривалість громадських санкцій та заходів встановлюється органами, уповноваженими ухвалювати рішення в межах і на умовах, зазначених у законі.

Додаток 2 до Рекомендації Rec (2000) 22

Керівні принципи для досягнення більш широкого та ефективного використання громадських санкцій та заходів

Законодавство

1. Слід передбачити достатню кількість різних відповідних громадських санкцій та заходів, такі як, наприклад, наведені нижче:

- альтернативи досудового утримання під вартою, такі як вимога до підозрюваного правопорушника проживати за вказаною адресою, бути під наглядом та отримувати допомогу від відомства, зазначеного судовим органом;

- випробувальний термін в якості окремого покарання, призначеного без винесення вироку у вигляді позбавлення волі;

- зупинення виконання вироку про позбавлення волі та заміна його умовним;

- громадські роботи (тобто неоплачувані роботи на користь громади);

- компенсація постраждалому / відшкодування / посередництво між постраждалим і правопорушником;

- рішення про примусове лікування для правопорушників, залежних від наркотиків чи алкоголю, і які страждають від психічного розладу, що пов'язаний із злочинною поведінкою;

- інтенсивний нагляд за відповідними категоріями правопорушників;

- обмеження свободи пересування за допомогою, наприклад, комендантської години або електронного контролю, введеного з дотриманням Правил 23 і 55 Європейських правил;

- умовно-дострокове звільнення з в'язниці з подальшим наглядом після звільнення.

2. З метою сприяння використанню санкцій та заходів, не пов'язаних з позбавленням волі, і, зокрема, у разі створення нових законів, законодавці повинні розглянути покарання, не пов'язане з позбавленням волі, або захід замість позбавлення волі, в якості опорної санкції за деякі правопорушення.

3. Необхідно приділити увагу аналізу і зменшенню офіційних положень, які перешкоджають використанню громадських санкцій та заходів щодо серйозних злочинців і рецидивістів.

4. Слід передбачити впровадження нових громадських санкцій та заходів на експериментальній основі.

5. Будь-які судові засідання повинні проводитись у відповідності з європейськими правилами та ретельно контролюватися і оцінюватися. Експерименти повинні відповідати етичним нормам міжнародного співтовариства.

Пенітенціарна практика

6. Необхідно встановити обґрунтування для винесення вироку, якщо конституційні принципи і правові традиції це допускають, і забезпечити їх періодичний перегляд законодавцями або іншими компетентними органами з метою, зокрема, скорочення використання позбавлення волі, розширення використання громадських санкцій та заходів і забезпечення компенсації потерпілим.

7. Судові органи повинні бути залучені в процес розробки та перегляду політики по використанню громадських санкцій та заходів, і повинні бути проінформовані про результати з метою забезпечення широкого розуміння суддівською спільнотою їхньої природи.

8. Особлива увага повинна приділятися визначенню пом'якшувальних факторів, які дозволили б судовій владі уникнути використання позбавлення волі і натомість накладати громадські санкції та заходи.

Основні вимоги для ефективної реалізації громадських санкцій та заходів

9. Необхідно створити відповідні служби з реалізації громадських санкцій та заходів, які повинні отримувати достатні ресурси і розвиватись з метою забезпечення довіри судових органів до корисності громадських санкцій та заходів, що забезпечують громадську безпеку, та поліпшення особистого і соціального стану правопорушників.

10. Служби повинні бути оснащені кваліфікованими кадрами, набраними, навченими і використовуваними відповідно до принципів, викладених в Рекомендації No R(97)12 персонал, пов'язаний із здійсненням санкцій та заходів, якщо необхідно досягти цілей санкцій та заходів.

11. Робота служби повинна бути основана на чіткій програмній заяві, яка описує їх функції, цілі та основні цінності. Ця заява має включати в себе такі питання, як зобов'язання і права правопорушників, ефективне здійснення заходів і програм з розселення злочинців, законні інтереси потерпілих, організаційна відповідальність за забезпечення громадської безпеки і співпраця з працівниками тюрем, відповідних установ та організацій, а також особами, залученими з громади.

12. Заява повинна бути доповнена планами та практикою служби, розробленими з метою підвищення обізнаності про різні організації та фізичні особи, що беруть участь у здійсненні громадських санкцій та заходів, що стосуються важливості роботи по досягненню спільних цілей і спільного розуміння методів роботи.

13. Слід ще раз приділити увагу розробленню законодавчих положень для регулярного і незалежного аналізу роботи виконавчих органів досвідченими особами відповідно до вимог Європейських правил.

Підвищення довіри до громадських санкцій та заходів (разом с судовими органами, додатковими органами, широкою громадськістю та політиками)

14. Необхідно забезпечити якнайбільше поширення Рекомендації No R(92)16 про Європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів на відповідній національній мові.

15. Політичні та адміністративні керівники та громадськість в цілому повинні отримувати актуальну інформацію про економічні і соціальні вигоди від зменшеного використання позбавлення волі і підвищення

використання громадських санкцій та заходів. Необхідно передбачити політику суспільних відносин, що стосується місцевих засобів масової інформації. Інформація повинна підкреслювати, що громадські санкції та заходи можуть включати ефективний нагляд і контроль правопорушників.

16. Судові органи і персонал виконавчих служб повинні створити канали зв'язку, які надають можливість регулярного обговорення практичних аспектів здійснення рекомендацій і громадських санкцій та заходів.

17. Через те, що реінтеграція в суспільство є важливою метою громадських санкцій та заходів, виконавчі служби повинні активно співпрацювати з місцевими громадами, наприклад, через залучення осіб з громади для нагляду за правопорушником або співпрацю з місцевими службами з попередження злочинності.

18. Впровадження нових громадських санкцій та заходів у законодавстві та на практиці повинно супроводжуватись активними кампаніями зі зв'язків з громадськістю з метою заручення підтримкою громадськості.

Створення ефективних програм і заходів

19. Необхідно закласти критерії ефективності, щоб уможливити проведення оцінки витрат і вигод, пов'язаних з програмами та заходами, з різних точок зору, з метою максимізації якості їх результатів. Необхідно встановити стандарти і показники ефективності для виконання програм і заходів.

20. Програми та заходи повинні бути структуровані відповідно до знань, отриманих з відповідних досліджень, і здійснюватись навченим персоналом.

21. Програми та заходи для реінтеграції правопорушників повинні бути засновані на різних методах. При проектуванні програм та заходів, в контексті суспільних санкцій та заходів, особлива увага повинна приділятися їх ймовірному впливу на правопорушників, зокрема у відношенні:

- основних навичок (наприклад, базової грамотності та навичок рахування, загальних навичок вирішення проблем, поводження в особистих і сімейних відносинах, просоціальної поведінки);

- освітньої або професійної ситуації;

- можливій залежності від наркотиків, алкоголю, ліків;

- пристосуванню до життя в суспільстві.

22. Розподіл правопорушників за конкретними програмами і заходами має регулюватись чіткими критеріями, наприклад, їх здатністю реагувати на заходи, можливою небезпечністю правопорушників для громадськості або персоналу, відповідального за програми чи заходи, і особистими або соціальними факторами, які пов'язані з імовірністю рецидиву. Для цього необхідно розробити і використати надійні інструменти оцінки, що дозволяють виконати такий розподіл. Інформація про ці процедури повинна бути доступна зацікавленим органам та особам.

23. Особлива увага повинна приділятися розробці програм і заходів щодо правопорушників, які скоїли або можуть скоїти тяжкі злочини. У світлі недавніх досліджень, у таких програмах і заходах повинні використовуватись, зокрема, когнітивні поведінкові методи, тобто такі, що розвивають у порушників навички думати про наслідки їх злочинної поведінки, підвищують їх самосвідомість і самоконтроль, визначають і уникають ситуацій, які передують злочинному діянню і надають можливості для практики про-соціальної поведінки.

Дослідження громадських санкцій та заходів

24. Необхідно передбачити відповідні інвестиції на дослідження, щоб відстежувати здійснення і оцінювати результати програм і заходів, що використовуються в рамках здійснення громадських санкцій і заходів.

25. Дослідження повинні бути орієнтовані на виявлення як факторів, які призводять до відмови правопорушників від подальших злочинів, так і факторів, які не запобігають цьому.

26. Дослідження наслідків громадських санкцій та заходів не повинні бути обмежені лише документуванням висновків після нагляду, але також використовувати більш чутливі критерії. Такі дослідження повинні вивчати, наприклад, частоту і серйозність рецидивів разом з особистими і соціальними показниками регулювання в громаді, а також погляди правопорушників на здійснення громадських санкцій і заходів.

27. Дослідження повинні у максимально можливій мірі дозволити порівнювати ефективність різних програм.

28. Необхідно вести статистику, яка на постійній основі описує ступінь використання і результати громадських санкцій та заходів.

29. Повинні періодично проводитись кількісні та якісні оцінки робочого навантаження на персонал у зв'язку з різними завданнями, що вирішуються під здійснення громадських санкцій та заходів для того, щоб досягти високого рівня ефективності, моральності та психічного здоров'я персоналу.

Рекомендація Rec (2003) 22 Комітету Міністрів державам-членам про умовно-дострокове звільнення

(Ухвалена Комітетом Міністрів на 853 засіданні заступників Міністрів від 24 вересня 2003 року)

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15 *b* Статуту Ради Європи,

Враховуючи, що в інтересах держав-членів Ради Європи встановити загальні принципи, що стосуються виконання вироків, з метою зміцнення міжнародного співробітництва в цій галузі;

Визнаючи, що умовно-дострокове звільнення є одним з найбільш ефективних і конструктивних засобів запобігання рецидивам і сприянню переселенню, забезпечуючи заплановану, полегшену і контрольовану реінтеграцію ув'язненого в суспільство;

Враховуючи, що воно повинно використовуватись у способи, адаптовані до конкретних обставин та відповідно до принципів законності та справедливості;

Враховуючи, що фінансові витрати на позбавлення волі лягають важким тягарем на плечі суспільства, і що дослідження показали, що утримання під вартою часто справляє негативний вплив і не сприяє реабілітації правопорушників;

Враховуючи, що бажано максимально зменшити тривалість тюремного ув'язнення, і що умовно-дострокове звільнення до відбуття повного строку покарання є важливим засобом для досягнення цієї мети;

Визнаючи, що заходи умовно-дострокового звільнення вимагають підтримки політичних лідерів, адміністративних службовців, суддів, прокурорів, адвокатів та громадськості, які потребують докладного пояснення причин для адаптації вироків;

Враховуючи, що законодавство і практика умовно-дострокового звільнення повинні відповідати основоположним принципам демократичних держав, що керуються верховенством права, чия основна мета полягає в забезпеченні прав людини відповідно до Європейської

конвенції з прав людини та прецедентного права органів, яким доручено застосовувати його;

Приймаючи до уваги Європейську конвенцію про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими особами (ETS No. 51);

Визнаючи важливість:

- Резолюції (65) 1 про вироки з відстрочкою виконання, пробацію та інші альтернативи тюремного ув'язнення;

- Резолюції (70) 1 про практичну організацію заходів з контролю і постпенітенціарну опіку над умовно засудженими та умовно звільненими правопорушниками;

- Резолюції (76) 2 про лікування засуджених, які відбувають довгострокове тюремне ув'язнення;

- Резолюції (76) 10 про деякі заходи покарання, альтернативні позбавленню волі;

- Рекомендації No R (82) 16 про тюремну відпустку;

- Рекомендації No R (87) 3 про європейські тюремні правила;

- Рекомендації No R (89) 12 про освіту у в'язниці;

- Рекомендації No R (92) 16 про європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів;

- Рекомендації No R (92) 17 про узгодженість у винесенні вироку;

- Рекомендації No R (97) 12 про персонал, що займається здійсненням санкцій і заходів;

- Рекомендації No R (99) 22 про переповненість в'язниць і зростання кількості ув'язнених;

- Рекомендації Rec (2000) 22 про поліпшення реалізації європейських правил щодо громадських санкцій та заходів,

Рекомендує урядам держав-членів:

1. ввести умовно-дострокове звільнення у своєму законодавстві, якщо в ньому досі не передбачена ця міра;

2. керуватися в своєму законодавстві, політиці та практиці умовно-дострокового звільнення принципами, які містяться в додатку до цієї рекомендації;

3. забезпечити якомога більше поширення цієї рекомендації щодо умовно-дострокового звільнення і пояснювальної записки до неї.

Додаток до Рекомендації Rec (2003) 22

I. Визначення умовно-дострокове звільнення

1. Для цілей цієї рекомендації, умовно-дострокове звільнення – це дострокове звільнення засуджених на індивідуалізованих умовах після звільнення. Це визначення не включає амністії та помилування.

2. Умовно-дострокове звільнення є мірою громадського впливу. Його введення в законодавство і застосування в окремих випадках передбачено відповідно до Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів, що містяться в Рекомендації No R (92) 16, а також відповідно до Рекомендації Rec (2000) 22 про поліпшення здійснення Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів.

II. Загальні принципи

3. Умовно-дострокове звільнення повинне бути спрямоване на надання допомоги ув'язненим для переходу від життя у в'язниці до законослухняного життя в суспільстві через умови після звільнення і нагляд, які сприяють цій меті, громадській безпеці і скороченню рівня злочинності в суспільстві.

4.*a.* Для того, щоб зменшити шкідливий вплив позбавлення волі і сприяти переселенню засуджених на умовах, які гарантують безпеку громадськості, закон повинен зробити умовно-дострокове звільнення доступним для всіх засуджених, у тому числі тих, які відбувають довічне ув'язнення.

4.*b*. Якщо тюремні вироки настільки короткі, що умовно-дострокове звільнення не представляється можливим, слід шукати інші способи досягнення цих цілей.

5. Коли ув'язнені починають відбувати покарання, вони повинні знати, коли отримають право на звільнення в силу того, що відбули мінімальний термін (визначається у вигляді абсолютного строку або шляхом посилання на частину вироку), і критерії, які будуть застосовуватись для визначення, чи вони отримають звільнення («система дискреційного звільнення»), і чи мають право на звільнення в силу того, що відбули фіксований строк, визначений в абсолютному вираженні або шляхом посилання на частину вироку («система обов'язкового звільнення»).

6. Мінімальний або фіксований строк не повинен бути настільки тривалим, щоб унеможливлювати досягнення мети умовного звільнення.

7. Необхідно враховувати економію ресурсів, що досягається із застосуванням системи обов'язкового звільнення від вироків, коли негативна індивідуальна оцінка незначно змінить дату звільнення.

8. З метою скоротити ризик рецидиву серед в'язнів, звільнених умовно, необхідно уможливити встановлення для них індивідуальних умов, таких як:

- виплата компенсації потерпілим;

- лікування від наркотичної залежності або зловживання алкоголем, або будь-якого іншого виліковного стану, явно пов'язаного із вчиненням злочину;

- залучення до робіт або в іншої схваленої професійної діяльності, наприклад, отримання освіти чи професійного навчання;

- участь в особистісних програмах розвитку;

- заборона на проживання або відвідування визначених місць.

9. В принципі, умовно-дострокове звільнення має також супроводжуватися наглядом, що складається з заходів допомоги та контролю. Характер, тривалість та інтенсивність нагляду повинні бути адаптовані до кожного конкретного випадку. Повинна існувати можливість вносити корективи протягом усього періоду умовно-дострокового звільнення.

10. Умови та заходи нагляду повинні встановлюватись на період часу, який не виходить за межі строку тюремного ув'язнення, який не був відбутий.

11. Умови та заходи нагляду невизначеної тривалості повинні застосовуватись тільки тоді, коли це абсолютно необхідно для захисту суспільства і відповідно до гарантій, передбачених у статті 5 Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів в редакції Рекомендації Rec (2000) 22.

III. Підготовка до умовно-дострокового звільнення

12. Підготовка до умовно-дострокового звільнення має організовуватись в тісній співпраці з усіма відповідними співробітниками, що працюють у в'язниці, і тими, які беруть участь у нагляді після звільнення, і повинна бути завершена до закінчення мінімального або фіксованого строку.

13. Тюремні служби повинні гарантувати, що ув'язнені можуть брати участь у відповідних програмах, що передують звільненню. Їм рекомендується приймати участь в освітніх та навчальних курсах, які готують їх до життя в суспільстві. Конкретні умови для виконання вироків про ув'язнення, такі як часткове звільнення, відкриті режими або заочне ув'язнення, повинні використовуватись якомога більше з метою підготовки переселення ув'язнених в суспільство.

14. Підготовка до умовно-дострокового звільнення повинна також включати можливість для ув'язнених підтримувати, встановлювати або відновлювати зв'язок з сім'єю і близькими, а також зі службами, організаціями та громадськими об'єднаннями, які можуть допомогти умовно звільненим ув'язненим пристосуватися до життя в суспільстві. Для цього мають надаватись різні форми тюремних відпусток.

15. Необхідно заохочувати попередній розгляд відповідних умов після звільнення і заходів нагляду. Можливі умови, допомога, яка може бути надана, вимоги контролю та можливі наслідки невиконання вимог повинні ретельно пояснюватись і обговорюватись з ув'язненими.

IV. Надання умовно-дострокового звільнення

Дискреційна система звільнення

16. Мінімальний термін, який ув'язнені повинні відбути, щоб отримати право на умовно-дострокове звільнення, має бути зафіксовано відповідно до закону.

17. Відповідні органи повинні ініціювати необхідні процедури для того, щоб ухвалити рішення про умовно-дострокове звільнення, як тільки ув'язнений відбуває мінімальний термін.

18. Критерії, які в'язні повинні виконати для того, щоб бути умовно звільненими, мають бути чіткими та зрозумілими. Вони також повинні бути реалістичними у тому сенсі, що вони повинні брати до уваги особистості ув'язнених і соціальні та економічні обставини, а також наявність програм з переселення.

19. Відсутність робочого місця після звільнення не повинна служити підставою для відмови або відстрочення умовного звільнення. Необхідно докласти зусиль, щоб знайти інші форми працевлаштування. Відсутність постійного житла не повинна служити підставою для відмови чи відстрочення умовно-дострокового звільнення, і в таких випадках повинно бути надано тимчасове житло.

20. Критерії для надання умовного звільнення повинні застосовуватися таким чином, щоб надавати умовне звільнення всім ув'язненим, які відповідають мінімальному рівню гарантій того, що стануть законослухняними громадянами. Обов'язок доведення, що ув'язнений не виконав вимоги, повинен бути покладений на державу.

21. Якщо орган, який ухвалює рішення, вирішує не надавати умовне звільнення, він повинен встановити дату для перегляду рішення. У кожному разі, в'язні повинні мати можливість повторно звернутись до органу, який ухвалює рішення, як тільки їх обставини значною мірою змінюються на їх користь.

Система обов'язкового звільнення

22. Термін, який ув'язнені повинні відбути для того, щоб отримати право на звільнення, повинен бути встановлений законом.

23. Можливість відкласти звільнення повинна існувати лише у виняткових обставинах, визначених законом.

24. Рішення відкласти звільнення повинно містити нову дату звільнення.

V. Встановлення умов

25. При розгляді умов, які мають бути встановлені, і необхідності нагляду, орган, який ухвалює рішення, повинен мати у своєму розпорядженні звіти, в тому числі усні заяви персоналу, що працює у в'язниці, які знайомі з ув'язненими і їх особистими обставинами. Спеціалісти, що беруть участь в контролі після звільнення або інші особи, які знають про соціальні умови ув'язнених, також повинні надавати інформацію.

26. Орган, який ухвалює рішення, повинен переконатися, що ув'язнені розуміють умови, що встановлюються, допомогу, яка може бути надана, вимоги контролю та можливі наслідки недотримання умов.

VI. Реалізація умовно-дострокового звільнення

27. Якщо реалізація умовно-дострокового звільнення повинна бути відкладена, ув'язнені, які очікують звільнення, повинні знаходитись в умовах, якомога ближчих до тих, які вони, швидше за все, мали б в суспільстві.

28. Реалізація умовно-дострокового звільнення та заходи контролю мають входити в обов'язки органу влади, що реалізує умовно-дострокове звільнення, відповідно до Правила 7, 8 і 11 Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів.

29. Реалізація має бути організована і розглядатись відповідно до Правил 37-75 Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів, а також відповідно до основних вимог до ефективності, викладених у відповідних положеннях принципів 9-13 Рекомендації Rec (2000) 22 стосовно поліпшення реалізації європейських правил щодо громадських санкцій та заходів.

VII. Недотримання встановлених умов

30. Випадки незначного недотримання встановлених умов має розглядати виконавчий орган, що реалізує умовно-дострокове звільнення, шляхом

консультацій або попередження. Будь-яке значне недотримання має бути негайно повідомлено органу, що ухвалює рішення про можливе відкликання. Однак, цей орган повинен розглянути питання, чи подальші консультації, попередження, більш жорсткі умови або тимчасове анулювання будуть достатніми мірами.

31. В цілому, недотримання встановлених умов повинно розглядатись відповідно до Правила 85 Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів, а також відповідно до інших положень Розділу X правил.

VIII. Процесуальні гарантії

32. Рішення про надання, відстрочення або скасування умовно-дострокового звільнення, а також про встановлення або зміну умов і заходів, що передбачаються згідно з ним, повинні ухвалюватись органом, визначеним законодавством, відповідно до процедур, охоплених наступними гарантіями:

а. засуджені повинні мати право бути вислуханими особисто і право на допомогу відповідно до закону;

б. орган, що ухвалює рішення, повинен приділяти пильну увагу будь-яким елементам, у тому числі звітам, представленим засудженими на підтримку своєї справи;

в. засуджені повинні мати відповідний доступ до своєї справи;

г. рішення повинні містити причини, що лежать в його основі, і повідомлятись у письмовій формі.

33. Засуджені повинні мати можливість подати скаргу до вищого незалежного і неупередженого органу, що ухвалює рішення, у встановленому законом порядку проти рішення, а також проти недотримання процесуальних гарантій.

34. Процедури оскарження також повинні бути доступні у відношенні реалізації умовного звільнення.

35. Всі процедури оскарження повинні відповідати гарантіям, викладеним у Правилах 13-19 Європейських правил щодо громадських санкцій та заходів.

36. Ніщо в пунктах 32-35 не повинно бути витлумачено як обмеження чи применшення будь-яких прав, які можуть бути гарантовані в зв'язку з цим Європейською конвенцією з прав людини.

IX. Методи поліпшення процесу ухвалення рішень

37. Слід заохочувати використання та розвиток надійних інструментів оцінки ризиків і потреб, які б, у поєднанні з іншими методами, полегшували ухвалення рішень.

38. Повинні бути організовані інформаційні дискусії або навчальні програми для осіб, які ухвалюють рішення, за участю фахівців у галузі права і соціальних наук, а також всіх осіб, які беруть участь у розселенні умовно-достроково звільнених ув'язнених.

39. Слід вживати заходів для забезпечення обґрунтованого ступеня узгодженості в ухваленні рішень.

X. Інформація та консультації щодо умовно-дострокового звільнення

40. Політики, судові органи, органи, що ухвалюють рішення та виконавчі органи, лідери громад, об'єднань, що надають допомогу потерпілим і ув'язненим, а також викладачів вузів і науковці, зацікавлені у цій темі, повинні отримувати інформацію і рекомендації з питань функціонування системи умовного звільнення, а також про введення в дію нового законодавства або практики в цій галузі.

41. Органи, що ухвалюють рішення, повинні отримувати інформацію про кількість ув'язнених, до яких умовно-дострокове звільнення було застосовано як успішно, так і безуспішно, а також про обставини успіху або невдачі.

42. Повинні бути організовані медійні та інші кампанії, щоб інформувати широку громадськість про функціонування та нові розробки в галузі використання умовного звільнення і його ролі в системі кримінального правосуддя. Така інформація повинна бути швидко доступна у разі будь-якої драматичної і розголошеної невдачі, що сталася в ході умовного звільнення ув'язненого. Оскільки такі події, як правило, цікаві для преси, необхідно також наголосити на меті і позитивних ефектах умовного звільнення.

XI. Вивчення та статистика

43. Для того, щоб отримати більше інформації про доцільність існуючих систем умовно-дострокового звільнення і їх подальший розвиток, повинна проводитись оцінка і збір статистичних даних, щоб надати інформацію про функціонування цих систем та їх ефективність в досягненні основних цілей умовно-дострокового звільнення.

44. На додаток до рекомендованих вище оцінок, слід заохочувати дослідження функціонування систем умовного звільнення. Такі дослідження повинні включати в себе погляди, ставлення і сприйняття умовно-дострокового звільнення судовими органами та органами, що ухвалюють рішення, виконавчими органами, потерпілими, членами громад та ув'язненими. Інші аспекти, які повинні бути розглянуті, включають питання, чи умовно-дострокове звільнення є економічно ефективним, чи призводить воно до скорочення повторних правопорушень, міру, в якій умовно звільнені в'язні пристосовуються до життя в суспільстві та вплив, який можуть мати накладення санкцій і заходів та виконання вироків на розвиток схеми умовно-дострокового звільнення. Характер програм підготовки до звільнення також повинен бути предметом дослідження.

45. Необхідно вести статистику таких питань, як кількість ув'язнених, яким було надано умовно-дострокове звільнення в рамках права на умовно-дострокове звільнення, строку вироку та пов'язаних злочинів, частина вироку, відбута до надання умовно-дострокового звільнення, кількість анулювань, повторних засуджень та кримінальне минуле і соціально-демографічні передумови умовно-достроково звільнених ув'язнених.

Європейські Пенітенціарні Правила-1 (Рекомендація No R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць)

(Прийнято Комітетом Міністрів 11 січня 2006року на 952-й зустрічі Заступників Міністрів)

Комітет Міністрів відповідно до Статті 15 Статуту Ради Європи,

Беручи до уваги Конвенцію про захист прав людини та основних свобод і прецедентне право Європейського Суду з Прав Людини;

Беручи також до уваги діяльність Європейського комітету із запобігання катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання та, зокрема, стандарти, що розроблені ним та викладені в його загальних доповідях;

Знову підкреслюючи, що ніхто не повинен бути позбавлений волі, окрім випадків, коли це є заходом останнього вжитку, та у визначеному законом порядку;

Наголошуючи, що застосування вироків про ув'язнення та поводження з ув'язненими потребують дотримання вимог безпеки та дисципліни при одночасному забезпеченні умов утримання, які не порушують гідність людини та надають ув'язненим можливість зайняття змістовною діяльністю та впровадження для ув'язнених відповідних програм, таким чином готуючи їх до повернення в суспільство;

Вважаючи важливим, аби держави-члени Ради Європи продовжували вдосконалювати та дотримуватися загальних принципів при здійсненні своєї пенітенціарної політики;

Вважаючи також, що дотримання таких загальних принципів сприятиме розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері;

Відзначаючи, що суттєві соціальні зміни протягом останніх двох десятиріч вплинули на важливі досягнення в сфері виконання покарань в Європі;

Ще раз схвалюючи стандарти, які містяться в рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи щодо окремих аспектів пенітенціарної політики та

практики, зокрема, рекомендації Rec. R (89) 12 про освіту в пенітенціарних закладах, Rec. R (93) 6 щодо пенітенціарних та кримінологічних аспектів контролю інфекційних хвороб, включаючи СНІД та супутні проблеми охорони здоров'я у місцях позбавлення волі, Rec. R (97) 12 про персонал, задіяний у застосуванні санкцій та заходів, Rec. R (98) 7 про етичні та організаційні аспекти надання медичної допомоги у в'язницях, Rec. R (99) 22 про перенаповнення в'язниць і збільшення числа ув'язнених, Rec (2003) 22 про умовно-дострокове звільнення та Rec (2003) 23 про організацію тюремними адміністраціями відбуття ув'язненими довічного та тривалих термінів ув'язнення;

Беручи до уваги Мінімальні Стандартні Правила поводження з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй;

Вважаючи, що Рекомендація R (87) 3 Комітету Міністрів щодо Європейських пенітенціарних правил вимагає грунтовного перегляду та оновлення з метою відображення змін, які відбулися в пенітенціарній політиці, практиці виконання вироків та управління пенітенціарними закладами в Європі в цілому; Рекомендує урядам держав-учасниць:

- керуватися у своїй законотворчості, політиці та практиці Правилами, які містяться в додатку до даної Рекомендації, яка замінює Рекомендацію R (87) 3 Комітету Міністрів щодо Європейських пенітенціарних правил;

- забезпечити переклад та максимальне поширення її тексту та супровідних коментарів, зокрема, серед судової влади, персоналу пенітенціарних установ та окремих ув'язнених.

1 При прийнятті цієї рекомендації, відповідно до Статті 10.2c Правил процедури при зустрічах Заступників Міністрів, Представник Данії зарезервував право свого уряду слідувати чи ні приписам Правила 43, параграф 2, додатку до Рекомендації, тому що, на його думку, вимога відвідувати щодня ув'язнених, які утримуються в одиночному ув'яненні, медичним персоналом, викликає серйозні етичні побоювання, які стосуються ролі такого персоналу в ефективному визначенні ув'язнених придатними до подальшого одиночного ув'язнення.

Додаток до Рекомендації No R (2006) 2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕНІТЕНЦІАРНІ ПРАВИЛА переглянутий текст Європейських мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими

Частина I

Основні принципи

1. При поводженні з усіма особами, позбавленими волі, необхідно дотримуватись їхніх прав людини.

2. Особи, позбавлені волі, зберігають усі права, яких вони не були законно позбавлені за рішенням суду, відповідно до якого вони засуджені до позбавлення волі чи взяті під варту.

3 Обмеження, накладені на осіб, позбавлених волі, повинні бути мінімально необхідними та відповідати тій обґрунтованій меті, з якої вони накладалися.

4. Утримання ув'язнених в умовах, які порушують їхні права людини, не може бути виправдано нестачею ресурсів.

5. Життя в місцях позбавлення волі повинно бути, наскільки це можливо, наближене до позитивних аспектів життя у суспільстві.

6. Утримання під вартою має здійснюватися таким чином, щоб сприяти поверненню до суспільства осіб, позбавлених волі.

7. Варто заохочувати співробітництво із зовнішніми соціальними службами та, наскільки можливо, залучення громадянського суспільства до участі у питаннях в'язничного життя.

8. Персонал пенітенціарних установ виконує важливу суспільну функцію, і тому порядок їх набору, професійної підготовки та умови роботи повинні забезпечувати їм можливість підтримувати високі стандарти поводження з ув'язненими.

9 Всі пенітенціарні установи повинні регулярно інспектуватися державними органами та піддаватися незалежному моніторингу.

Сфера дії та застосування

10.1. Європейські пенітенціарні правила застосовуються щодо всіх осіб, взятих під варту судовою владою, чи засуджених до позбавлення волі.

2. В принципі, особи, взяті під варту відповідно до рішення суду, та особи, засуджені до позбавлення волі, повинні утримуватися тільки в пенітенціарних закладах, тобто в закладах, призначених для утримання саме цих двох категорій ув'язнених.

3. Дані Правила застосовуються також щодо осіб:

a. які можуть утримуватися в пенітенціарній установі з будь-якої іншої причини;

b. взятих під варту відповідно до рішення суду або засуджених до позбавлення волі, але з тих чи інших причин утримуються в інших місцях.

4. Для цілей даних Правил ув'язненими вважаються всі особи, які утримуються в пенітенціарних закладах або таким чином, як зазначено в п. 3.b.

11.1. Малолітні у віці до 18 років повинні утримуватися не в пенітенціарних закладах для дорослих, а в спеціально призначених для них закладах.

2. Проте, якщо, як виняток, малолітні утримуються в таких пенітенціарних закладах, потрібно встановити спеціальні правила, які враховують їхній статус та потреби.

12.1. Особи, які страждають на розумові хвороби або стан розумового здоров'я яких несумісний з тюремним ув'язненням, повинні утримуватися в спеціально призначених для цього установах.

2. Якщо, проте, як виняток, такі особи утримуються в пенітенціарних установах, потрібно встановити спеціальні правила, які враховують їхній статус та потреби.

13. Ці правила повинні застосовуватися неупереджено, без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, приналежності до національних меншостей, майнового

статусу, народження або іншого статусу.

Частина II

Умови тюремного ув'язнення

Прийом

14. Ніхто не може бути ув'язнений без належним чином оформленого рішення, відповідно до вимог національного законодавства.

15.1. При прийомі до пенітенціарного закладу щодо кожного прийнятого ув'язненого негайно реєструються наступні відомості:

a. відомості про особистість ув'язненого;

b. підстави для ув'язнення та назва органу, який ухвалив таке рішення;

c. дата та година прийому;

d. перелік особистого майна, яке належить ув'язненому та прийняте на відповідальне зберігання згідно Правила 31;

e. будь-які помітні тілесні ушкодження та скарги на погане поводження у попередньому ув'язненні; та

f. з урахуванням вимог медичної таємниці, будь-які відомості про здоров'я ув'язненого, які стосуються фізичного та психічного стану ув'язненого або інших осіб.

2. При прийомі всім ув'язненим мусить бути надана інформація, передбачена в Правилі 30.

3 Відразу ж після прийому до пенітенціарного закладу відповідно до Правила 24.9 має бути повідомлено про ув'язнення.

16. Якнайшвидше після прийому:

a. відомості про стан здоров'я ув'язненого при прийомі мусять бути доповнені результатами медичного огляду згідно Правила 42.

b. згідно Правила 51 визначається режим утримання ув'язненого;

c. згідно Правила 52 визначається ступінь небезпеки ув'язненого;

d. потрібно оцінити будь-яку доступну інформацію щодо соціального стану ув'язненого, аби можна було задовольнити його найбільш нагальні особисті та матеріальні потреби; та

e. щодо засуджених потрібно вжити необхідні заходи із здійснення програм відповідно до Частини VIII даних Правил.

Розподіл та розміщення

17.1. По можливості, ув'язнені повинні направлятися для відбуття покарання в пенітенціарні установи, розташовані поблизу від міста проживання або місць соціальної реабілітації.

2. При розподілі варто враховувати вимоги, пов'язані із продовженням кримінального розслідування та забезпеченням безпеки, а також потребу створення відповідного режиму для всіх ув'язнених.

3. По можливості, варто узгоджувати з ув'язненим первісно призначене для нього місце відбуття покарання та будь-які наступні переведення з однієї пенітенціарної установи до іншої.

18.1. Розміщення ув'язнених, і зокрема, надання місць для сну, повинне проводитися з повагою до людської гідності та, по можливості, із забезпеченням можливості усамітнення, а також відповідно до санітарно-гігієнічних вимог з урахуванням кліматичних умов, і зокрема, площі, кубатури приміщення, освітлення, опалення та вентиляції.

2. У всіх будівлях, де ув'язнені повинні мешкати, працювати або збиратися:

a. вікна мусять бути достатньо великими, аби ув'язнені могли читати чи працювати при природному освітленні в нормальних умовах, та забезпечувався приплив свіжого повітря, крім тих випадків, коли є відповідна система кондиціонування повітря;

b. штучне освітлення мусить відповідати загальноприйнятим технічним нормам; та

c. повинна бути передбачена система сигналізації, яка дозволяє ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом.

3. Конкретні мінімальні вимоги щодо питань, перерахованих у пунктах 1 та 2, визначаються національним законодавством.

4. Національне законодавство мусить містити механізми, які не допускають порушення цих мінімальних вимог внаслідок перенаповнення в'язниць.

5. Ув'язнених зазвичай треба розміщати на ніч в окремих камерах, за винятком тих випадків, коли їм зручніше розташовуватися разом з іншими ув'язненими.

6. Спільне розміщення допускається лише в тому випадку, коли приміщення є придатним для цього та самі ув'язнені підходять один одному.

7. В міру можливості, ув'язненим варто надавати вибір, перш ніж розміщати їх для сну в одному приміщенні з іншими ув'язненими.

8. При ухваленні рішення щодо направлення ув'язненого до тої чи іншої пенітенціарної установи або в конкретне відділення пенітенціарної установи треба належним чином враховувати необхідність утримувати під вартою:

a. підслідних окремо від засуджених;

b. чоловіків окремо від жінок; та

c. молодих ув'язнених окремо від ув'язнених старшого віку.

9. Допускаються відступи від вимог про роздільне утримання, передбачених у п. 8, для того, щоб надати ув'язненим можливість спільно брати участь в заходах, які організуються, проте ці групи завжди розділяються на ніч, якщо тільки ув'язнені не згодні утримуватися разом та адміністрація пенітенціарної установи не вважає, що це буде найбільшою мірою відповідати інтересам всіх ув'язнених.

10. Міри безпеки при розміщенні всіх ув'язнених повинні бути мінімально обмежуючими з урахуванням небезпеки втечі або заподіяння ув'язненими шкоди собі або іншим.

Гігієна

19.1. Всі частини кожного пенітенціарного закладу повинні постійно утримуватися в порядку та чистоті.

2. При поміщенні ув'язнених до пенітенціарної установи камери або інші приміщення, в яких вони розміщаються, мусять бути чистими.

3. Ув'язнені повинні мати безперешкодний доступ до санітарних засобів, які відповідають вимогам гігієни та дозволяють усамітнення.

4. Ванних і душових повинно бути достатньо для того, аби кожен ув'язнений міг користуватися ними при температурі, яка відповідає клімату, по можливості щодня, але не менш двох разів на тиждень або частіше, якщо це необхідно для підтримки гігієни.

5. Ув'язнені мусять утримувати себе, свій одяг і спальні місця в чистому та охайному вигляді.

6. Адміністрація пенітенціарної установи має забезпечувати їм для цього відповідні засоби, включаючи туалетні приналежності, а також приналежності та матеріали для підтримки чистоти.

7. Слід передбачити необхідні заходи для задоволення санітарних потреб жінок.

Одяг та постільні приналежності

20.1. Ув'язненні, які не мають власного прийнятного одягу, мають забезпечуватися одягом, який відповідає клімату.

2. Цей одяг не повинен бути ганебним або принижуючим.

3. Весь одяг має бути в гарному стані та при необхідності замінюватися.

4. Ув'язнених, які отримали дозвіл на вихід за межі місця ув'язнення, не можна змушувати вдягати одяг, який видає в них ув'язнених.

21. Кожен ув'язнений забезпечується окремим ліжком та індивідуальними постільними приналежностями, які утримуються в належному порядку та у гарному стані та оновлюються з частотою, необхідною для підтримки їхньої чистоти.

Харчування

22.1. Ув'язнені забезпечуються комплексним харчуванням з урахуванням їх віку, стану здоров'я, релігії, культури та характеру їхньої роботи.

2. Вимоги щодо раціону харчування, включаючи мінімальну кількість калорій та білків, визначаються національним законодавством.

3. Їжа мусить готуватися та подаватися з урахуванням гігієнічних вимог.

4. Прийом їжі організується тричі на день з розумними інтервалами.

5. Ув'язнені повинні завжди мати доступ до чистої питної води.

6. Лікар або кваліфікована медична сестра можуть приписати змінити раціон харчування окремому ув'язненому, якщо це необхідно з медичних міркувань.

Правова допомога

23.1. Всі ув'язнені мають право на отримання правової допомоги, і адміністрація пенітенціарної установи зобов'язана надати розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги.

2. Ув'язнені можуть радитися з будь-яких правових питань з юристом за своїм вибором та за свій рахунок.

3. У тих випадках, коли існує визнана система безкоштовної правової допомоги, адміністрація зобов'язана проінформувати про це всіх ув'язнених.

4. Консультації та будь-яке спілкування між ув'язненими і їхніми юристами, включаючи листування з правових питань, повинні бути конфіденційними.

5. За виняткових обставин судовий орган може встановити обмеження щодо такої конфіденційності з метою запобігання тяжких злочинів або серйозної загрози безпеці в пенітенціарній установі.

6. Ув'язнені повинні мати доступ до документів, які стосуються процесуальних дій щодо них, або мати можливість тримати такі документи в себе.

Контакти із зовнішнім світом

24.1. Ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій; необхідно дозволяти також відвідування ув'язнених зазначеними особами.

2. Контакти та відвідування можуть бути обмежені або поставлені під контроль, якщо це необхідно для продовження кримінального розслідування, підтримки порядку та безпеки, запобігання кримінальним злочинам та захисту жертв злочинів, проте такі обмеження, включаючи спеціальні обмеження, визначені судовим органом, повинні допускати прийнятний мінімальний рівень контактів.

3. У національному законодавстві потрібно визначити національні та міжнародні органи та посадові особи, контакти ув'язнених з якими не обмежуються.

4. Візити мусять бути організовані таким чином, аби надати ув'язненим можливість максимально природно підтримувати та зміцнювати сімейні стосунки.

5. Адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти ув'язненим підтримувати адекватні контакти із зовнішнім світом та надавати їм із цією метою відповідну матеріальну підтримку.

6. Будь-які відомості про смерть або важку хворобу будь-кого з близьких родичів мусять бути негайно повідомлені ув'язненому.

7. Завжди, коли це дозволяють обставини, ув'язненому має бути дозволено із супроводом або самостійно залишати пенітенціарну установу для відвідування хворого родича, присутності на похованні або з інших гуманітарних мотивів.

8. Ув'язненим має бути дозволено негайно повідомляти свої родини про ув'язнення або перевід до іншої пенітенціарної установи, а також про будь-яку важку хворобу або отриману травму.

9. При прийомі ув'язненого до пенітенціарної установи, смерті або тяжкій хворобі, та при отриманні їм важкої травми або доправленні ув'язненого до лікарні, адміністрація мусить, якщо тільки ув'язнений не забажає не

робити цього, негайно поінформувати дружину (чоловіка) або партнера ув'язненого, або, якщо ув'язнений неодружений, найближчого родича або іншу особу, раніше визначену ув'язненим.

10. Ув'язнені мусять мати можливість регулярно одержувати інформацію про суспільні події, отримуючи за передплатою або читаючи газети, періодичні видання та інші публікації, а також по радіо або телебаченню, за винятком, коли в окремих випадках судовий орган визначає конкретну заборону на певний період.

11. Адміністрація пенітенціарної установи забезпечує участь ув'язнених у виборах, референдумах та інших аспектах життя суспільства тою мірою, якою це право не обмежене національним законодавством.

12. Ув'язнені мусять мати можливість спілкуватися з засобами масової інформації, якщо немає переконливих причин для заборони цього з розумінь забезпечення безпеки, чи в громадських інтересах, чи для захисту жертв злочинів, інших ув'язнених або персоналу.

Внутрішній режим

25.1. Режим утримання всіх ув'язнених повинен передбачати збалансовану програму заходів.

2. Такий режим мусить надавати всім ув'язненим можливість проводити в день стільки часу за межами своїх камер, скільки необхідно для нормальної людської та соціальної взаємодії.

3. Такий режим повинен також дозволяти забезпечувати потреби добробуту ув'язнених.

4. Особливу увагу варто приділяти потребам ув'язнених, які стали жертвами фізичного, психологічного або сексуального насильства.

Трудова діяльність

26.1. Працю в місцях ув'язнення варто розглядати як позитивний елемент внутрішнього режиму та ніколи не застосовувати як покарання.

2. Адміністрація пенітенціарної установи мусить прагнути надати ув'язненим достатньо корисної роботи.

3. Характер роботи, яка надається, наскільки це можливо, повинен підтримувати або розвивати навички, які дозволять ув'язненому заробляти собі на життя після звільнення.

4. Відповідно до Правила 13 при наданні роботи треба виключити будь-яку гендерну дискримінацію.

5. Робота, яка включає елемент професійної підготовки, повинна надаватися ув'язненим, яким це може надати користь, особливо молодим ув'язненим.

6. Ув'язнені можуть обирати вид діяльності, в якій вони хотіли б брати участь, у межах наявних можливостей, з урахуванням відповідного професійного відбору та вимог порядку і дисципліни.

7. Організація та методи роботи у виправних установах повинні максимально відповідати організації та методам аналогічної роботи в суспільстві для того, щоб підготувати ув'язнених до умов нормального професійного життя.

8. Хоча одержання фінансового прибутку від діяльності підприємств у виправних установах може бути корисним з огляду на підвищення стандартів, а також якості та доцільності професійної підготовки, проте інтереси ув'язнених не мусять підпорядковуватися цій меті.

9. Адміністрація пенітенціарної установи або самостійно, або разом із приватними підрядниками має забезпечити роботу для ув'язнених як на території пенітенціарної установи, так і поза її межами.

10. У будь-якому випадку ув'язнені мусять отримувати за свою працю справедливу винагороду.

11. Ув'язнені мусять мати можливість витрачати принаймні частину свого заробітку на придбання дозволених предметів для особистого користування та виділяти частину заробітку своїм родинам.

12. Слід заохочувати ув'язнених до того, аби вони заощаджували частину свого заробітку, який має бути їм виданий після звільнення або використаний для інших дозволених цілей.

13. Заходи з охорони здоров'я ув'язнених та техніки безпеки їхньої праці

мусять бути не менш суворими, аніж заходи, які застосовуються щодо робітників на волі.

14. Слід передбачити кошти для виплати ув'язненим компенсації у випадку отримання виробничої травми, включаючи професійні захворювання, на умовах не менш сприятливих, аніж умови, передбачені законом для робітників на волі.

15. Максимальна тривалість робочого дня та робочого тижня ув'язнених встановлюється відповідно до місцевих норм або звичаїв, які визначають умови найму вільних робітників.

16. Ув'язнені повинні мати принаймні один день відпочинку на тиждень і досить часу для освіти та інших занять.

17. Наскільки це можливо, працюючі ув'язнені повинні включатися до національної системи соціального забезпечення.

Фізичні вправи та дозвілля

27.1. Кожен ув'язнений мусить мати можливість не менше години щодня займатися фізичними вправами на відкритому повітрі, якщо дозволяє погода.

2. При несприятливій погоді треба передбачити інші можливості для заняття фізичними вправами.

3. Належним чином організовані заходи щодо підтримки фізичної форми та надання можливостей для заняття фізичними вправами та дозвілля мусять бути невід'ємною складовою частиною внутрішнього режиму.

4. Адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти таким заняттям, надаючи відповідні споруди та обладнання.

5. Адміністрація пенітенціарних установ мусить вживати заходи з організації спеціальних занять для ув'язнених, які мають потребу в них.

6. Потрібно надавати ув'язненим можливості для проведення дозвілля, включаючи спорт, ігри, культурні заходи, хобі та інші форми дозвілля, а також, у міру можливостей, слід дозволяти організовувати такого роду заняття.

7. Ув'язнені мусять мати можливість спілкуватися один з одним під час занять та задля спільної участі у відпочинку.

Навчання

28.1. Кожна пенітенціарна установа мусить прагнути надати всім ув'язненим доступ до освітніх програм, які повинні бути максимально всебічними та відповідати індивідуальним потребам ув'язнених та їхнім прагненням.

2. Пріоритет треба приділяти ув'язненим, які не вміють читати, писати та рахувати, а також ув'язненим, які відчувають брак базової освіти або професійної підготовки.

3. Особливу увагу варто приділяти освіті молодих ув'язнених, а також ув'язнених з особливими потребами.

4. За внутрішнім режимом статус освіти мусить бути не нижче, ніж статус праці, і ув'язнені не повинні піддаватися утискам у фінансовому плані або інакше через участь в освітніх програмах.

5. Кожна установа повинна мати бібліотеку для користування усіма ув'язненими, відповідним чином укомплектовану різноманітними популярними та навчальними матеріалами, книгами та іншими інформаційними ресурсами.

6. По можливості, роботу бібліотек пенітенціарних установ треба організовувати у координації з місцевими бібліотечними службами.

7. Наскільки це реально зробити, освіта ув'язнених повинна:

a. бути інтегрована до загальнонаціональної системи освіти та професійного навчання з тим, аби після звільнення вони могли без перешкод продовжити своє навчання та професійну підготовку; та

b. відбуватися під егідою зовнішніх навчальних закладів.

Свобода думки, совісті та релігії

29.1. Треба поважати свободу думки, совісті та релігії ув'язнених.

2. Внутрішній режим, наскільки це можливо, мусить бути організований таким чином, щоб надавати ув'язненим можливість сповідувати свою релігію та віру, відвідувати служби або зібрання, які проводять представники таких релігій або вірувань, які отримали відповідний дозвіл; такі представники релігій або вірувань повинні мати можливість відвідувати ув'язнених і спілкуватися з ними в конфіденційній обстановці; ув'язненим треба дозволяти мати у себе книги та літературу, які стосуються їхньої релігії та вірувань.

3. Ув'язнені не можуть примушуватися сповідувати ту або іншу релігію або віру, відвідувати релігійні служби та зібрання, брати участь у релігійних обрядах або погоджуватися на відвідування представниками будь-яких релігій або вірувань.

Інформування

30.1. При прийомі до установи та так часто, як це може бути необхідно згодом, всіх ув'язнених треба в письмовій формі та усно інформувати зрозумілою їм мовою про правила внутрішнього розпорядку та про їхні права і обов'язки в пенітенціарній установі.

2. Ув'язненим потрібно дозволяти мати при собі текст наданої їм інформації.

3. Ув'язнені мають бути проінформовані про всі процесуальні дії, які мають до них відношення, і, якщо вони засуджені, про строк покарання та можливості дострокового звільнення.

Майно ув'язнених

31.1. Все майно ув'язнених, яке відповідно до правил внутрішнього розпорядку їм не дозволяється мати при собі, після прибуття до пенітенціарної установи здається на відповідальне зберігання.

2. Ув'язнений, майно якого береться на відповідальне зберігання, має підписати лист опису майна.

3. Слід вжити заходи до збереження цього майна в гарному стані.

4. У випадку, якщо буде визнано за необхідне знищити таке майно, цей має бути зареєстровано і ув'язнений має бути про це поінформований.

5. Ув'язнені повинні мати право, з урахуванням вимог гігієни, порядку та безпеки, купувати або в інший спосіб придбавати для особистого користування товари, включаючи харчі та напої, за цінами, які не перевищують надмірно ціни на аналогічні товари на волі.

6. Якщо ув'язнений приносить із собою будь-які медикаменти, лікар має вирішити, як далі бути з їх використанням.

7. Якщо ув'язненим дозволяється тримати майно при собі, адміністрація повинна вживати заходи для забезпечення його збереження.

Перевезення ув'язнених

32.1. Під час перевезення ув'язнених до пенітенціарних установ або з них чи в інші місця, такі, як суд або лікарня, вони повинні бути як найменше на очах, а для забезпечення їхньої анонімності мусять бути вжиті відповідні заходи предостороги.

2. Забороняється перевезення ув'язнених у недостатньо провітрюваних та освітлюваних транспортних засобах, або в умовах, які створюють для них непотрібні незручності або ображають їх гідність.

3. Перевезення ув'язнених має здійснюватися за рахунок та під керівництвом органів державної влади.

Звільнення ув'язнених

33.1. Всі ув'язнені повинні бути звільнені відразу ж після закінчення строку їхнього ув'язнення або при винесенні судом або іншим органом постанови про звільнення.

2. Дата та час звільнення мають бути зареєстровані.

3. Всі ув'язнені мусять мати доступ до служб чи заходів, які розроблені для надання їм допомоги при поверненні в суспільство після звільнення.

4. При звільненні ув'язненому мусять бути повернуті всі належні йому речі та гроші, взяті на відповідальне зберігання, за винятком тих випадків, коли відбулося санкціоноване вилучення грошей або санкціоноване направлення такого майна за межі пенітенціарної установи, або з санітарних міркувань було визнано необхідним знищити ті або інші речі.

5. Ув'язнені мають підписати документ про одержання повернутого майна.

6. В рамках підготовки до звільнення ув'язненому має бути запропоновано відповідно до Правила 42 провести медичне обстеження, бажано, якнайближче до дати звільнення.

7. Повинні бути вжиті відповідні заходи, щоб при звільненні ув'язнені отримували документи, які посвідчують особу, а також отримували допомогу в пошуку місця проживання та працевлаштуванні.

8. Звільненим ув'язненим повинні надаватися кошти для харчування, вони мусять бути вдягнені відповідно клімату та порі року і мати достатньо коштів, аби добратися до місця призначення.

Жінки

34.1. На додаток до визначених цими Правилами положень, які безпосередньо стосуються жінок-ув'язнених, влада повинна при прийнятті рішень щодо будь-яких аспектів їх утримання приділяти особливу увагу потребам жінок зокрема їх фізичним, професійним, соціальним і психологічним потребам.

2. Особливі зусилля мають бути вжиті для забезпечення доступу до спеціалізованих послуг.жінкам-ув'язненим, які зіштовхнулися із проблемами, згаданими в Правилі 25.4.

3. Ув'язненим жінкам має бути дозволено народжувати поза межами пенітенціарної установи, а у випадку народження дитини у місцях ув'язнення адміністрація повинна надавати жінці необхідну підтримку та засоби обслуговування.

Тюремне ув'язнення малолітніх

35.1. Якщо у якості винятку діти до 18 років утримуються у пенітенціарних установах для дорослих, адміністрація мусить забезпечити в додаток до послуг, які надаються всім ув'язненим, аби малолітні ув'язнені мали доступ до соціальних, психологічних та освітніх послуг, до релігійної підтримки, до програм дозвілля або їх еквівалентів, які доступні їхнім одноліткам на волі.

2. Кожен малолітній ув'язнений шкільного віку, який має право на обов'язкову освіту, повинен мати доступ до такої освіти.

3. Додаткова допомога повинна надаватися малолітнім, звільненим з місць позбавлення волі.

4. Якщо малолітні перебувають у пенітенціарній установі, вони утримуються окремо від дорослих, якщо тільки не буде визнано, що це суперечить інтересам малолітніх.

Немовлята

36.1. Немовлята можуть залишатися в місцях позбавлення волі з кимось з батьків лише у випадку, коли це в максимальному ступені відповідає їхнім інтересам. З ними не можна поводитися, як з ув'язненими.

2. Якщо немовлятам дозволено залишитися в місцях позбавлення волі з кимось з батьків, треба передбачити в установі дитячу кімнату з кваліфікованим персоналом, в якій діти перебуватимуть протягом того часу, коли їхні батьки займаються діяльністю, при якій немовля не може бути присутня.

3. Для добробуту таких дітей варто передбачити окреме приміщення.

Іноземні громадяни

37.1. Ув'язнені, які є іноземними підданими, негайно інформуються про їхнє право вимагати контактів з дипломатичними або консульськими представниками своєї країни та мати розумні можливості для такого спілкування.

2. Ув'язнені, які є підданими держав без дипломатичного або консульського представництва у даній країні, а також біженці та особи без громадянства мають отримати такі ж можливості для спілкування з дипломатичними представниками країни, яка візьме відповідальність за їхні інтереси, або з представниками національних або міжнародних органів, завданням яких є служити інтересам таких осіб.

3. В інтересах ув'язнених іноземних підданих, які можуть мати особливі потреби, адміністрація пенітенціарної установи повинна співпрацювати з дипломатичними або консульськими посадовими особами, які представляють інтереси ув'язнених.

4. Ув'язненим, які є громадянами іноземних держав, має надаватися конкретна інформація про правову допомогу.

5. Ув'язнені, які є громадянами іноземних держав, мають бути поінформовані про можливості звернутися із проханням про відбуття покарання в іншій країні.

Етнічні або мовні меншості

38.1. Мусять бути вжиті спеціальні заходи для задоволення потреб ув'язнених, які належать до етнічних та мовних меншин.

2. Наскільки це практично можливо, різні групи мусять мати можливість продовжувати слідувати своїм культурним традиціям у місцях позбавлення волі.

3. Мовні потреби ув'язнених мусять задовольнятися шляхом використання кваліфікованих перекладачів і надання друкованих матеріалів різними мовами, які використовуються в даній пенітенціарній установі.

Частина III

Охорона здоров'я

Медичне обслуговування

39. Адміністрація пенітенціарних установ мусить забезпечувати охорону здоров'я всіх ув'язнених цих установ.

Організація медичного обслуговування в пенітенціарних закладах

40.1. Медичні послуги в пенітенціарних установах мусять організовуватися в тісній співпраці із цивільними органами охорони здоров'я громади чи країни.

2. Політика охорони здоров'я в пенітенціарних установах повинна бути невід'ємною частиною національної системи охорони здоров'я та сумісна з нею.

3. Ув'язнені мусять мати доступ до медичних послуг, які існують у країні, без дискримінації за ознакою їхнього правового становища.

4. Медичні послуги в пенітенціарних установах мусять бути спрямовані на виявлення та лікування фізичних та психічних хвороб або дефектів, на які можуть страждати ув'язнені.

5. Всі необхідні медичні, хірургічні та психіатричні послуги, у тому числі наявні в цивільних установах, мусять бути надані ув'язненим для цього.

Медичний та санітарний персонал

41.1. Кожен пенітенціарний заклад мусить мати не менше одного лікаря, який має відповідну кваліфікацію лікаря-терапевта.

2. Мусять вживатися заходи задля забезпечення при потребі термінової невідкладної допомоги доступу до послуг кваліфікованого лікаря.

3. Якщо пенітенціарні установи не мають штатного лікаря, ці заклади повинен регулярно відвідувати лікар, який працює за сумісництвом.

4. Кожна пенітенціарна установа повинна мати персонал, який має належну медичну підготовку.

5. Кожному ув'язненому .мусять бути доступні послуги кваліфікованих дантистів та окулістів.

Обов'язки лікаря

42.1. Лікар або кваліфікована медична сестра, підлегла такому лікареві, повинні оглянути кожного ув'язненого відразу при поступленні, за винятком випадків, коли в цьому явно немає необхідності.

2. Лікар або кваліфікована медична сестра, підлегла такому лікареві, повинні обстежити ув'язненого при потребі при звільненні, а також повинні обстежувати ув'язнених завжди, коли це необхідно.

3. При огляді ув'язненого лікар або підлегла такому лікареві медична сестра мусять особливу увагу приділяти наступному:

a. дотриманню правил збереження лікарської таємниці.

b. діагностиці фізичних або психічних хвороб та вжиттю всіх необхідних заходів для їх лікування та для продовження курсу лікування;

c. реєстрації та доведенню до відома відповідної влади будь-яких ознак або свідоцтв можливого жорстокого поводження з ув'язненими;

d. лікуванню симптомів абстиненції після зловживання наркотиками, медичними препаратами або алкоголем;

e. виявленню будь-якого психологічного або іншого стресу, пов'язаного з фактом позбавлення волі;

f. ізоляції ув'язнених, щодо яких є підозри інфекційних та інших заразних хвороб, на термін збереження інфекції та забезпеченню їхнього належного лікування;

g. забезпеченню того, щоб ВІЛ-інфіковані ув'язнені не були ізольовані винятково із цієї причини;

h. виявленню фізичних або психічних вад, які можуть перешкоджати реінтеграції в суспільстві після звільнення;

i. визначенню придатності кожного ув'язненого до роботи або фізичних навантажень; та

j. домовленостям із цивільними установами щодо продовження будь-якого необхідного медичного або психіатричного лікування після звільнення, якщо ув'язнені дають згоду на такі домовленості.

43.1. Лікар має піклуватися про фізичне та психічне здоров'я ув'язнених та обстежує, в умовах та із частотою, яка відповідає стандартам охорони здоров'я в суспільстві, всіх хворих ув'язнених, усіх, хто звернувся з нездужанням або травмою, і будь-якого ув'язненого, якому приділяється особлива увага.

2. Лікар або підлегла такому лікареві медична сестра мусять звертати особливу увагу на здоров'я ув'язнених, які утримуються в одиночному ув'язненні, повинні щодня відвідувати їх і надавати їм невідкладну медичну допомогу та лікування на прохання таких ув'язнених або співробітників пенітенціарної установи.

3. Лікар має доповідати директорові про всі випадки, коли можна припустити, що продовження ув'язнення або будь-які умови утримання, включаючи умови одиночного ув'язнення, ставлять під загрозу фізичне або психічне здоров'я ув'язненого.

44. Лікар або інший компетентний орган влади регулярно інспектує, збирає інформацію, при необхідності, в інші способи та консультує директора про:

a. кількість, якість, приготування та видачу харчування і води;

b. санітарно-гігієнічний стан установи та серед ув'язнених;

c. стан каналізації, опалення, освітлення та вентиляції в установі;

d. придатності та чистоти одягу і постільних приналежностей ув'язнених.

45.1. Директор пенітенціарного закладу має розглянути доповіді та висновки, представлені лікарем або іншим уповноваженим органом відповідно до Правил 43 та 44 і, у випадку згоди із представленими рекомендаціями, має вжити негайних заходів на їх виконання.

2. Якщо виконання рекомендацій лікаря не входять до сфери повноважень директора, або якщо директор не згодний з ними, то він мусить негайно направити висновок лікаря та свій особистий рапорт до вищого органу.

Медичний догляд

46.1. Якщо в пенітенціарній установі не можливо надати спеціалізоване лікування хворим ув'язнені, яким воно потрібне, такі хворі мають бути переведені до спеціалізованої установи або цивільної лікарні,

2. Якщо пенітенціарна установа має власну лікарню, вона мусить бути достатньо укомплектована персоналом та устаткуванням для належного догляду та лікування ув'язнених, яких направляють до цієї лікарні.

Психічне здоров'я

47.1. Нагляд та лікування ув'язнених, які страждають психічними розладами або аномаліями, та на яких не обов'язково поширюються положення Правила 12, мусять відбуватися в спеціалізованих пенітенціарних установах або відділеннях, які знаходяться під медичним контролем.

2. Медична служба пенітенціарної установи має забезпечити

психіатричне лікування всіх ув'язнених, які потребують такого лікування, і приділяти особливу увагу запобіганню суїцидів.

Інші питання

48.1. Ув'язнені не повинні піддаватися ніяким експериментам без їхньої згоди.

2. Експерименти за участю ув'язнених, які можуть привести до фізичних травм, психічних страждань або завдати іншу шкоду здоров'ю, мають бути заборонені.

Частина IV

Внутрішній розпорядок

Загальний підхід до організації внутрішнього розпорядку

49. Внутрішній розпорядок має бути організований в пенітенціарних установах з урахуванням вимог режиму, безпеки та дисципліни з одночасним наданням ув'язненим умов утримання, які забезпечують людську гідність та повне виконання програми заходів відповідно до Правила 25.

50. З урахуванням забезпечення внутрішнього розпорядку та безпеки і режиму, ув'язненим має бути дозволено обговорювати питання щодо загальних умов утримання і їх варто заохочувати доводити ці питання до відома адміністрації пенітенціарної установи.

Безпека

51.1. Заходи безпеки, які вживаються щодо окремих ув'язнених, повинні бути мінімально необхідними для забезпечення їхнього надійного утримання.

2. Безпека, яка забезпечується фізичними бар'єрами та іншими технічними засобами, має доповнюватися заходами безпеки, які забезпечує аварійний персонал, що спостерігає та знає ув'язнених, які перебувають під їхнім контролем.

3. Відразу після надходження ув'язнених до установи мусить провадитися їх оцінка з метою визначення:

a. небезпеки, яку вони становитимуть для суспільства у випадку втечі;

b. ризику того, що вони спробують втекти або самостійно, або за сприяння ззовні.

4. Кожний ув'язнений мусить утримуватися в режимних умовах, які відповідають цим рівням ризику.

5. Рівень необхідних режимних заходів регулярно переглядається протягом усього періоду перебування особи в ув'язнені.

Режим

52.1. Якомога швидше після надходження до установи мусить провадитися оцінка ув'язнених з огляду на те, чи становлять вони загрозу для безпеки інших ув'язнених або в'язничного персоналу чи відвідувачів цих установ, та чи є ймовірність того, що вони самі можуть заподіяти собі шкоду.

2. Мають бути розроблені процедури, які забезпечують безпеку ув'язнених, персоналу пенітенціарної установи та всіх відвідувачів, та які зменшують до мінімуму ризик насильства та інших подій, які несуть загрозу безпеці.

3. Мають здійснюватися всі можливі зусилля для того, щоб всі ув'язнені могли брати участь у щоденних заходах в умовах. безпеки

4. Ув'язнені повинні мати можливість контакту з персоналом у будь-який час, у тому числі вночі.

5. У пенітенціарних установах повинні дотримуватися закони країни щодо охорони здоров'я та безпеки.

Спеціальні заходи суворого режиму або безпеки

53.1. Спеціальні заходи суворого режиму або безпеки повинні вживатися тільки у виключних обставинах.

2. Повинні існувати ясні процедури, яких необхідно дотримуватись при застосуванні таких заходів щодо будь-якого ув'язненого.

3. Характер будь-яких таких заходів, тривалість та підстави для їхнього застосування мусять бути визначені у національному законодавстві.

4. Застосування цих заходів у кожному випадку мусить ухвалюватися повноважним органом на конкретно визначений термін.

5. Будь-яке рішення щодо продовження такого визначеного терміну мусить бути також ухвалене повноважним органом.

6. Такі заходи мусять вживатися щодо окремих осіб, а не груп ув'язнених.

7. Будь-який ув'язнений, щодо якого вживаються такі заходи, має право скаржитися відповідно до правил, встановлених в Правилі 70.

Перегляд і контроль

54.1. Повинні бути докладно прописані процедури, яких мусить дотримуватись персонал при проведенні обшуків:

a. всіх місць, де ув'язнені мешкають, працюють та збираються;

b. ув'язнених;

c. відвідувачів та їхніх речей; та

d. персоналу.

2. Ситуації, в яких такі обшуки необхідні, та їхній характер визначаються національним законодавством.

3. Персонал має бути навчений проведенню обшуків таким чином, аби виявляти та запобігати будь-якій спробі втечі або приховуванню заборонених предметів з дотриманням гідності осіб, які обшукуються, та збереженню їхніх особистих речей.

4. Процес обшуку не має бути образливим для осіб, які йому піддаються.

5. Обшукуватися особи повинні тільки персоналом тієї ж статі.

6. Персонал пенітенціарної установи не повинен проводити фізичного обшуку внутрішніх порожнин тіла ув'язнених.

7. Інтимний огляд, пов'язаний з обшуком, може проводити тільки лікар.

8. Ув'язнені мусять бути присутніми під час обшуку їхніх особистих речей, якщо тільки цьому не перешкоджають методи розслідування або потенційна загроза персоналу.

9. Обов'язок забезпечення режиму та безпеки має бути збалансований з дотриманням приватних інтересів відвідувачів.

10. Процедури контролю професійних відвідувачів, таких, як законні представники, соціальні працівники, лікарі та т.ін., повинні розроблятися у консультуванні з їхніми професійними організаціями для досягнення балансу між забезпеченням режиму та безпеки і правом на конфіденційний доступ професійних відвідувачів.

Злочинні діяння

55. Діяння, яке припускається злочинним, та здійснене в пенітенціарній установі, розслідується в такий же спосіб, як і на волі, і щодо нього має бути заведена справа відповідно до національного законодавства.

Дисципліна та стягнення

56.1. Дисциплінарні процедури мають розглядатися як надзвичайні заходи.

2. Завжди, коли це можливо, адміністрація пенітенціарної установи мусить вдаватися до механізмів відновлювального правосуддя та медіації для врегулювання суперечок з ув'язненими або проміж них.

57.1. Дисциплінарним порушенням може вважатися тільки поведінка, яка може загрожувати внутрішньому розпорядку, режиму або безпеці.

2. У національному законодавстві має бути визначено:

a. дії або бездіяльність ув'язнених, які складають дисциплінарні провини;

b. процедури, яких необхідно дотримуватися при дисциплінарних слуханнях;

c. види та тривалість накладених стягнень;

d. органи, уповноважені накладати такі стягнення; та

e. доступ до оскарження та уповноважений на це орган.

58. Про будь-яке ймовірне порушення ув'язненим дисциплінарних правил негайно доповідається компетентному органу, який проводить розслідування без необгрунтованого зволікання.

59. Ув'язнені, які звинувачуються в дисциплінарних провинах, повинні:

a. негайно та докладно бути поінформовані зрозумілою їм мовою про характер обвинувачень проти них;

b. мати достатній час та адекватні умови для підготовки свого захисту;

c. мати можливість захищати себе особисто або із залученням правової допомоги, якщо це потрібно в інтересах правосуддя;

d. мати можливість вимагати присутності свідків і заслуховувати їх або вимагати їхнього заслуховування від свого імені; та

e. мати безкоштовну допомогу перекладача, якщо вони не розуміють мову, якою ведеться слухання, або не можуть нею спілкуватися.

60.1. Будь-яке стягнення, накладене за результатами осуду за дисциплінарну провину, має відповідати національному законодавству;

2. Суворість будь-якого стягнення має бути пропорційна порушенню.

3. Колективні стягнення та тілесні покарання, а також покарання поміщенням до карцеру без вікон і всі інші види негуманного або принизливого покарання мають бути заборонені.

4. Покарання не повинне передбачати повну заборону контактів з родиною.

5. Одиночне ув'язнення може застосовуватися як покарання тільки у виключних випадках і на конкретно визначений термін, який мусить бути якомога коротше.

6. Засоби обмеження свободи руху ніколи не повинні застосовуватися для покарання.

61. Ув'язнений, визнаний винним у дисциплінарному правопорушенні, повинен мати можливість оскарження в компетентному та незалежному вищому органі.

62. Жоден ув'язнений у пенітенціарній установі не повинен наймatися на роботу або наділятися будь-якими дисциплінарними повноваженнями.

Подвійне притягнення до відповідальності за одне діяння

63. Ув'язнений не повинен каратися двічі за скоєння того самого діяння або учинку.

Застосування сили

64.1. Персонал пенітенціарної установи не має застосовувати силу щодо ув'язнених за винятком випадків самооборони або у випадках спроби втечі, або активного чи пасивного фізичного опору встановленому законом порядку, і завжди це мусять бути крайні заходи.

2. Масштаби застосування сили мусять бути мінімально необхідними і вона має застосовуватися по можливості на мінімальний період.

65. Мусять бути розроблені докладні процедури застосування сили, включаючи положення щодо:

a. різних видів силових дій, які можуть застосовуватися;

b. обставин, за яких може застосовуватися кожен вид силових дій;

c. персоналу, який має право застосовувати різні види силових дій;

d. рівня адміністрації, який надає дозвіл на будь-яке застосування сили; та

e. рапортів, які мусять складатися після застосування сили.

66. Персонал, який безпосередньо працює з ув'язненим, повинен бути навчений методам, які дозволяють йому стримувати агресивних ув'язнених з мінімальним застосуванням сили.

67.1. Працівники інших правоохоронних відомств мають залучатися до

роботи з ув'язненими в пенітенціарних установах тільки у виняткових обставинах.

2. Якщо стосунки з іншими правоохоронними відомствами не регулюються національним законодавством, то має бути укладена офіційна угода між адміністрацією пенітенціарної установи та таким відомством.

3. У такій угоді потрібно передбачати:

a. умови, за яких працівники інших правоохоронних відомств можуть входити до пенітенціарної установи для розв'язання будь-якого конфлікту;

b. обсяг повноважень, які мусять мати такі правоохоронні відомства під час їхнього перебування в пенітенціарній установі, і їхні стосунки з начальником пенітенціарної установи;

c. різні види силових дій, які можуть застосовувати працівники таких відомств;

d. обставини, за яких може застосовуватися кожен вид силових дій;

e. рівень адміністрації, яка надає дозвіл на будь-яке застосування сили;

f. рапорти, які повинні складатися після застосування сили.

Заходи стримування

68.1. Використання ланцюгів і кайданів має бути заборонено.

2. Наручники, гамівні сорочки та інші засоби обмеження руху не застосовуються за винятком наступних випадків:

a. якщо це необхідно для запобігання втечі під час перевезення, за умови, що вони будуть зняті, коли ув'язнений з'явиться перед судовою або адміністративною владою, якщо адміністративна влада не прийме іншого рішення; або

b. за наказом начальника, якщо інші методи контролю не дають результатів, для запобігання нанесенню ув'язненим травм самому собі, іншим або для запобігання серйозного псування майна, за умови, що

в таких випадках начальник негайно має сповістити про це лікаря та доповісти до вищої інстанції пенітенціарної влади.

3. Засоби стримування не повинні застосовуватися довше, аніж це абсолютно необхідно.

4. Характер застосування засобів стримування конкретно мусить визначатися національним законодавством.

Зброя

69.1. Персонал пенітенціарних установ не повинен носити смертоносної зброї в межах пенітенціарної установи, за винятком надзвичайних оперативних обставин,

2. Відкрите носіння іншої зброї, включаючи кийки, персоналом, який працює в безпосередньому контакті з ув'язненими в межах пенітенціарного закладу, має бути заборонено, за винятком випадків, коли вони необхідні для забезпечення режиму та безпеки під час конкретного інциденту.

3. Зброя не повинна видаватися працівникам, які не пройшли підготовку з його застосування.

Прохання та скарги

70.1. Ув'язненні, індивідуально або групою, мусять мати широкі можливості для подання прохань або скарг начальнику пенітенціарної установи або до будь-якої іншої компетентної інстанції.

2. Якщо медіація вбачається доречною, то вона повинна бути використана у першу чергу.

3. Якщо в задоволенні прохання відмовлено або скарга відхилена, то причини цього повинні бути доведені до відома ув'язненого, а ув'язнений має право оскаржити це рішення в незалежній інстанції.

4 Ув'язнені не повинні каратися за висловлення прохання або скарги.

5. Компетентна інстанція повинна брати до уваги будь-які письмові скарги-від родичів ув'язненого, якщо в них є підстави припускати, що права ув'язненого були порушені.

6. Жодна скарга законного представника або організації, яка займається питаннями належного поводження з ув'язненими, не може бути представлена від імені ув'язненого, якщо цей ув'язнений не надав на це згоду.

7. Ув'язнені мають право на отримання юридичних консультацій щодо порядку направлення скарг та апеляцій, а також на юридичну допомогу, коли цього вимагають інтереси правосуддя.

Частина V

Адміністрація і персонал

Робота в пенітенціарній установі як державна служба

71. За пенітенціарні установи повинні відповідати органи державної влади, не підпорядковані військовому відомству, поліції або карного розшуку.

72.1. Керування пенітенціарними закладами мусить здійснюватися в етичному контексті, у рамках якого визнається, що до ув'язнених необхідно ставитися гуманно та з повагою до невід'ємної гідності людини.

2. Персонал має демонструвати чітке усвідомлення мети пенітенціарної системи. Керівництво має заохочувати лідерство у кращому досягненні цієї мети.

3. Обов'язки персоналу ширші за обов'язки простих охоронців і повинні враховувати необхідність сприяти поверненню ув'язнених до суспільства після відбування покарання на основі програми позитивної мотивації та допомоги.

4. У своїй роботі персонал мусить дотримуватися високих професійних та особистих стандартів.

73. Пенітенціарне керівництво повинне приділяти пріоритетну увагу дотриманню правил для персоналу.

74. Особлива увага повинна приділятися організації стосунків між ув'язненими та персоналом пенітенціарної установи, який працює в безпосередньому контакті з ними.

75. Персонал мусить своїм поводженням і виконанням своїх обов'язків завжди позитивно впливати на ув'язнених та викликати в них повагу.

Підбор персоналу пенітенціарної установи

76. Персонал повинен ретельно підбиратися, мати належну підготовку, яка повинна надаватися як на початку, так і надалі, оплачуватися на рівні фахівців і мати статус, який поважається в громадянському суспільстві.

77. При підборі нового персоналу адміністрація пенітенціарної установи мусить приділяти підвищену увагу вимогам чесності, гуманності, володінню професійними навичками та особистої здатності до виконання складної роботи, яка від нього вимагатиметься.

78. Спеціалізований персонал пенітенціарної установи зазвичай призначається на постійній основі і має статус працівників державної служби, яким гарантується робота за умови дотримання трудової дисципліни, ефективності, доброго фізичного та психологічного здоров'я і адекватного рівня освіти.

79.1. Заробітна плата повинна бути достатньою для залучення і утримання належного персоналу.

2. Виплати та умови праці повинні відображати відповідальний характер роботи в правоохоронному відомстві.

80. При потребі наймати на роботу тимчасовий персонал, до нього повинні, по можливості, висуватися такі ж вимоги.

Підготовка персоналу пенітенціарної установи

81.1. Перед тим, як персонал приступить до своїх обов'язків, він має пройти курс підготовки з виконання своїх загальних і конкретних обов'язків, та мусить здати теоретичний і практичний іспити.

2. Керівництво має забезпечити, аби протягом усього терміну роботи всі працівники підтримували та підвищували свої знання і професійні навички на курсах підготовки та підвищення кваліфікації, які повинні організовуватися з належною періодичністю.

3. Персонал, який працює з особливими групами ув'язнених, як от з

іноземними громадянами, жінками, малолітніми або психічно хворими ув'язненими, має проходити спеціалізовану підготовку, яка відповідає особливому характеру роботи.

4. Курс підготовки всіх працівників має включати вивчення міжнародних і регіональних документів і норм в сфері прав людини, особливо Європейської конвенції з прав людини та Європейської конвенції з попередження катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також вивчення застосування Європейських пенітенціарних правил.

Управління пенітенціарною установою

82. Персонал має бути відібраний та призначений на рівноправній основі, без дискримінації за будь-якою ознакою, чи то статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, приналежності до національних меншостей, власності, народження або іншого статусу.

83. Пенітенціарне керівництво має вводити системи організації та управління, які:

a. гарантують, що робота з ув'язненим відповідає високим стандартам, які грунтуються на міжнародних та регіональних документах в сфері прав людини;

b. полегшують надійний зв'язок між пенітенціарними установами та між різними категоріями персоналу в окремих пенітенціарних установах, а також належну координацію всіх підрозділів як у пенітенціарній установі, так і за її межами, які надають послуги ув'язненим, зокрема щодо забезпечення їхнього побуту та соціальної реабілітації.

84.1. У кожній пенітенціарній установі має бути начальник, який мусить мати достатню кваліфікацію та відповідні особисті якості, адміністративні навички, належну професійну підготовку та досвід.

2. Начальники призначаються на умовах повної зайнятості і повинні увесь свій час приділяти виконанню своїх офіційних обов'язків.

3. Пенітенціарне керівництво повинно забезпечити, щоб кожна пенітенціарна установа завжди була повністю під контролем начальника, заступника начальника або іншої уповноваженої посадової особи.

4. Якщо начальник відповідає більш, ніж за одну пенітенціарну установу, то завжди мусять бути призначені додаткові співробітники, відповідальні за кожну з них.

85. Чоловіки і жінки повинні бути збалансовано представлені в штатному розкладі пенітенціарної установи.

86. Потрібно вжити заходів, аби передбачати консультації адміністрації з асоціацією персоналу із загальних питань та особливо з питань, які стосуються умов наймання.

87.1. Потрібно вжити заходів, аби передбачати механізми сприяння максимально можливій взаємодії між адміністрацією, іншими працівниками, зовнішніми відомствами та ув'язненими.

2. Начальник, адміністрація та більшість інших працівників пенітенціарної установи повинні володіти мовою, якою спілкується більшість ув'язнених, або мовою, яку розуміє більшість ув'язнених.

88. У приватних пенітенціарних установах повинні діяти Європейські пенітенціарні правила.

Фахівці

89.1. Наскільки можливо, до складу персоналу потрібно включати достатнє число фахівців, наприклад, психіатрів, психологів, соціальних працівників, учителів і викладачів професійної підготовки, фізичної культури та спорту.

2. По можливості, потрібно заохочувати до участі у роботі з ув'язненими волонтерів та персонал, зайнятий не повний робочий день.

Інформування громадськості

90.1. Пенітенціарне керівництво повинно постійно інформувати громадськість про цілі пенітенціарної системи та про роботу, виконувану персоналом пенітенціарних установ, аби сприяти кращому розумінню громадськістю ролі пенітенціарних установ у суспільстві.

2. Пенітенціарне керівництво мусить сприяти скрізь, де це доречно, залученню громадян добровільно працювати в пенітенціарних установах.

Дослідження та оцінка

91. Пенітенціарне керівництво мусить підтримувати програми досліджень та оцінки призначення пенітенціарної системи, її ролі в демократичному суспільстві та тому, якою мірою вона реалізує своє призначення.

Частина VI

Інспекція та моніторинг

Урядові інспекції

92. Пенітенціарні установи регулярно інспектуються урядовими органами з метою оцінки того, чи відповідає управління ними вимогам національного законодавства та міжнародного права, а також положень даних Правил.

Незалежний моніторинг

93.1. Умови утримання ув'язнених та поводження з ними мусять бути предметом моніторингу з боку незалежного органу або органів, які публічно оприлюднюють результати моніторингу.

2. Заохочується співробітництво такого незалежного моніторингового органу або органів з тими міжнародними інституціями, які вповноважені відповідно до закону відвідувати пенітенціарні установи.

Частина VII

Ув'язнені, справи яких ще не розглянуті в суді

Статус ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді

94.1. Для цілей даних Правил ув'язнені, справи яких ще не розглянуті в суді, -це ув'язнені, які залишені під вартою судовим органом до суду, засудження або винесення вироку.

2. Держава може вважати ув'язнених, які були засуджені з винесенням вироку, ув'язненими, справи яких ще не розглянуті в суді, якщо ще не завершений розгляд поданих ними апеляцій.

Режим для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді.

95.1. Режим для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді, не повинен визначатися, виходячи з можливості того, що у майбутньому вони лише тільки можуть бути засуджені за скоєння злочину.

2. Правила даної Частини містять додаткові гарантії для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді.

3. Визначаючи режим для ув'язнених, справи яких ще не розглянуті в суді, пенітенціарні органи повинні керуватися Правилами, які застосовуються до всіх ув'язнених, і надавати можливість брати участь ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, у різних заходах, передбачених Правилами.

Розміщення

96. Наскільки тільки це можливо, ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, має надаватися можливість розміщення в одиночних камерах, якщо тільки вони не віддають перевагу спільному розміщенню з іншими ув'язненими, справи яких ще не розглянуті в суді, або якщо суд не виніс спеціальної постанови щодо характеру розміщення конкретного ув'язненого, справу якого ще не розглянуто в суді.

Одяг

97.1. Ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, дозволяється носити свій власний одяг, якщо він чистий та придатний для носіння.

2. Ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, які не мають належного власного одягу, має надаватися одяг, який відрізняється від одягу засуджених ув'язнених.

Юридична допомога

98.1. Ув'язнені, справи яких ще не розглянуті в суді, мають бути ясно поінформовані про своє право на юридичну допомогу.

2. У підготовці до захисту та для зустрічі зі своїми законними представниками ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, повинні створюватися всі необхідні умови.

Контакти із зовнішнім світом

99. За відсутності спеціальної заборони, встановленої судовою інстанцією в конкретній справі на конкретно визначений термін, ув'язнені, справи яких ще не розглянуті мають право:

a. на відвідування, і їм дозволяється спілкування з родиною та іншими особами таким же чином, як і засудженим ув'язненим;

b. на додаткові відвідування та на додатковий доступ до інших видів контактів; та

c. доступу до книг, газет та інших засобів інформації.

Робота

100.1. Ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, потрібно надавати можливість працювати, але вони не зобов'язані працювати.

2. Якщо такі ув'язнені бажають працювати, то до них повинні застосовуватися всі положення Правила 26, у тому числі щодо винагороди.

Доступ до режиму для засуджених ув'язнених

101. Якщо ув'язнений, справа якого ще не розглянуте в суді, висловлює бажання дотримуватися режиму для засуджених ув'язнених, то пенітенціарні органи повинні, на скільки це можливо, задовольнити таке побажання.

Частина VIII

Мета режиму для засуджених ув'язнених

102.1. Поза правилами, які застосовуються до всіх ув'язнених, режим для засуджених ув'язнених мусить бути спрямований на те, щоб вони вели відповідальний спосіб життя без скоєння злочинів.

2. Ув'язнення з позбавленням волі саме по собі є покаранням, і тому режим для засуджених ув'язнених не повинен збільшувати страждання, заподіяні ув'язненням.

Застосування режиму для засуджених ув'язнених

103.1. Режим для засуджених ув'язнених має починатися з моменту надходження до пенітенціарної установи в статусі засудженого ув'язненого, якщо він не почався раніше.

2. Якомога швидше після такого надходження, на засуджених ув'язнених заводяться особисті справи, на кожного з них складається план відбування покарання та стратегія підготовки до звільнення.

3. Потрібно заохочувати участь засуджених ув'язнених у складанні своїх індивідуальних планів відбування покарання.

4. Наскільки це практично можливо, такі плани повинні охоплювати:

a. роботу;

b. освіту;

c. інші види діяльності;

d. підготовку до звільнення.

5. Режим для засуджених ув'язнених також може передбачати соціальну роботу, медичне обслуговування та психологічну допомогу.

6. Як невід'ємний елемент загального режиму для засуджених ув'язнених повинна передбачатися система відпусток з пенітенціарної установи.

7. Ув'язнені, які погодились на таку систему, можуть бути задіяні в програмі відновлення справедливості та загладжування своєї провини за скоєні злочини.

8. Особлива увага мусить приділятися складанню відповідних планів відбування покарання та режимів для засуджених до довічного ув'язнення та до тривалих термінів ув'язнення.

Організаційні аспекти тримання засуджених ув'язнених

104.1. Наскільки це можливо, і з дотриманням вимог Правила 17, для ліпшого управління різними режимами для визначених категорій

ув'язнених, потрібно використовувати окремі пенітенціарні установи або окремі відділення пенітенціарних установ.

2. Потрібно розробити процедури складання та регулярного перегляду індивідуальних планів відбування покарання ув'язнених після розгляду відповідних рапортів, всебічних консультацій між відповідним персоналом і з відповідними ув'язненими, які повинні залучатися до цього процесу, наскільки це можливо.

3. До таких рапортів завжди повинні долучатися рапорти персоналу, який безпосередньо працює з даним ув'язненим.

Робота засуджених ув'язнених

105.1. Систематична програма роботи повинна вносити вклад у досягнення мети режиму для засуджених ув'язнених.

2. Засуджені ув'язненні, які не досягли пенсійного віку, можуть залучатися до роботи, за умови їх фізичної та психічної придатності, які визначає лікар.

3. Якщо засуджені ув'язнені залучаються до роботи, то умови такої роботи повинні відповідати нормам і контролю, які застосовуються на волі.

4. Якщо запланований режим для засуджених ув'язнених передбачає їхню участь в освітніх або інших програмах у робочий час, то вони повинні отримувати за це грошову винагороду, як за роботу.

5. Частина грошової винагороди або заощаджень засуджених ув'язнених може використовуватися для відшкодування збитків, якщо суд виніс таку постанову або якщо є згода такого ув'язненого.

Освіта засуджених ув'язнених

106.1. Систематична програма освіти, яка включає професійне навчання та спрямована на підвищення загального рівня освіти ув'язнених, а також на поліпшення перспективи жити відповідально і не скоювати злочинів, має бути ключовим елементом режиму для засуджених ув'язнених.

2. Всі засуджені ув'язнені повинні заохочуватися до участі в освітніх

програмах і програмах професійного навчання.

3. Освітні програми для засуджених ув'язнених повинні бути адаптовані до передбачуваного терміну перебування в пенітенціарній установі.

Звільнення засуджених ув'язнених

107.1. Засуджені ув'язнені повинні заздалегідь до свого звільнення одержувати допомогу через спеціальні програми та процедури, які надають їм можливість перейти від життя в пенітенціарній установі до законослухняного життя в суспільстві.

2. Для ув'язнених, засуджених на тривалі терміни ув'язнення, необхідно вживати заходи з поступового повернення до життя на волі.

3. Ця мета може бути досягнута програмою підготовки до звільнення, або частковим чи умовним звільненням під наглядом у поєднанні з дієвою соціальною підтримкою.

4. Пенітенціарні органи мусять працювати в тісному співробітництві зі службами та відомствами, які контролюють звільнених ув'язнених і сприяють їм, надаючи можливість всім засудженим ув'язненим повернутися до життя в суспільстві, особливо що стосується сімейного життя та роботи.

5. Представникам таких соціальних служб або відомств потрібно надавати весь необхідний доступ до пенітенціарної установи та ув'язнених, щоб вони могли сприяти ув'язненим в підготовці до звільнення та у плануванні програм роботи зі звільненими.

Частина IX

Оновлення Правил

108. Європейські пенітенціарні правила регулярно оновлюються.

Рекомендація Rec (2006) 13 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань з Пояснювальною запискою

(Прийнята Комітетом Міністрів 27 вересня 2006 року на 974-й зустрічі заступників міністрів)

Українською мовою перекладено вперше. Переклад здійснено Аркадієм Бущенком, провідним правовим експертом ХПГ.

Для зручності користування документом текст пояснювальної записки наводиться під кожним правилом звичайним шрифтом та іншим форматом. У оригінальному вигляді Пояснювальна записка складає окремий документ, нумерація розділів якого співпадає з нумерацією Правил.

Комітет Міністрів, керуючись статтею 15.b Статуту Ради Європи,

Враховуючі фундаментальну важливість презумпції невинуватості та права на свободу особи;

Знаючи про незворотну шкоду, яку може спричинити тримання під вартою особі, яка врешті визнана невинуватою або звільнена від обвинувачення, та шкідливий вплив, який тримання під вартою може мати для підтримання сімейних стосунків;

Приймаючи до уваги фінансові наслідки тримання під вартою для держави, осіб, яких це стосується, та економіки у цілому;

Відзначаючи значну кількість осіб, що тримаються під вартою та проблеми, до яких призводить переповненість місць тримання під вартою;

Зважаючи на практику Європейського суду з прав людини, доповіді Європейського комітету із запобігання катування та нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню та висновки органів із захисту прав людини Організації Об'єднаних Націй;

Приймаючи до уваги Рекомендацію Rec (2006) 2 Комітету Міністрів

державам-учасницям щодо Європейських пенітенціарних правил та Рекомендацію R (99) 22 Комітету Міністрів щодо переповненості місць тримання під вартою та зростання населення в'язниць;

Враховуючи необхідність забезпечити, щоб тримання під вартою використовувалося лише у виняткових випадках та завжди було виправданим;

Пам'ятаючи про права людини та основні свободи усіх, хто позбавлений свободи, та про особливу потребу забезпечити, щоб особи, які тримаються під вартою, не лише були здатні готувати свій захист та підтримувати сімейні стосунки, але й трималися в умовах, які відповідають їхньому правовому статусу, що ґрунтується на презумпції невинуватості;

Враховуючи важливість розвитку міжнародних норм щодо обставин, за яких використання тримання під вартою є виправданим, процедур, за яких воно застосовується та продовжується, та умов, у яких особи, що тримаються під вартою, маються утримуватися, а також щодо механізмів для ефективного впровадження цих норм;

Рекомендує урядам держав-учасниць розповсюдити та керуватися у своїй законодавчій діяльності та практиці принципами, викладеними у додатку до цієї Рекомендації, яка замінює Резолюцію No (65) 11 щодо тримання під вартою та Рекомендацію No R (80) 11 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо тримання під вартою до вироку.

Додаток до Рекомендації Rec (2006) 13

Правила застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань

Преамбула

Ці Правила мають намір:

a. встановити жорсткі рамки застосуванню тримання під вартою;

b. сприяти застосуванню альтернативних заходів, коли це можливо;

c. вимагати судових повноважень для застосування та продовження тримання під вартою та альтернативних заходів;

d. забезпечити, щоб особи, що тримаються під вартою, утримувалися за умов та за режиму, що відповідають їх правовому статусу, який ґрунтується на презумпції невинуватості;

e. вимагати впровадження відповідних матеріальних умов та відповідного управління для тримання осіб під вартою;

f. забезпечити встановлення ефективних гарантій від можливого порушення цих Правил.

Ці Правила відбивають права людини та основні свободи усіх осіб, але особливо заборону катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження, право на справедливий судовий розгляд, право на свободу та безпеку і право на приватне та сімейне життя.

Ці Правила застосовуються до всіх осіб, що підозрюються у вчиненні правопорушення, але включають особливі вимоги щодо неповнолітніх та інших особливо вразливих осіб.

I. Визначення та загальні принципи

Визначення

1. [1] «Триманням під вартою» вважається будь-який період утримання підозрюваної у вчиненні правопорушення особи, яке ухвалене судовим органом і відбувається до засудження. Воно також включає будь-який період утримання відповідно до Правил у зв'язку з міжнародним правовим співробітництвом та екстрадицією, враховуючі їхні спеціальних вимог. Воно не включає первинне позбавлення свободи поліцією або правоохоронцем (або будь-якою особою, уповноваженою діяти у такий спосіб) для мети допиту.

[2] «Триманням під вартою» також включає будь-який період утримання після засудження, коли особа, що очікує на вирок або на підтвердження засудження або вироку, продовжує вважатися незасудженою особою.

[3] «Особи, що тримаються під вартою» – це особи, які тримаються під вартою і не відбувають покарання у вигляді позбавлення волі або не затримані на будь-яких інших правових підставах.

«Тримання під вартою» визначене таким чином, щоб виключити будь-

який період утримання під вартою поліції або іншого правоохоронця під час первинного короткого позбавлення свободи ними або будь-ким іншим, уповноваженим застосовувати такий захід (наприклад, за правом громадянського арешту) для мети допиту до пред'явлення обвинуваченням, а також будь-яке продовження такого затримання, дозволене судовим органом. Таким чином, тримання під вартою постановляється судовим органом пізнішій стадії у процесі кримінального правосуддя, і воно може також стосуватися того, хто насправді не позбавлений свободи поліцією або іншим правоохоронцем чи будь-ким, уповноваженим діяти таким чином. Потреба, щоб застосування такого позбавлення свободи було постановлене судовим органом, відбиває взаємопов'язані вимоги статей 5 § 1(c) та 5 § 3 Європейської Конвенції з прав людини. Ці положення передбачають, що компетентний орган для цієї мети має бути „суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу" [Дивись, наприклад, справи Schiesser v Switzerland, 4 грудня 1979 року, Huber v Switzerland, 23 жовтня 1990 року, Brincat v Italy, 26 листопада 1992 року, Nikolova v Bulgaria, 25 березня 1999 року, Pantea v Romania, 3 червня 2003 року та (щодо посадовців у збройних силах) Hood v United Kingdom, 18 лютого 1999 року]. У деяких правових системах особи, які очікують на вирок або на підтвердження засудження або вироку, продовжують вважатися незасудженими особами, і те, що Конвенція залишає такий вибір Високим Договірним Сторонам, підтверджений Європейським судом з прав людини [У справі Monnell and Morris v United Kingdom, 2 березня 1987 року]. Тож буде природним, якщо правила, що стосуються тримання під вартою, будуть застосовуватися і до них.

Тримання під вартою зазвичай включатиме затримання, постановлене таким же чином судовим органом у відповідності до процедур (у тому числі національних заходів імплементації) правового співробітництва та екстрадиції (у тому числі за європейським ордером на арешт), але положення цієї Рекомендації не мають наміру зашкодити специфічним вимогам тих правил. Крім того, ясно, що положення Рекомендації можуть застосовуватися до випадків міжнародного правового співробітництва тією мірою, якою вони доречні. Можна згадати тут, що стаття 5 § 1(f) Європейської Конвенції з прав людини чітко посилається на процедуру екстрадиції, тож параграфи 2 та 4 статті 5 також застосовуються у таких випадках.

2. [1] «Альтернативні заходи» до тримання під вартою можуть

включати, наприклад: зобов'язання з'явитися до судового органу, коли і як це вимагатиметься, не втручатися у відправлення правосуддя та виключити певні типи поведінки, у тому числі такі, що пов'язані із професійною діяльністю або певним видом зайнятості; вимоги щоденно або періодично звітувати судовому органу, поліції або іншому органу; вимоги погодитися на нагляд органу, призначеного судовим органом; вимоги підкоритися електронному моніторингу; вимоги проживання у певному місці з умовою не залишати його у визначені часи або без такої умови; вимоги не залишати або не відвідувати певні місця або райони без дозволу; вимоги не зустрічатися із певними особами без дозволу; вимоги здати паспорт або інше посвідчення особи; та вимоги надати або забезпечити надання фінансових гарантій щодо поведінки до вироку.

[2] Коли практично можливо, альтернативні заходи мають застосовуватися у державі, де підозрювана особа звичайно мешкає, якщо це не та держава, де було вчинене стверджуване правопорушення.

Перелік „альтернативних заходів" є ілюстративним і не є виключним, тож держави вільні використовувати будь-які процедури, які сприятимуть відправленню правосуддя та безпеці громадського порядку без застосування позбавлення свободи або невиправданого порушення інших людських прав зацікавленої особи. Електронний моніторинг є один із прикладів способу, у який технологічні доробки можуть надати нові засобі, які задовільно вирішують законне занепокоєння щодо підозрюваної особи без позбавлення її свободи. Слід також відзначити, що поміщення із родичами, прийомними батьками та інші форми підтримуючого влаштування є визначаються як альтернативи триманню під вартою для неповнолітніх підозрюваних у Рекомендації Rec (2003) 20 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо нових підходів у вирішенні проблеми злочинності серед неповнолітніх та ролі ювенальної юстиції (стаття 17). Потреба у впровадженні „достатньої кількості достатньо різнорідних" заходів визнана у Додатку 2 до Рекомендації Rec (2000) 22 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо поліпшення впровадження Європейських правил щодо санкцій та заходів на місцевому рівні. Вибір заходів у певній справі визначатиметься її обставинами, тобто обмеження на спілкування з іншими особами може бути потрібним для попередження змови, обов'язок звітування – для попередження ризику втечі, а заборона виконувати роботу або займатися професією – для запобігання пошкодженню доказів, вчиненню інших злочинів або відвернення громадського безладу. Необхідність брати до

уваги обставини зацікавленої особи, коли застосовуються такі заходи, визнана у правилі 6 Європейських правил щодо санкцій та заходів на місцевому рівні (Рекомендація No R (92) 16). Можливість застосування альтернативних заходів у кооперації з іншою державою, згадана, оскільки це відбиває збільшення угод між державами про взаємне визнання. Хоча їх застосування може бути недоречним у певному випадку, має бути створене правове регулювання для впровадження угод, що дозволяють це, щоб у відповідних випадках вони могли бути застосовані.

Загальні принципи

3. [1] З погляду на презумпцію невинуватості та презумпцію на користь звільнення тримання під вартою особи, що підозрюється у вчиненні правопорушення, має бути виключенням, а не правилом.

[2] Не повинно бути обов'язкової вимоги, щоб особа, підозрювана у вчиненні правопорушення, (або певний клас таких осіб) трималася під вартою.

[3] У окремих випадках тримання під вартою має застосовуватися, лише якщо воно вкрай необхідне і як останній захід; воно не повинно застосовуватися з каральних міркувань.

Наголос на виключному характері застосування тримання під вартою до судового розгляду, коли йдеться про осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення, та на застосування лише у тих випадках, коли цього жорстко вимагають особливі обставини окремої справи, відбиває вимоги статей 5 § 1 та 6 § 2 Європейської Конвенції з прав людини, як вони були розвинені Європейським судом з прав людини та колишньою Європейською Комісією з прав людини. Ця практика, зокрема, встановила, що рішення про тримання будь-кого під вартою не може ґрунтуватися лише на минулому підозрюваної особи або на тому, що певні злочини можливо були вчинені [Дивись, наприклад, рішення у справі *Caballero v United Kingdom*, 8 лютого 2000 року]. Заохочення до „якнайширшого застосування альтернатив до тримання під вартою" також міститься у Додатку до Рекомендації No R (99) 22 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо переповненості в'язниць та зростання кількості в'язнів (стаття 10). Оскільки тримання під вартою спрямоване на полегшення відправлення правосуддя та убезпечення громадського порядку, це означає, що воно не повинне використовуватися з каральних мотивів.

Слід відзначити, що Рекомендація Rec (2003) 20 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо нових підходів у вирішенні проблеми злочинності серед неповнолітніх та ролі ювенальної юстиції (стаття 17) зазначає, що „тримання під вартою ніколи не повинно застосовуватися для покарання та залякування або замість опіки над дитиною чи психіатричних заходів".

4. Щоб уникнути невиправданого застосування тримання під вартою, має існувати якнайширший перелік альтернативних, менш обмежувальних заходів щодо поведінки підозрюваної особи.

Визнано, що забезпечити, аби тримання під вартою було виключним заходом і застосовувалося, лише коли жорстко необхідно, можливо лише коли судові органи здатні ефективно попереджувати потенційні ризики для належного відправлення правосуддя та громадського порядку через застосування менш обмежувальних заходів щодо поведінки підозрюваної особи. Це вимагає від держави встановити якнайширший перелік альтернативних заходів та забезпечити, щоб вони дійсно були використані, коли це вимагається обставинами певної справи.

5. Особи, що тримаються під вартою, мають утримуватися в умовах, що відповідають їх правовому статусу; це передбачає як відсутність обмежень, які не є необхідними для відправлення правосуддя, безпеки установи та ув'язнених і для захисту прав інших осіб, так і – особливо – для виконання вимог Європейських пенітенціарних правил та інших правил, викладених у частині III цього тексту.

Важливо, щоб правовий статус осіб, які тримаються під вартою, повністю відбивався на тому, як з ними поводяться та керують, і в яких умовах вони тримаються. Вони вважаються невинуватими, поки не засуджені, і не тримаються у в'язниці на покарання. Адміністрація установи тримання під вартою має забезпечити, щоб з особами, які тримаються під вартою, поводилися без зайвих обмежень та з повним визнанням того, що їхня презюмована невинуватість може бути підтверджена, коли їх справа остаточно вирішиться судом. Це вимагає додержання не лише Європейських пенітенціарних правил – як загального застосування, так і щодо незасуджених осіб, – але також стандартів, викладених у Частині III.

II. Застосування тримання під вартою

Підстави

6. Тримання під вартою має зазвичай застосовуватися до особи, яка підозрюється у вчиненні правопорушення, що караються позбавленням волі.

Виключний характер тримання під вартою означає, що позбавлення волі, до якого воно призводить, може загалом бути виправданим, лише коли правопорушення, у зв'язку з яким воно застосовується, може у разі засудження потягнути певний строк ув'язнення. Крім того, слід відзначити, що у певних державах тримання під вартою не ніколи дозволяється щодо правопорушень, за які не призначається ув'язнення.

7. Особа може триматися під вартою, лише коли наявні усі із наступних умов:

a. є розумна підозра, що він чи вона вчинила правопорушення; та

b. є вагомі підстави вважати, що у разі звільнення він чи вона (i) втече, або (ii) вчинить серйозне правопорушення, або (iii) втручатиметься у відправлення правосуддя, або (iv) становитиме серйозну загрозу громадському порядку; та

c. немає жодної можливості застосувати альтернативний захід, щоб запобігти небезпекам, вказаним у пункті b.; та

d. цей захід є складовою процесу кримінального судочинства.

Умови у пунктах *a.* – *d.*, що регулюють застосування тримання під вартою, відбивають практику Європейського суду з прав людини і є кумулятивними: тобто воно не може бути застосованим або продовженим, якщо однієї з них немає або вона перестала діяти. Вимога розумної підозри передбачає наявність доказів, які об'єктивно зв'язують зацікавлену особу із підозрюваним правопорушенням. Вони не повинні бути достатніми, щоб забезпечити засудження, але мають бути достатніми, щоб виправдати подальше розслідування або висунення звинувачення, і чим довше триває тримання під вартою, тим вищими мають бути вимоги до підтвердження розумності підозри [Дивись, наприклад, рішення у справах *Fox, Campbell and Hartley v*

United Kingdom, 30 серпня 1990 року, *Murray v United Kingdom*, 28 жовтня 1994 року, *Erdagöz v Turkey*, 22 жовтня 1997 року, *Wloch v Poland*, 19 жовтня 2000 року та *O'Hara v United Kingdom*, 16 жовтня 2001 року]. Тримання під вартою не може бути виправданим, коли ясно, що обвинувачення не буде або не може бути висунутим [Дивись рішення у справі *Gusinskiy v Russia*, 19 травня 2004 року]. Чотири ризики, зазначені у пункті *b*. як потенційні виправдання тримання під вартою, – які є недостатні за відсутності (чи то з самого початку, чи то з плином часу) розумної підозри [Дивись рішення у справі *Jecius v Lithuania*, 31 липня 2000 року], – відбивають ті, що визнані у практиці Європейського суду з прав людини [Дивись, наприклад, рішення у справах *Letellier v France*, 26 червня 1991 року, *Assenov v Bulgaria*, 28 жовтня 1998 року, *W v Switzerland*, 26 січня 1993 року та *I A v France*, 23 вересня 1998 року]. Однак немає вимоги, щоб усі вони були дійсно передбачені у окремій державі. Зокрема, занепокоєння щодо громадського порядку, – яке, вірогідно, може бути виправданим, лише коли є вагомі докази реакції на такий тяжкий злочин, як вбивство, – не вважається достатнім виправданням у деяких державах. Хоча будь-який з цих ризиків може виправдати застосування тримання під вартою до підозрюваної особи, виключний характер такого заходу необхідно вимагає, щоб перш за все було розглянуто, чи не можна уникнути ризику через застосування заходів, які не включають позбавлення свободи [Дивись, наприклад, рішення у справі *Smirnova v Russia*, 24 липня 2003 року], і буде неприйнятним триматися занадто обмежувального погляду на їх потенційну ефективність [Дивись, наприклад, рішення у справі *Iwańcuk v Poland*, 15 листопада 2001 року]. Таким чином, вірогідно, що тримання під вартою буде зовсім непропорційною відповіддю як на стверджуване вчинення багатьох правопорушень так ы на припущення, що підозрювана особа робитиме у майбутньому. Крім того, необхідно пам'ятати, що підстава, яка стосується громадського порядку, передбачає особливо складну ситуацію, і у більшості випадків підозрювані не можуть йому загрожувати. Суттєво, щоб тримання під вартою було заходом, який становить частину кримінального процесу, кінцевою метою якого судовий розгляд; хоча це не означає, що тримання під вартою буде незаконним, якщо обвинувачення врешті решт пред'явлене за інше правопорушення або якщо не сталося ніякого судового розгляду, оскільки підстави для підозри можуть виявитися недостатніми або безпідставними, і можуть бути інші причини, чому певне обвинувачення не буде виправданим. Однак, тримання під вартою не може застосовуватися лише як превентивний захід буз зв'язку із можливим судовим розглядом [Дивись

рішення у справах *Ciulla v Italy*, 22 лютого 1989 року та *Jecius v Lithuania*, 31 липня 2000 року].

8. [1] Щоб встановити, чи існують або продовжують існувати небезпеки, зазначені у правилі 7b., а також чи можуть вони бути у задовільному ступені зменшені через застосування альтернативних заходів, судові органи, відповідальні за вирішення питання, чи має підозрювана особа триматися під вартою або, якщо це вже сталося, чи має таке тримання під вартою бути продовжене, мають застосовувати об'єктивні критерії.

[2] Тягар доведення, що існує суттєвий ризик та що він не може бути зменшеним, має лежати на обвинуваченні або слідчому судді.

Рішення застосувати тримання під вартою, а не альтернативний захід має бути добре обґрунтованим, і для цього судовому органу потрібна техніка оцінки, чи є ризик того, що виникне одна із чотирьох небезпек, зазначених у Правилі 7 *b*, якщо підозрювана особа буде звільнена (або не взята під варту), і чи можливо зменшити його у задовільному ступені через застосування альтернативних заходів. Це потребує розробки факторів – як позитивних, так і негативних – які мають зважуватися під час оцінки можливого ризику, – особливо тих, що викладені у попередньому параграфі, – та їх відносного значення у доведенні, чи існує певний ризик та чи може він бути зменшеним через використання альтернативних заходів. Таке зважування може вимагати використання певних форм об'єктивної оцінки щодо будь-яких із встановлених факторів як способу розрахунку загального ступеню ризику. Це також вимагатиме того, щоб суду допомагав відповідний чином навченій персонал, що швидко збирає та оцінює докази у певній справи. Серед доказів, які можуть мати значення, можуть бути докази, надані потерпілою особою і громадою, у якій проживає підозрювана особа. З погляду на презумпцію на користь невинуватості та свободи, відповідальність за доведення необхідності тримання під вартою має лежати на органі обвинувачення та слідчому органі. Крім того, щодо неповнолітніх існує вимога статті 18 Рекомендації Rec (2003) 20 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо нових підходів у вирішенні проблеми злочинності серед неповнолітніх та ролі ювенальної юстиції, яка передбачає „вдатися до повної оцінки ризиків на підставі всебічної та надійної інформації про особу неповнолітнього та його соціальні обставини". Було б неприпустимим вважати, що орган обвинувачення та слідчій орган виконали обов'язок щодо оцінки ризику посиланням лише на тяжкість правопорушення, і не можна вимагати,

щоб підозрювана особа довела, що немає навіть гіпотетичної небезпеки від її залишення на свободі або звільнення [Дивись, наприклад, рішення у справах *Ilijkov v Bulgaria*, 26 липня 2001 року та *Shishkov v Bulgaria*, 9 січня 2003 року].

9. [1] Визначення будь-якого ризику має ґрунтуватися на певних обставинах справи, але особлива увага має приділятися:

a. характеру та тяжкості стверджуваного правопорушення;

b. покаранню, яке може бути призначене у разі засудження;

c. віку, стану здоров'я, характеру, минулому та особистим і соціальним обставинам відповідної особи, і особливо її суспільним зв'язкам; та

d. поведінці відповідної особи, особливо тому, як вона виконувала зобов'язання, які, можливо, були покладені на неї під час попередніх кримінальних проваджень.

[2] Те, що відповідна особа не є громадянином або не має інших зв'язків із державою, де було вчинене стверджуване правопорушення, саме по собі не є достатньою підставою для висновку про ризик втечі.

Оцінюючи наявність ризику, що може виправдати застосування тримання під вартою, певні міркування вважаються особливо вагомими, але їх значення все ж не таке, щоб автоматично призвести до висновку, ніби такий захід дійсно потрібен у певному випадку. Потреба поставити під сумнів упередження щодо ризику втечі підкреслена у вимозі врахувати можливість того, що особа може і не стекти лише через те, що вона є іноземним громадянином. Той факт, що вона не має зв'язків із державою, де, можливо, було вчинене правопорушення, звісно, може бути фактором, який братиметься до уваги під час визначення ризику втечі [Дивись, наприклад, рішення у справі *Punzelt v Czech Republic*, 25 квітня 2000 року].

10. У будь-якому разі слід уникати тримання під вартою у випадку, коли підозрюється особа, яка несе головну відповідальність за піклування про дітей.

Підтримання зв'язків між батьками та дітьми у більшості випадків було б, можливо, у інтересах останніх. Крім того, щонайменше у певних

випадках, наявність батьківської відповідальності за піклування про дітей буде важливим міркування, що свідчить проти висновку про існування якогось ризику, який може виправдати тримання під вартою по відношенню до одного з батьків. Але коли ризик прожовує існувати, необхідність підтримання зв'язків між батьком та дитиною і інтереси дитини можуть вимагати, щоб особі було дозволено взяти дитину з собою в установу тримання під вартою.

11. При вирішенні, чи треба продовжити тримання під вартою, слід мати на увазі, що певні докази, які могли колись свідчити про відповідність такого заходу або про те, що застосування альтернативних заходів є невідповідним, з часом можуть втратити своє значення.

Особливий наголос зроблений, щоб забезпечити, аби під час оцінки потреби у триманні під вартою бралася до уваги можливість змін у обставинах справи [Дивись, наприклад, рішення у справі *I. A. v France*, 23 вересня 1998 року (де Європейський суд з прав людини вирішив, що перестало бути розумним вважати, що звільнення створить ризик змови)]. Таким чином, має бути зроблена цілком нова оцінка доводів за та проти його застосування у кожному випадку, коли справа надходить до судового органу, і не повинні лише повторюватися попередні мотиви для цього.

12. Порушення альтернативних заходів може тягти застосування санкцій, але не повинно автоматично виправдовувати взяття особи під варту. У таких випадках заміна альтернативних заходів триманням під вартою має вимагати особливих підстав.

Певні санкції можуть бути доречні, коли порушуються вимоги, пов'язані із альтернативними заходами, але слід додержуватися умов, що регулюють застосування тримання під вартою; це також визнано у правилі 10 Європейських правил щодо санкцій та заходів на місцевому рівні (Рекомендація No R (92) 16). Тож порушення таких вимог виправдає взяття під варту лише тоді, коли порушення є достатньо тяжким для висновку, що у теперішній ситуацій застосування альтернативних заходів (у тому числі інших або додаткових до того, який було порушено) було б недостатнім, аби зменшити виправдане занепокоєння щодо залишення відповідної особи на свободі.

Судовий дозвіл

13. За взяття особи під варту, дозвіл на продовження цього заходу та застосування альтернативних заходів має відповідати судовий орган.

У більшості випадків можна очікувати, що судовий дозвіл, який необхідний для тримання під вартою та застосування альтернативних заходів, надаватиметься судом, але тут використано термін „судовий орган", оскільки Європейська Конвенція з прав людини визнає, що ця функція може також виконуватися іншими посадовцями, якщо вони відповідають вимогам незалежності та безсторонності, розробленими у практиці стосовно статті 6 § 1. Також суттєво, щоб відповідний судовий орган дійсно мав повноваження наказати звільнення особи, тримання під вартою (або його продовження) якої невиправдане [Рішення у справі *T. W. v Malta*, 29 квітня 1999 року]. Будь-яке зволікання у виконанні рішення про звільнення має бути зведено до мінімуму і становити години, а не дні [Дивись, наприклад, рішення у справі *Mancini v Italy*, 2 серпня 2001 року].

14. [1] Після первинного позбавлення свободи правоохоронцем (або будь-ким, хто уповноважений діяти у такий спосіб), кожен підозрюваний у вчиненні правопорушення має швидко постати перед судовим органом з метою визначити, чи було позбавлення свободи виправданим, чи вимагає воно продовження або чи слід застосувати до особи, підозрюваної у вчиненні злочину, тримання під вартою або альтернативний захід.

[2] Строк між первинним позбавленням свободи та доставлення до такого органу не повинен у більшості випадків перевищувати сорок вісім годин, а у багатьох випадках може бути достатнім і більш короткий період.

Визначення 48-годинного періоду для первинної оцінки, чи має бути продовжене тримання під вартою або застосовані альтернативні заходи, відбиває розвинуте тлумачення вимоги статті 5 § 3 Європейської Конвенції з прав людини, щоб це відбувалося „невідкладно". Однак, хоча жоден певний період не вимагається Європейським судом з прав людини [Дивись, наприклад, рішення у справі *Brogan v United Kingdom*, 30 травня 1989 року], але строк в один день був оцінений як „невідкладно" [Дивись рішення у справі *T. W. v Malta*, 29 квітня 1999 року], і такий строк передбачений у деяких державах [Наприклад, Бельгія, Боснія та

Герцеговина, Болгарія, Кіпр, Данія, Німеччина, Люксембург, Румунія та „колишня югославська республіка Македонія"]. Більше того, обмеження у 48 годин для тримання неповнолітніх під вартою поліції з подальшим намаганням зменшити цей час для молодих правопорушників, визначений у статті 15 Рекомендації Rec (2003) 20 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо нових підходів у вирішенні проблеми злочинності серед неповнолітніх та ролі ювенальної юстиції. Також важливо розуміти, що 48 годин часто, можливо, буде верхньою межею для строку, протягом якого слід доставити підозрювану особу до судового органу. Обставини певної справи можуть виправдати довший період; але також можливо, що у особливо ясних справах доставлення може відбутися і раніше. Саме судовий орган має встановити певні час і день для першого слухання *habeas corpus*, який буде достатньо „невідкладним" у межах практики Європейського суду з прав людини і положень національного права. Важливо розуміти, що судовий контроль, який здійснюється під час цієї процедури, є зовсім відмінним від вирішення питання, чи є достатні підстави для пред'явлення обвинувачення. Тобто можливо, що на цій стадії будуть підстави для висновку про доречність тримання когось під вартою, навіть якщо пізніше виявиться, що обвинувачення є необґрунтованим [Дивись рішення у справі *Brogan v United Kingdom*, 30 травня 1989 року]; таким чином, немає підстав зволікати із доставлення до того моменту, поки вважатиметься, що обвинувачення є вірогідним. Крім того, будь-яке зволікання з першою явкою до судового органу може бути виправданим лише певними обставинам справи; проблеми, що випливають із організації роботи правоохоронного органу, органу обвинувачення та судової системи ніколи не будуть допустимим виправданням для порушення вимоги невідкладності [Дивись рішення у справі *Koster v Netherlands*, 28 листопада 1991 року]. Хоча такі фактори, як необхідність забезпечити докази, стан здоров'я підозрюваного, несприятливі погодні умови та відстань між місцем, де особа спочатку була позбавлена свободи поліцією, правоохоронцем або іншою уповноваженою особою, та місцем розташування судового органу (особливо у випадку арешту за кордоном) можуть мати значення для визначення, чи була виконана вимога невідкладності, їх дійсний вплив на тривалість її доставлення до судового органу має бути доведений [Дивись рішення у справі *Ocalan v Turkey*, 12 березня 2003 року].

15. Наявність надзвичайного стану відповідно до статті 15 Європейської Конвенції з прав людини не повинна призводити до періодів довших, ніж сім днів між первинним позбавленням свободи та з'явленням до

судового органу у зв'язку із тримання під вартою, якщо тільки проведення слухання видається зовсім неможливим.

Визнано, що надзвичайний стан у відповідності зі статтею 15 Європейської Конвенції з прав людини може вплинути на практичну можливість першого доставлення певного підозрюваного у правопорушенні до судового органу, але зазначений довший строк відбиває період, який загалом вважався прийнятним Європейським судом з прав людини у подібних справах [Дивись, наприклад, рішення у справах *Brannigan and McBride v United Kingdom*, 26 травня 1993 року, *Aksoy v Turkey*, 18 грудня 1996 року та *Demir v Turkey*, 23 вересня 1998 року]. Однак характер надзвичайного стану може змінюватися, і слід мати підстави для будь-якого продовження строку першого доставлення до судового органу.

16. Судовий орган, відповідальний за тримання когось під вартою або дозвіл на його продовження, а також за застосування альтернативних заходів, має заслухати і вирішити справу без зволікання.

Вимога невідкладності вважається такою, що стосується не лише доставлення відповідної особи до судового органу, але також і вирішення питання, чи виправдано застосування тримання під вартою або альтернативних заходів.

17. [1] Наявність підстав для тримання будь-кого під вартою, має періодично переглядатися судовим органом, який повинен постановити звільнення підозрюваної особи, якщо вирішить, що більше немає однієї або кількох умов, зазначених у правилах 6 та 7 a, b, c та d.

[2] Інтервал між переглядами зазвичай має бути не довшим, ніж один місяць, якщо тільки відповідна особа не має права порушити у будь-який час клопотання про звільнення.

[3] Відповідальність за забезпечення такого перегляду має лежати на органах прокуратури або слідчому органі, і якщо орган прокуратури або слідчий орган не заявив клопотання про продовження тримання під вартою, будь-яка особа має автоматично звільнятися з-під варти.

Визнання того, що обставини справи можуть змінюватися, – дивись **Правило 11**, – вимагає періодичного розгляду судовим органом питання, чи все ще виправдане застосування тримання під вартою

або альтернативних заходів, і за порушення такого розгляду відповідає обвинувальний або слідчий орган, оскільки на цьому органі лежить тягар доведення, що продовжує існувати достатнє виправдання для будь-якого заходу. Хоча слід додержуватися місячного періоду між такими переглядами, визнано, що мета такого таких переглядів може бути досягнута за рахунок можливості для особи, що тримається під вартою, звернутися до суду з клопотанням про звільнення її у будь-який час тримання під вартою. Також визнано, що органи влади можуть встановити обмеження для можливості подати клопотання про звільнення у залежності від періоду, що минув від попереднього клопотання, або відсутності будь-яких нових підстав для звільнення.

18. Будь-яка особа, що взята під вартою, а також особа, стосовно тримання під вартою якої продовжене, або до якої застосовані альтернативні заходи, має право оскаржити таке рішення, і їй мають повідомити про таке право під час винесення рішення.

Слід передбачити відповідні положення, що дають можливість оскаржити до вищого судового органу застосування тримання під вартою або альтернативних заходів та забезпечити, щоб відповідна особа була повідомлена про таку можливість, щоб вона могла скористатися нею якомога раніше. Таке оскарження може здійснюватися під час судового розгляду, який надає можливість розглянути усі питання, що мають значення. Цей обов'язок виходить за межі вимог статті 5 Європейсько Конвенції з прав людини [Дивись рішення у справі *Grauzinis v Lithuania*, 10 жовтня 2000 року].

19. [1] Особа, що тримається під вартою, має окреме право на швидке оскарження до суду законності її затримання.

[2] Це право може бути задоволене за допомогою періодичного перегляду тримання під вартою, якщо він дозволяє ставити питання, які стосуються такого оскарження.

Відповідальність органу обвинувачення або слідчого органу за забезпечення того, щоб було здійснено періодичний перегляд тримання під вартою, не слід плутати з незалежним правом кожної особи, що позбавлена свободи, оскаржити законність такої дії, – правом, передбаченим статтею 5 § 4 Європейсько Конвенції з прав людини. Це положення однозначно вимагає, щоб скарга була заслухана та

вирішена судом. Таке оскарження може стосуватися більш широкого кола питань, ніж наявність підстав для тримання під вартою, оскільки стаття 5 § 4 вимагає, щоб судовий перегляд торкнувся усіх умов, що суттєві для законності певного позбавлення свободи [Дивись рішення у справі *Nikolova v Bulgaria*, 25 березня 1999 року]. Він має навіть торкатися питання відповідності правопорушення, у якому підозрюється відповідна особа, будь-якому конституційному положенню або правам, який він або вона мають за Конвенцією. Однак визнано, що у певних випадках періодичний перегляд може бути достатньо широким, щоб окреме оскарження законності у певний час було непотрібним [Дивись рішення у справі *De Jong, Baljet and Van Den Brink v Netherlands*, 22 травня 1984 року]. Таке оскарження має первинно бути доступним у межах тижнів від первинного затримання та потім на періодичній основі [Дивись, наприклад, рішення у справах *Bezicheri v Italy*, 25 жовтня 1989 року, *Rehbock v Slovenia*, 28 листопада 2000 року та *G.B. v Switzerland*, 30 листопада 2000 року]. Право подати скаргу буде вважатися порушеним, якщо особа, що тримається під вартою, утримується у повній ізоляції і не має доступу до адвоката [Дивись рішення у справі *Ocalan v Turkey*, 12 березня 2003 року]. Судовий орган повинен мати повноваження наказати звільнення відповідної особи, якщо тримання під вартою визнане незаконним [Дивись рішення у справі *Van Droogenbroeck v Belgium*, 24 червня 1982 року].

20. Наявність надзвичайного стану відповідно до статті 15 Європейської Конвенції з прав людини не повинна впливати на право особи, що тримається під вартою, на оскарження законності її затримання.

Хоча за статтею 15 Європейської Конвенції з прав людини надзвичайний стан дозволяє певний відступ від стандартів, що застосовуються за звичайних умов, права, викладені тут, є такими, що мають продовжувати бути доступними, і насправді визнані суттєвими гарантіями від можливого зловживання владою [Дивись, наприклад, рішення у справах *Brannigan and McBride v United Kingdom*, 26 травня 1993 року, *Aksoy v Turkey*, 18 грудня 1996 року та *Demir v Turkey*, 23 вересня 1998 року].

21. [1] Кожне рішення судового органу про тримання будь-кого під вартою, про продовження такого тримання або про застосування альтернативних заходів, має бути вмотивованим, а відповідній особі має надаватися копія цих мотивів.

[2] Лише за виключних обставин мотиви можуть не повідомлятися у той же день, коли прийняте рішення.

Виконання вимоги, щоб рішення були вмотивовані і ці мотиви були своєчасно надані, є суттєвим для здійснення права на оскарження застосування тримання під вартою або альтернативних заходів, а також для забезпечення того, щоб можна було визначити виправданість такого заходу у певному випадку. Крім того, мотиви мають показувати, що доводи клопотання про звільнення були дійсно розглянуті, а не містили лише повторювання ритуальної формули [Дивись, наприклад, рішення у справах *Mansur v Turkey*, 8 червня 1995 року та *Smirnova v Russia*, 24 липня 2003 року]. Виключні обставини, що згадані у параграфі 2, можуть виникнути у судах, коли клопотання про звільнення, подане до суду після рішення про тримання особи під вартою, слухається спочатку і не є переглядом первинного рішення про тримання під вартою.

Тривалість

22. [1] Тримання під вартою завжди має тривати доти, поки виконуються умови, зазначені у правилах 6 та 7.

[2] У будь-якому разі його тривалість не повинна перевищувати, і зазвичай бути непомірною, із покаранням, що може бути призначене за відповідне правопорушення.

[3] У жодному разі тримання під вартою не повинне порушувати право особи, що тримається під вартою, на судовий розгляд протягом розумного строку.

Вимога, щоб тримання під вартою було жорстко необхідним, означає, що як тільки будь-яке із виправдань для його застосування перестає існувати, воно має бути припинене, – дивись **Правило 11**, – якщо тільки не виникло якесь інше виправдання. Саме судовий орган має визначити, чи продовжує існувати таке виправдання або чи виникло воно. Але навіть коли тримання під вартою виправдано, суттєвість такого втручання в свободу та некаральний характер цього заходу вимагають, щоб його тривалість зазвичай не була непропорційною до покарання, яке може бути застосовано до відповідної підозрюваної особи. Ще одне обмеження щодо загального строку тримання під вартою міститься у статті 5 § 3 Європейської Конвенції з прав людини, яка вимагає, щоб кожен, хто

тримається під вартою, отримав судовий розгляд у розумний строк, і це вимагає, щоб процедури у таких випадках здійснювалися з особливою швидкістю. Ніякого максимального строку тримання під вартою не було визначено Європейським судом з прав людини, коли він визначав, що є „розумним", – строки і менші, і трохи більші за рік визнавалися сумнівними [Менш ніж вісім місяців у справі *Shishkov v Bulgaria*, 9 січня 2003 року та чотирнадцять місяців у справі *Jecius v Lithuania*, 31 липня 2000 року], хоча строки більші за чотири роки були визнані і прийнятними [*W v Switzerland*, 26 січня 1993 року] і сумнівними [Debboub alias Husseini Ali v France, 9 листопада 1999 року]; але очевидно з практики Суду, що мають існувати особливі підстави, щоб виправдати довгий строк, і що для більшості справ достатньо короткого строку, хоча навіть потреба у такому строку має бути переконливо доведена. Слід також відзначити, що Комітет Міністрів рекомендував, що „коли, як крайній захід, неповнолітній підозрюваний тримається під вартою, воно має тривати не більш ніж шість місяців до передачі справи до суду. Цей строк може бути продовженим лише тоді, коли суддя, що не причетний до розслідування справи, переконається, що усі затримки у розслідування повністю виправдані виключними обставинами" (Рекомендація Rec (2003) 20 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо нових підходів у вирішенні проблеми злочинності серед неповнолітніх та ролі ювенальної юстиції, стаття 16). Те, що строк тримання під вартою згодом зараховується до будь-якого ув'язнення, – дивись правило 33, – не має значення для визначення його виправданості.

23. Будь-яке визначення максимального строку тримання під вартою не повинно призводити до того, що дійсна потреба для його продовження у особливих обставинах певної справи не розглядатиметься з регулярними інтервалами.

Хоча виконання вимог щодо тривалості тримання під вартою може бути полегшене за допомогою визначення у законодавстві максимального строку тримання під вартою, необхідність враховувати особливі обставини певної справи означає, що такий строк не слід застосовуватися у всіх випадках, коли потрібне тримання під вартою. У багатьох випадках обставини дадуть можливість передати справу до суду до закінчення цього періоду; так, тримання під вартою протягом трьох років, допустимих за законом, Європейський суд з прав людини визнав порушенням статті 5 § 3 Європейської Конвенції з прав людини, оскільки не була доведена особлива ретельність під час провадження [*Ceský v Czech Republic*, 6 червня 2000 року].

24. [1] На органі прокуратури або слідчому органі лежить обов'язок діяти із належною ретельністю під час проведення розслідування і забезпечити, щоб існування обставин, що свідчать на користь тримання під вартою, трималося під постійним контролем.

[2] Справам, у яких особа тримається під вартою, має надаватися перевага.

Особлива відповідальність, що визнана за органом обвинувачення або слідчим органом щодо провадження у справі, – тобто, щоб тримання під вартою тривало не довше, ніж це виправдано, і особа, що тримається під вартою, була передана до суду із особливою швидкістю, – ґрунтується на його виключному доступі до інформації стосовно справи та його здатності пришвидшити її розгляд судом. Багато порушень статті 5 § 3 сталося через довгі строки бездіяльності під час досудового провадження у справі [Дивись, наприклад, рішення у справах *Clooth v Belgium*, 12 грудня 1991 року, *Assenov v Bulgaria*, 28 жовтня 1998 року та *Punzelt v Czech Republic*, 25 квітня 2000 року], і Європейський суд з прав людини ясно очікує ефективних заходів щодо таких факторів, як спізніле надання експертних висновків, хвороба або нестача персоналу.

Допомога адвоката, присутність зацікавленої особи та переклад

25. [1] Намір клопотати про тримання під вартою та підстави для цього мають бути швидко повідомлені відповідній особі мовою, яку вона розуміє.

[2] Особа, тримання під вартою якої вимагається, має право на допомогу адвоката під час розгляду цього питання та на відповідні можливості для консультування зі своїм адвокатом з метою підготовки захисту. Відповідній особі мають повідомити про ці права за достатній час та мовою, яку вона розуміє настільки, щоб практично скористатися ними.

[3] Така допомога адвоката має надаватися за суспільні кошти, якщо особа, тримання під вартою якої вимагається, не може собі цього дозволити.

[4] Наявність надзвичайного стану відповідно до статті 15 Європейської Конвенції з прав людини не повинна зазвичай впливати на право на доступ та консультацію із адвокатом у контексті розгляду питання про тримання під вартою.

Обов'язок інформувати того, хто дійсно затриманий поліцією або тримається під вартою, негайно і зрозумілою мовою про намір клопотати про його взяття або продовження тримання під вартою та про мотиви для цього, спрямований на забезпечення того, щоб особа була здатна отримати відповідну правову пораду та приготувати доводи проти застосування такого заходу, а також щоб приготувати її родину до можливості того, що він може бути застосовний. Тож цей обов'язок виходить за межі схожого обов'язку, який передбачений статтею 5 § 2 Європейської Конвенції з прав людини, коли позбавлення свободи дійсно сталося. Таке повідомлення зазвичай має слідувати після рішення клопотати про взяття або продовження тримання під вартою, але може бути виправданим і довший строк, коли відповідна особа не тримається під вартою на той час або коли потрібна допомога перекладача. Суттєвість наслідків взяття під варту вимагає, щоб особа, чиє тримання під вартою вимагатиметься, отримала правову допомогу, і має бути наданий адвокат за суспільний кошт, якщо особа не може собі цього дозволити. Обов'язок щодо надання інформації про право на адвоката і належного часу для консультації спрямований на забезпечення того, щоб це право надавало реальні переваги особі, яка ризикує бути взятою під варту. Це право також передбачає, що орган, який затримав або звинувачує особу, або розслідує справу щодо неї, вжив належних заходів для забезпечення, аби відповідна особа дійсно мала змогу зв'язатися із адвокатом, і це може вимагати надання такої інформації про адвокатів, щоб з ними можна було зв'язатися, і використання допомоги перекладача, щоб пояснити право на консультацію та представництво і допомогти у його здійсненні. Це також передбачає надання відповідних умов для консультації із адвокатом. Положення цього правила стосуються права на правову допомогу щодо процедури вирішення питання про тримання під вартою. Вони не стосується дійсної присутності адвоката протягом розслідування. Хоча надзвичайний стан згідно статті 15 Європейської Конвенції з прав людини дозволяє певний відступ від стандартів, що застосовуються за звичайних умов, викладені тут права є такими, які мають продовжувати бути доступними і які насправді визнані суттєвими гарантіями від можливого зловживання владою [Дивись, наприклад, рішення у справах Brannigan and McBride v United Kingdom, 26 травня 1993 року, Aksoy v Turkey, 18 грудня 1996 року та Demir v Turkey, 23 вересня 1998 року]. Але у стані надзвичайності строк, який може бути прийнятним до того, коли особі дозволять отримати правову пораду та допомогу для того, щоб надати доводи проти рішення клопотати про тримання під вартою, неминуче відіб'ється на відстрочці, яка дозволена

правилом 20, у доставленні до судового органу для слухання щодо тримання під вартою.

26. Особі, тримання під вартою якої вимагається, та її адвокату надається своєчасний доступ до документів, які мають значення для цього рішення.

Відкриття документів адвокату особи, чиє тримання під вартою (або його продовження) вимагатиметься, є суттєвим для того, щоб адвокат був здатен ефективно заперечувати проти клопотання щодо необхідності застосування такого заходу [Дивись, наприклад, рішення у справі *Shishkov v Bulgaria*, 9 січня 2003 року]. Хоча певні обмеження у відкритті можуть бути виправдані, особливо метою забезпечити відправлення правосуддя або захистити національну безпеку, вони не повинні суттєво підривати здатність підготувати доводи проти тримання під вартою [Дивись, наприклад, рішення у справі *Garcia Alva v Germany*, 13 лютого 2001 року].

27. [1] Особа, що є громадянином іншої держави і тримання під вартою якої вимагається, має право на те, щоб консул цієї держави був повідомлений про таку можливість за достатній час, щоб отримати від нього пораду та допомогу.

[2] Це право, коли можливо, має також поширюватися на осіб, що мають громадянство як держави, де тримання під вартою вимагається, так і іншої держави.

Ця вимога намагається забезпечити виконання зобов'язань за статтею 36 Віденської Конвенції щодо консульських зносин, і її важливість також визнана у статтях 14-18 Додатку до Рекомендації No R (84) 12 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо іноземних в'язнів. Важливість цих зобов'язань щодо підозрюваних-негромадян була підкреслена Міжнародним судом справедливості [У справах *LaGrand (Germany v United States of America)*, 27 червня 2001 року та *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v United States of America)*, 31 березня 2004 року]. Хоча ці зобов'язання не передбачають консульського захисту для осіб із подвійним громадянством з боку держави, громадянами якої вони є, визнано, що наявність родини та власності у іншій державі, громадянами якої вони є, може зробити бажаним надати доступ до службовця консульства цієї країни. Рішення щодо зв'язку із консулом має прийматися особою, про чиє тримання під вартою (або його

продовження) клопотатиметься, якщо тільки вона не є неправоздатною приймати таке рішення, і тоді відповідальність за допомогу у такому контакті має лежати на судовому органі, що здійснює слухання щодо тримання під вартою. Це право не створює будь-якого обов'язку органів влади намагатися встановити громадянство особи, що тримається під вартою. Держава може вирішити вважати особу, яка є громадянином цієї держави і іншої держави (держав), своїм громадянином.

28. Особа, тримання під вартою якої вимагається, має право бути присутньою під час розгляду питання про тримання під вартою. За певних обставин ця вимога може виконуватися за допомогою відеозв'язку.

Це право відбиває важливість того, щоб особа, про чиє тримання під вартою (або його продовження) клопотатиметься, була здатна заперечити проти клопотання щодо виправданості застосування такого заходу [Дивись рішення у справі *Grauzinis v Lithuania*, 10 жовтня 2000 року]. Визнано, що у певних випадках (особливо, коли йдеться про міркування безпеки або відстань), цієї мети можна досягнути, не доставляючи особу фізично до судового органу. Але будь-який використаний відеозв'язок має бути таким, щоб надавати таку ж ефективну можливість передавати відомості від неї та до неї і оцінити її фізичний та психічний стану, якби вона були фізично присутня. Крім того, присутність є правом, який певні особи можуть не забажати використовувати.

29. Відповідний переклад у судовому органі, що розглядає, чи тримати когось під вартою, має забезпечуватися за суспільні кошти, якщо відповідна особа не розуміє і не говорить мовою, що зазвичай використовується у такому процесі.

Обов'язок забезпечити переклад визнає, що здатність особи, про чиє тримання під вартою (або його продовження) клопотатиметься, приймати участь у розгляді може бути підірвана через мовні складнощі. Але цей обов'язок виникає, лише якщо здатність особи розмовляти та розуміти мову розгляду є недостатньою і, у іншому випадку, не перетворюється на право користуватися найбільш улюбленою мовою.

30. Особі, що присутня під час розгляду питання про тримання під вартою, має бути надана можливість помитися, а якщо вона є чоловіком – поголитися, окрім випадків, коли це призведе до докорінної зміни його звичайної зовнішності.

Особам, що доставляються до судового органу, який може постановити їх тримання під вартою, має бути надана можливість представити себе якнайкраще під час будь-якого розгляду перед судовим органом. Стосовно особистої гігієни це означає, що їх мають надати можливість помитися перед цим, а чоловікам – поголитися, якщо , звісно, це не змінить докорінно їх звичайний зовнішній вигляд. Ця вимога повторює правила 20.4, 68.2 та 97 Європейських пенітенціарних правил.

31. Попередні правила у цьому розділі мають застосовуватися до продовження тримання під вартою.

Попередні вимоги також застосовуються до будь-якого розгляду, під час якого може бути прийняте рішення щодо продовження тримання під вартою, і вони повторюють положення правил 23.1, 23.2, 37.1-4, 98.1 та 98.2 Європейських пенітенціарних правил.

Повідомлення родини

32. [1] Особа, тримання під вартою якої (або його продовження) вимагається, має право на те, щоб члени її родини були своєчасно повідомлені про дату та місце розгляду питання про тримання під вартою, якщо тільки це суттєво не зашкодить відправленню правосуддя або національній безпеці.

[2] У будь-якому разі рішення щодо контакту із членами родини має приймати особа, тримання під вартою якої (або його продовження) вимагається, якщо тільки вона не є правоздатною прийняти таке рішення або для цього є інше нагальне виправдання.

Застосування тримання під вартою впливатиме на родину відповідної особи, і обов'язок повідомити родину відбиває право, яке як вона, так і члени її родини мають за статтею 8 Європейської Конвенції з прав людини, а також важливість такого зв'язку як гарантії від можливого зловживання. Зволікання із повідомленням родини може бути виправданим лише за виключних обставин, коли може бути завдано шкоди відправленню правосуддя або національній безпеці (наприклад, через ризик змови). Відповідальність, які батьки несуть за неповнолітню особу, може бути випадком, який виправдовує зневагу до бажання підозрюваного не інформувати його родину. Поняттю „члени родини" слід надавати широке значення, що використовується Європейським

судом з право людини [Дивись, наприклад, рішення у справі X, Y та Z v United Kingdom, 22 квітня 1997 року], а не посилатися на визнані законом стосунки. Родина може бути повідомлена безпосередньо або через адвоката відповідної особи. Право на повідомлення членів родини про наступний розгляду щодо тримання під вартою не обов'язково означає, що вони мають право бути присутніми на ньому.

Залік тримання під вартою до покарання

33. [1] Будь-який строк тримання під вартою до засудження має зараховуватися до строку будь-якого призначеного пізніше покарання у вигляді позбавлення волі.

[2] Будь-який строк тримання під вартою може бути врахований при визначенні покарання, що не пов'язане із позбавленням волі.

[3] Характер та тривалість попередньо застосованих альтернативних заходів також може враховуватися при визначенні покарання.

Некаральний характер тримання під вартою вимагає, щоб строк, проведений під вартою, зараховувався до строку ув'язнення: відхилення від цього правила може бути допустимим, – якщо це взагалі можливо, – лише у окремих випадках і з особливих підстав, для яких національне законодавство передбачає відповідні повноваження у створенні виключень. Характер режиму у місці, де особа тримається під вартою, не повинен мати будь-яких наслідків для розрахунку вказаного заліку. Оскільки ув'язнення може й не бути призначене особі, засудженій за правопорушення, після того як вона певний час трималась під вартою, було б відповідним розглянути можливість врахувати цей строк при призначенні нев'язничного покарання. Це було б особливо бажаним для альтернатив до тримання під вартою, які все ж таки значно обмежують свободу особи. Так, у Португалії строк ув'язнення зменшується, коли було застосовано домашній арешт як альтернативу триманню під вартою. Багато держав також зараховують до строку ув'язнення час, проведений під вартою в очікуванні екстрадиції.

Компенсація

34. [1] Мають бути розглянути положення щодо компенсації особам, які трималися під вартою і не були потім засуджені за правопорушення,

у зв'язку з яким вони трималися під вартою; така компенсація має покривати втрату доходів, втрачену вигоду та моральну шкоду.

[2] Компенсація не повинна вимагатися, коли встановлено, що особа, яка трималась під вартою, активно сприяла через свою поведінку виникненню розумної підозри у тому, що вона вчинила правопорушення, або навмисно перешкоджала розслідуванню стверджуваного правопорушення.

Ще одним наслідком некарального характеру тримання під вартою є те, що слід розглянути можливість компенсації за витрати, пов'язані із позбавленням свободи, особам, які не були визнані винними у правопорушенні, у зв'язку з яким вони трималися під вартою. Ця можливість є відмінною від обов'язку за статтею 5 § 5 Європейської Конвенції з прав людини надати компенсацію тому, хто тримався під вартою без правової підстави для цього. Виключення із цієї можливості визнає, що у певних випадках поведінка таких осіб може значно вплинути на рішення про тримання їх під вартою. Але це правило також залишає державам можливість встановити інші обставини, за яких компенсація має призначатися. Хоча зазнана шкода у багатьох випадках вимагатиме фінансової компенсації, але інші форми відшкодування можуть бути доречними, коли шкода має моральний характер.

III. Умови тримання під вартою

Загалом

35. Умови тримання під вартою мають, за виключенням правил, викладених нижче, відповідати Європейським пенітенціарним правилам.

35. Європейські пенітенціарні правила стосуються усіх в'язнів, але також визнано, що статус осіб, що тримаються під вартою, вимагає додержання певних додаткових правил.

Наведені Європейські пенітенціарні правила мають особливе значення для наступних аспектів тримання під вартою:

Прийняття – 14, 15 та 16;

Одяг та місця для спання – 20, 21 та 97;

Процедури оскарження – 70;

Контакти із зовнішнім світом – 17, 24 та 99;

Дисципліна та покарання – 56-62;

Охорона здоров'я – 15.1(e), 15.1(f), 16(a) та 39-48;

Інформація про права, правила та інші питання – 15.2, 30 та 38.3;

Інспекції та моніторинг – 92 та 93;

Характер та розмір приміщень – 18.1-7, 18.10 та 96;

Особиста гігієна – 19.3-7;

Підготовка захисту та доступ до правової допомоги – 23 та 98;

Релігія та вірування – 29;

Санітарні умови – 19.1-3;

Розділення по категоріям – 11.1, 11.2, 18.8 та 18.9;

Персонал – 71-81 та 89;

Час поза камерою та допустимі види діяльності – 25, 27 та 101;

Користування установами, іншими ніж установи тримання під вартою – 10.3(b);

Соціальна допомога – 16(d);

Праця та освіта – 26, 28 та 100.

Відсутність в установі тримання під вартою

36. [1] Особа, що тримається під вартою, має залишати установу тримання під вартою для подальшого розслідування, лише якщо це дозволено суддею або прокурорам або з виразної згоди особи, що тримається під вартою, і на обмежений час.

[2] Після повернення до установи тримання під вартою особа, що тримається під вартою, має на її прохання якомога швидше пройти ретельне фізичне дослідження лікарем або, у виключних обставинах, кваліфікованою медичною сестрою.

Комітет Ради Європи із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (Комітет) дійшов думки, що є бажаним, щоб подальші допити поліцією після того, як особа взята під варту, відбувалися у відповідній установі тримання під вартою, а не у приміщенні поліції. Повернення осіб, що тримаються під вартою, під контроль поліції може відбуватися, лише якщо вони виразно погодилися на це або якщо такий перевід є безумовно неминучим і був санкціонований суддею або прокурором. Тривалість такого тимчасового переводу має бути чітко визначена суддею або прокурором. Після повернення до установи тримання під вартою, слід провести ретельне фізичне обстеження, якщо цього вимагає особа. Таке обстеження має бути завжди невідкладним і особливо негайним, якщо є будь-які очевидні ознаки ушкоджень або поганого поводження.

Продовження лікування

37. [1] Мають бути створені умови для того, щоб особи, які тримаються під вартою, продовжували необхідне медичне або стоматологічне лікування, яке вони отримували до затримання, якщо так вирішить лікар або стоматолог установи тримання під вартою після консультації, якщо це можливо, із лікарем або стоматологом особи, що тримається під вартою.

[2] Особі, що тримається під вартою, має бути надана можливість консультуватися та отримувати лікування у власного лікаря або стоматолога, якщо медична або стоматологічна необхідність цього вимагають.

[3] Якщо особі, що тримається під вартою, відмовляють у проханні про консультацію із власним доктором або стоматологом, мають бути наведені мотиви для цього.

[4] Кошти на ці потреби не повинні покриватися адміністрацією установи тримання під вартою.

Невдовзі після того, як особа була оглянута під час прийому, лікар установи має створити умови, аби забезпечити їй можливість продовжити будь-яке медичне лікування, яке вона отримувала на час взяття під варту. Рішення щодо такої необхідності має прийматися лікарем установи, якому слід наглядати за лікуванням. Подібні умови слід створити щодо іншого лікування, такого як стоматологічне, гормональне або лікування безпліддя, коли зволікання може бути дуже шкідливим для відповідної особи. Можливість відвідання власним лікарем або стоматологом є також природним наслідком правового статусу особи, що тримається під вартою, і має надаватися, коли в'язничний лікар вирішить, що цього вимагає медична або стоматологічна необхідність. Однак адміністрація установи тримання під вартою не повинна платити за відвідання цими спеціалістами.

Листування

38. Зазвичай не повинно бути будь-яких обмежень щодо кількості листів, які посилає або отримує особа, що тримається під вартою.

Загалом, підстави, з яких можуть бути виправданими обмеження, не повинні стосуватися об'єму листування між особами, що тримаються під вартою, та їх родиною або друзями.

Голосування

39. Особи, що тримаються під вартою, повинні мати змогу приймати участь у публічних виборах та референдумах, що проводяться під час їх тримання під вартою.

Оскільки відповідно до правила 3 осіб, що тримаються під вартою, слід утримувати в умовах, що відповідають їх правовому статусу, і не створювати для них обмежень, крім необхідних для відправлення правосуддя, безпеки установи, інших ув'язнених та персоналу і захисту прав інших осіб, не може бути підстав для відмови їм у праві брати участь у місцевих, національних та європейських виборах, які відбуваються під час їх тримання під вартою. Ненадання особам, що тримаються під вартою, можливості голосувати може створити порушення статті 3 Протоколу 1 до Європейської Конвенції з прав людини [Дивись рішення у справах *Labita v Italy*, 6 квітня 2000 року and *Hirst v United Kingdom (No 2)*, 6 жовтня 2005 року].

Освіта

40. Тримання під вартою не повинно надмірно утруднювати освіту для дітей або молодих осіб або надмірно обмежувати доступ до освіти вищого рівня.

Забезпечення того, щоб освіта осіб, які тримаються під вартою, не переривалася та не зазнавала втручання, відповідає їхньому правовому статусу і необхідності поводитися із ними без зайвих обмежень, а також важливості для всіх ув'язнених мати доступ до освіти, як визнано у Рекомендації No R (89) 12 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо освіти у в'язницях та у правилах 28.3 та 35.2 Європейських пенітенціарних правил. У відповідні положення щодо освіти осіб, які тримаються під вартою, можуть включатися заходи, які створюють можливість здавати екзамени.

Дисципліна та покарання

41. Жодне дисциплінарне покарання особи, що тримається під вартою, не повинно призводити до продовження тримання під вартою або до обмежень у підготовці до її захисту.

Слід уникати, наскільки це можливо, застосування дисциплінарних покарань до осіб, які тримаються під вартою, і особливо важливо, щоб вони не зашкоджували можливості такої особи готувати свій захист і не позначалися на строку тримання під вартою, постановленому судовим органом.

42. Покарання у вигляді одиночного утримання не повинно впливати на доступ до адвоката і має надавати мінімальну можливість контактів із родиною на волі. Це не повинно впливати на умови тримання під вартою особи щодо наявності ліжка, можливості фізичних справ, гігієни, доступу до матеріалів для читання та до представників релігії.

Якщо застосовується покарання у вигляді одиночного ув'язнення, покарання має не виходити за межи заборони спілкування з іншими ув'язненими. Тож не повинно бути втручання у доступ до юридичного представника і має зберігатися щонайменше мінімальний контакт із родиною. Крім того, не повинно бути додаткових покарань, таких як погіршення у забезпеченні ліжком або гігієнічними умовами, скорочення

часу для вправ, менший доступ до матеріалів для читання або відмова у зустрічі з офіційним представником релігійної організації. Положення цього правила не мають наміру регулювати випадки, коли застосовуються заходи для захисту життя та здоров'я відповідної особи або інших осіб; тим не менше, такі заходи не повинні призводити до погіршення поводження із особою, яка тримається під вартою.

Персонал

43. Персонал, який працює в установі тримання під вартою, має відбиратися та навчатися так, щоб він брав до уваги особливий статус та потреби осіб, що тримаються під вартою.

Це правило підкреслює, що робота з особами, які тримаються під вартою, вимагає спеціальних якостей та навичок, аби забезпечити, щоб відмінний статус та відмінні потреби таких ув'язнених повністю визнавалися і з ними поводилися відповідно до їх правового статусу та потреб. Навчання має включати інструкції щодо діяльності у режимі найменших обмежень, створення можливості особам, що тримаються під вартою, знаходитися поза камерами і займатися змістовною діяльністю розумний період доби і допомогу у таких питаннях, як подання клопотань про звільнення, пошук адвоката або підтримання зв'язків із родиною. Навчання має також зосереджуватися на здатності персоналу відповідно поводитися із спеціальними категоріями осіб, що тримаються під вартою.

Процедури оскарження

44. [1] Особи, що тримаються під вартою, мають право на оскарження всередині та за межами установи тримання під вартою і на конфіденційний доступ до відповідного органу, який уповноважений розглянути їх скарги.

[2] Це оскарження має бути додатковим до будь-якого права порушити юридичний розгляд.

[3] Скарги мають бути розглянуті якомога швидше.

Час від часу особи, що тримаються під вартою, можуть відчувати несправедливість у поводженні із ними, чи то особисто, чи то як до групи. Це може статися навіть за найкращого керівництва установою тримання

під вартою. Важливо, щоб були процедури, які дозволять таким особам зареєструвати будь-які скарги, які вони мають, і щоб це було можливо зробити зі збереженням конфіденційності. Швидке вирішення скарг має особливе значення для осіб, що тримаються під вартою, оскільки їх тримання має тривати короткий час.

Рекомендація CM/Rec(2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробації

(Прийнята Комітетом Міністрів 20 січня 2010 року на 105-му засіданні заступників Міністрів)

Комітет Міністрів відповідно до статті 15.b Статуту Ради Європи

Вважаючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між державами, особливо за допомогою гармонізації законодавства з питань, що представляють взаємний інтерес,

Вважаючи, що мета пробації - вносити вклад до справедливого карного правосуддя, а також в забезпечення безпеки суспільства шляхом попередження і скорочення злочинності,

Вважаючи, що служба пробації є одним з ключових відомств системи правосуддя і що її діяльність чинить вплив на скорочення кількості осіб, що утримуються в місцях позбавлення волі,

Беручи до уваги :

- Декларацію та План заходів, прийняті Третім Самітом Голів держав і Урядів Ради Європи (Варшава, 16-17 травня 2005 р.), зокрема щодо безпеки громадян,

- Резолюцію No 2 (параграф 19), прийняту 26-ою Конференцією європейських міністрів юстиції (Гельсінкі, 7-8 квітня 2005 р.),

Спираючись на:

- Європейську Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (ETS No 5),

- Європейську Конвенцію про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками (ETS No 51),

- Європейську Конвенцію про міжнародне визнання судових рішень (ETS No 70),

- Рекомендацію No R(92)16 про Європейські правила щодо громадських санкцій і заходів,

- Рекомендацію No R(97)12 щодо персоналу, залученого до застосування санкцій та заходів,

- Рекомендацію No R(99)19 про медіацію у кримінальних справах,

- Рекомендацію No R(99)22 щодо переповнення в'язниць і скорочення кількості ув'язнених,

- Рекомендацію Rec(2000)22 про вдосконалення застосування Європейських правил щодо громадських санкцій і заходів,

- Рекомендацію Rec(20003) 22 про умовне звільнення (пароле),

- Рекомендацію Rec(2003)23 про поводження тюремної адміністрації з засудженими довічно і засудженими до тривалих термінів позбавлення волі,

- Рекомендацію Rec(2006)2 про Європейські тюремні правила,

- Рекомендацію Rec(2006)8 про допомогу потерпілим від злочинів,

- Рекомендацію Rec(2006)13 про застосування утримання під вартою, про умови утримання і забезпечення охорони від насильства;

Далі, ґрунтуючись на:

- Стандартних мінімальних правилах Організації Об'єднаних Націй (Токійських правилах),

Рекомендує, щоб уряди держав-членів

- в законодавстві, політиці і практиці керувалися правилами, що містяться в додатку до цієї рекомендації,

- забезпечили переклад і широке поширення цієї рекомендації і коментаря до неї, особливо серед суддів, співробітників служби пробації і тюремного відомства, а також представників засобів масової інформації і громадськості.

Додаток 1

до Рекомендації CM/Rec(2010)1

Частина 1: Сфера застосування, визначення і основні принципи Сфера застосування

Ці правила є керівними для створення і ефективного функціонування служби пробації. Ці правила також можуть бути застосовні для інших організацій, що здійснюють функції, викладені і в цих правилах, включаючи інші державні, недержавні і комерційні організації.

Ніщо в цих правилах не може бути інтерпретоване як перешкода для застосування відповідних міжнародних документів з прав людини і стандартів, які більше підходять для поводження із засудженими

Ці правила слід застосовувати разом з Рекомендацією No R(92)16 про про Європейські правила щодо громадських санкцій і заходів.

Більше того, ці правила доповнюють відповідні положення Рекомендації No R(97)12 щодо персоналу, залученого до застосування санкцій та заходів, Рекомендації No R(99)19 про медіацію у кримінальних справах, Рекомендації Rec(2000)22 про вдосконалення застосування Європейських правил щодо громадських санкцій і заходів, Рекомендації Rec(20003) 22 про умовне звільнення (пароле), Рекомендації Rec(2003) 23 про поводження тюремної адміністрації з засудженими довічно і засудженими до тривалих термінів позбавлення волі, Рекомендації Rec(2006) 2 про Європейські тюремні правила, Рекомендацію Rec(2006) 8 про допомогу потерпілим від злочинів, Рекомендації Rec(2006) 13 про застосування утримання під вартою, про умови утримання і забезпечення охорони від насильства.

Визначення

Пробація: відноситься до процесу виконання в суспільстві покарань і заходів, передбачених законом і призначених правопорушникові. Вона включає широке коло дій та заходів виховного впливу, таких як нагляд, контроль і надання допомоги, метою яких є залучення засудженого до громадського життя, а також забезпечення безпеки суспільства.

Служба пробації : означає будь-яке відомство, передбачене законом для здійснення вищевказаних мети і завдань. Залежно від національних особливостей діяльність служби пробації може включати функції щодо надання інформації і рекомендацій суду та іншим зацікавленим відомствам з метою сприяння в ухваленні обґрунтованого і справедливого рішення; надання допомоги і підтримки засудженим, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, в підготовці до звільнення і соціальної адаптації; контролю і наданню допомоги достроково звільненим; проведення заходів у рамках відновного правосуддя; надання допомоги потерпілим від злочинів.

Альтернативні покарання і заходи: покарання і заходи, в результаті призначення яких засуджені залишаються в суспільстві з певними обмеженнями свободи, пов'язаних зі встановленням умов і (або) покладанням обов'язків. Термін означає будь-яке покарання, призначене судом або іншим уповноваженим органом, або захід, призначений до або замість застосування покарання, а також виконання вироку до тюремного ув'язнення поза тюремною установою.

Соціальна адаптація: означає надання конструктивної, планомірної допомоги в поверненні засудженого в суспільство, здійснення нагляду за ним на добровільній основі після звільнення від відбування позбавлення волі. У цих правилах «поняття допомоги в соціальній адаптації» слід відрізняти від терміну «постпенітенціарний контроль», який означає здійснення передбаченого законом нагляду за звільненим із місць позбавлення волі.

Основні принципи

1. Мета служби пробації - скорочення рецидивної злочинності шляхом встановлення позитивних взаємин з правопорушниками для здійснення контролю (включаючи нагляд в необхідних випадках), керівництва і надання їм допомоги, а також залучення їх в суспільне життя. Таким чином пробація сприяє забезпеченню безпеки суспільства і справедливому здійсненню правосуддя.

2. Служба пробації повинна поважати права людини. Усі засоби виховного впливу повинні брати до уваги гідність особи, стан здоров'я, безпеку і благополуччя правопорушників.

3. У всіх випадках, коли служба пробації має справу з потерпілими від злочинів, вона повинна поважати їх права і брати до уваги їх проблеми.

4. Служба пробації повинна враховувати особливості особистостей правопорушників, їх особисті обставини і проблеми для того, щоб поводитися з ними справедливо. Виховна дія повинна здійснюватися без дискримінації за ознаками статі, раси, кольору шкіри, мови, віросповідання, фізичних вад, сексуальної орієнтації, політичних та інших поглядів, національного або соціального походження, приналежності до етнічних меншин, наявність власності та ін.

5. При виконанні будь-якого покарання або заходу служба пробації не повинна покладати на засуджених будь-які обмеження прав, які перевищують обмеження, передбачені рішенням суду або адміністративного органу, і які необхідні у кожному конкретному випадку залежно від тяжкості вчиненого злочину або проведеної належним чином оцінки ризику скоєння повторного злочину.

6. По мірі можливості служба пробації має отримати згоду і бажання засуджених на співпрацю щодо здійснення стосовно них виховної дії.

7. Будь-який вплив на правопорушника до того, як його провина буде доведена, вимагає його згоди і не повинен порушувати принцип презумпції невинності.

8. Служба пробації, її мета і завдання, а також взаємодія з державними органами мають бути закріплені в законі.

9. Пробація має бути в підпорядкуванні державних органів, навіть якщо її функції здійснюються іншими відомствами або волонтерами.

10. Служба пробації повинна мати певний статус, визнання в суспільстві та адекватно забезпечуватися усіма необхідними ресурсами.

11. Орган, що приймає рішення, повинен в необхідних випадках використовувати професійні рекомендації і наступні дані служби пробації для скорочення рецидивної злочинності і сприяння застосуванню альтернатив позбавлення волі.

2. Служба пробації повинна працювати у взаємодії з іншими державними або приватними організаціями і місцевими органами самоврядування

для того, щоб сприяти залученню засуджених в життя суспільства. Необхідна скоординована і взаємодоповнююча діяльність різних відомств на основі застосування різних галузей науки для вирішення часом складних проблем засуджених і забезпечення безпеки суспільства.

13. Уся діяльність служби пробації і методи впливу на засуджених повинні відповідати найвищим національним і міжнародним етичним і професійним стандартам.

14. Відносно діяльності служби пробації має бути створена доступна, об'єктивна та ефективна процедура оскарження.

15. Служба пробації повинна піддаватися регулярному урядовому контролю з боку керівництва і (або) громадському моніторингу.

16. Відповідні органи повинні забезпечувати ефективність діяльності служби пробації, заохочуючи проведення наукових досліджень, результати яких повинні використовуватися для вдосконалення її політики та практики.

17. Відповідні органи і служба пробації повинні інформувати засоби масової інформації і громадськість про діяльність служби пробації для кращого розуміння її ролі і значення для суспільства.

Частина **II** : Організація і персонал

Організація

18. Структура, статус і забезпечення служби пробації повинні відповідати рівню завдань, які на неї покладені, і повинні відображати важливість для суспільства функцій, які вона виконує.

19. Незалежно від того, чи являється служба пробації державною або приватною організацією, вона повинна працювати відповідно до норм і правил, встановлених компетентними органами.

20. Будь-яка приватна організація, що здійснює функції пробації відносно засуджених, має бути затверджена компетентними органами відповідно до національного законодавства.

Персонал

21. Служба пробації повинна працювати так, щоб завоювати повагу інших правоохоронних органів і суспільства, завдяки статусу і роботі співробітників служби пробації. Відповідні органи повинні сприяти досягненню цієї мети, забезпечуючи службу необхідними ресурсами, якісним підбором і комплектуванням кадрами, адекватним (задовільним) грошовим забезпеченням співробітників і хорошим керівництвом.

22. Співробітники повинні підбиратися і призначатися на посади відповідно до прийнятих вимог, серед яких особливу увагу слід приділяти чесності, гуманності, професіоналізму і особистим якостям, необхідним для виконання складних обов'язків, які на них покладені.

23. Усі співробітники повинні мати можливість здобуття освіти і підготовки, відповідно їх ролі і рівню професійних обов'язків.

24. Усі співробітники повинні пройти первинну підготовку і набути необхідні навички, знання і ціннісні орієнтації. Слід оцінити знання співробітників в установленому порядку з присвоєнням кваліфікації, яка підтверджує рівень отриманої підготовки.

25. Протягом терміну служби усі співробітники повинні підтримувати і поповнювати рівень знань і професійних навичок на курсах без відриву від роботи, які мають бути організовані для них.

26. Співробітники повинні отримати відповідну підготовку і використовувати в роботі знання в області юриспруденції, етики, організації, сучасні методики і кодекс поведінки.

27. Співробітники, які працюють або працюватимуть із засудженими, які скоїли специфічні злочини, повинні отримати спеціальну підготовку.

28. У процесі підготовки необхідно приділяти особливу увагу засудженим і, по можливості, потерпілим, які можуть створювати певні проблеми або зазнають деяких труднощів.

29. Кількість співробітників має бути достатньою, щоб вони могли ефективно виконувати свою роботу. Кожен співробітник повинен мати таке навантаження, яке б дозволяло здійснювати ефективно і гуманно контроль і нагляд за ними, надавати їм допомогу і, по можливості

працювати з їх сім'ями, а також з потерпілими. Якщо навантаження занадто велике, керівництво повинне знайти правильне рішення і дати вказівку співробітникам про пріоритетність виконуваних обов'язків.

30. Керівництво повинне забезпечити якість роботи служби пробації шляхом організації роботи персоналу, належним керівництвом і його мотивацією. Співробітники повинні нести відповідальність за свою роботу.

31. Керівництво повинне підтримувати і розвивати ділові взаємовідносини й хороші контакти з іншими відомствами і партнерами, добровільними помічниками, місцевою владою, засобами масової інформації і громадськістю.

32. Керівники повинні створити таку ситуацію, при якій керівники радяться із співробітниками з питань, що стосуються професійної діяльності і умов роботи.

33. Оплата праці співробітників, система заохочень і умови їх праці повинні відображати особливості їх професійної діяльності і відповідати характеру праці для того, щоб залучати нових співробітників і утримувати вже працюючих.

34. Добровільні помічники можуть виконувати деякі функції служби пробації. Вони повинні проходити відповідний відбір, їм слід надавати підтримку і забезпечувати необхідними засобами.

Частина III

Звітність і взаємодія з іншими відомствами

35. Служба пробації відповідно до національного законодавства повинна взаємодіяти з судами та надавати їм інформацію, а, по можливості, і з іншими компетентними органами. Мається на увазі інформація про можливі наслідки тюремного ув'язнення для правопорушника і можливість призначення альтернативних покарань і заходів взагалі і в конкретному випадку зокрема. Якщо вимагається надання доповіді для суду, інформація має бути чітко визначеною.

36. Служба пробації повинна представляти відповідним органам систематичні звіти і відповіді на запити про свою діяльність.

37. Служба пробації повинна взаємодіяти з іншими органами і установами системи юстиції, з відомствами, що забезпечують її діяльність, і громадськістю для ефективного виконання своїх обов'язків і функцій.

38. Служба пробації повинна заохочувати відомства, що забезпечують її діяльність, з тим, щоб вони брали на себе відповідальність в рішенні проблем засуджених як членів суспільства.

39. Незалежно від того, знаходяться чи ні служба пробації і тюремне відомство в одній організації, вони повинні працювати в тісній взаємодії для того, щоб сприяти успішній адаптації правопорушника в суспільстві після тюремного ув'язнення.

40. По можливості з відповідними партнерами мають бути укладені угоди, що встановлюють умови взаємодії і взаємодопомоги як в цілому, так і стосовно конкретних справ.

41. У національному законодавстві мають бути закріплені формальні і конкретні правила, що стосуються професійної конфіденційності, захисту і обміну інформацією, а також підстав взаємодії.

Частина IV

Функції служби пробації

Доповідь суду

42. Залежно від національної правової системи служба пробації може готувати доповідь суду у справі обвинуваченого в скоєнні злочину, щоб допомогти суду, по можливості, прийняти рішення про те, чи слід визнати його винним, або яке покарання або міра відповідатимуть скоєному. В цьому випадку служба пробації повинна підтримувати регулярні контакти з суддівським корпусом з приводу того, як може бути використаний цей документ.

43. Доповідь суду повинна ґрунтуватися на достовірній інформації і, по можливості, підтверджуватися і оновлюватися в ході слідства і судового розгляду.

44. Підслідному має бути надана можливість брати участь у підготовці доповіді, і, по можливості, в ній має бути відображена його думка, він і (або) його законні представники мають бути ознайомлені з її змістом.

Інші доповіді-рекомендації

45. Відповідно до національного законодавства служба пробації може готувати доповіді, які необхідні для ухвалення рішення відповідним відомством. Вони можуть включати рекомендації з наступних питань:

a. можливість звільнення засудженого;

b. будь-які особливі умови, які можуть бути викладені в рішенні про звільнення засудженого;

c. Будь-які заходи виховної дії, які необхідні для підготовки засудженого до звільнення.

46. Засудженому має бути надана можливість брати участь в підготовці доповіді, і, по можливості, його думка має бути в ньому відбита, він і (або) його законні представники мають бути ознайомлені з його змістом.

Громадські роботи

47. Громадські роботи - це альтернативне покарання або міра, які полягають в організації службою пробації безоплатної праці на користь суспільства в якості реального або символічного відшкодування збитку, нанесеного засудженим, і контролі за її виконанням. Громадські роботи не мають бути такими, що принижують гідність за своїм характером, а служба пробації повинна обирати такі види роботи, які сприяють розвитку умінь і навичок та залученню засудженого в життя суспільства.

48. Громадські роботи не повинні слугувати отриманню прибутку службою пробації, її співробітниками або комерційними організаціями.

49. При виборі виду роботи служба пробації повинна брати до уваги безпеку суспільства і безпосередніх роботодавців.

50. Здоров'я і безпека засуджених до громадських робіт повинні охоронятися нарівні з іншими працівників.

51. Службі пробації необхідно розширювати застосування громадських робіт для того, щоб передбачати широке коло видів робіт для розвитку різних трудових навичок і вирішення різноманітних проблем засуджених, зокрема, мають бути передбачені види роботи для жінок, інвалідів, молоді, літніх людей.

52. Із засудженими необхідно обговорювати, який вид роботи вони можуть виконувати.

Здійснення нагляду

53. Відповідно до національного законодавства служба пробації може здійснювати нагляд до, під час або після судового розгляду, наприклад, при умовному звільненні на час проведення слідства або суду, у разі звільнення під заставу, при умовному звільненні від кримінальної відповідальності, при умовному звільненні від покарання або відстрочці відбування покарання, при достроковому звільненні.

54. Для того, щоб забезпечити дотримання правопорушниками покладених на них обов'язків або умов, під час здійснення нагляду слід приймати до уваги різноманітність і складність проблем кожного з них.

55. Нагляд варто розглядати не лише в якості контрольної функції, але і як засіб консультування правопорушників, надання їм допомоги або створення мотивації. По можливості, нагляд необхідно поєднувати з іншими заходами виховного характеру, які можуть здійснюватися службою пробації або іншими відомствами, наприклад, навчання, професійна підготовка, працевлаштування і лікування.

Робота з сім'єю засудженого

56. По можливості і відповідно до національного законодавства служба пробації, безпосередньо або через інші відомства-партнери, повинна надавати допомогу, консультації і інформацію сім'ям засуджених.

Електронний моніторинг

57. Якщо електронний моніторинг використовується як засіб контролю в умовах пробації, його необхідно поєднувати з іншими засобами виправлення, метою яких є виправлення і зниження рівня контролю.

58. Рівень технічного контролю не має бути вище, ніж це необхідно у кожному конкретному випадку з урахуванням тяжкості вчиненого злочину і загрози суспільству.

Постпенітенціарний контроль

59. Якщо служба пробації виконує функцію по контролю за засудженими після звільнення від відбуття покарання у вигляді позбавлення волі, вона повинна працювати у взаємодії з тюремною адміністрацією, засудженими, їх сім'ями і громадськістю для того, щоб підготувати засуджених до звільнення і адаптації в суспільстві. Вони повинні встановити контакти з відповідними службами в'язниці для того, щоб допомогти в побутовій і трудовій адаптації засуджених після звільнення.

60. Службі пробації має бути забезпечений доступ до засуджених, які перебувають у в'язниці, щоб допомогти їм підготуватися до звільнення і спланувати наступний контроль за ними для здійснення безперервного контролю і продовження виховної роботи, яка здійснювалася під час тюремного ув'язнення.

61. Контроль після звільнення від тюремного ув'язнення має бути спрямований на вирішення проблем засуджених, таких як працевлаштування, місце проживання, освіта, і забезпечення виконання ними умов звільнення, щоб зменшити загрозу скоєння нового злочину і завдання значного збитку.

Допомога в соціальній адаптації

62. Після виконання засудженим постпенітенціарних обов'язків служба пробації, якщо це передбачено законом, може продовжити за згодою колишніх ув'язнених надавати їм допомогу вести законослухняний спосіб життя.

Робота служби пробації із засудженими - іноземними громадянами і з громадянами держави, засудженими за кордоном

63. Служба пробації повинна надавати послуги, доступні засудженим - іноземним громадянам, особливо по нагляду і постпенітенціарному контролю в суспільстві.

64. Відповідно до норм законодавства, що передбачає передачу службі пробації функцій по роботі із засудженими - іноземними громадянами, останні мають бути проінформовані про свої права, пов'язані з цим. По можливості необхідно встановити і підтримувати постійну тісну взаємодію

зі службами пробації держав, громадянами яких є засуджені, для того, щоб забезпечити необхідний нагляд після повернення засудженого в країну постійного проживання.

65. З відома національної влади служба пробації повинна підтримувати постійні контакти і надавати допомогу громадянам держави, засудженим за кордоном, про яких є інформація, і заохочувати їх скористатися послугами служби пробації після повернення в країну.

Частина V

Нагляд

Оцінка

66. Якщо є необхідність, перед початком і під час нагляду необхідно провести оцінку засудженого, яка полягає в систематичному і ретельному вивченні кожного, в тому числі оцінку можливості скоєння нового злочину, позитивних рис особистості і її проблем, необхідних методів впливу для вирішення цих проблем, а також бажання самого засудженого піддаватися цьому впливу.

67. По можливості, засуджений повинен брати активну участь в цій оцінці. Це означає, що слід брати до уваги його думку і бажання, а також його прагнення не скоювати нові злочини і відповідальність за свої дії.

68. Засуджені мають володіти інформацією щодо проведення оцінки та її результатів.

69. Оцінка - це триваючий процес, а її точність і достовірність повинні періодично переглядатися.

70. Рекомендується проводити оцінку:

a. на етапі призначення того або іншого виду покарання або міри кримінально-правового характеру, або при ухваленні рішення про звільнення від кримінальної відповідальності;

b. на початку періоду нагляду;

c. якщо в житті засудженого відбуваються важливі зміни;

d. коли приймається рішення про зміну характеру або рівня нагляду;

e. у кінці процесу нагляду.

71. Співробітники повинні отримати відповідну підготовку для проведення оцінки відповідно до існуючих правил. Якщо національним законодавством передбачена оцінка, співробітники мають бути підготовлені таким чином, щоб усвідомлювати свої потенційні можливості і обов'язки та застосовувати їх у поєднанні зі своїми професійними навичками.

Планування

72. Компетентний орган повинен розробити план виконання покарання або заходи кримінально-правового характеру, які зберігаються в особовій справі засудженого. Даним планом необхідно керуватися в роботі служби пробації і за його допомогою співробітники і засуджені мають досягти успіху в поставленій перед ними мети.

73. План роботи повинен обговорюватися із засудженим і, по можливості, узгоджуватися з ним.

74. План повинен ґрунтуватися на попередній оцінці засудженого і визначати, які заходи впливу застосовуватимуться відносно нього.

75. Якщо оцінка переглядається, план відповідно має бути змінений по мірі необхідності.

Заходи виховного впливу

76. Заходи виховного впливу мають бути спрямовані на виправлення і відмову від вчинення злочинів і тому мають бути конструктивними і відповідними призначеному покаранню або мірі кримінально-правового характеру.

77. Служба пробації повинна використовувати різноманітні методи впливу, засновані на використанні досягнень різних галузей науки і достовірних результатах наукових досліджень.

78. Засуджені мають бути завчасно поінформовані про застосування пропонованого заходу виховного впливу. Необхідно вжити всіх заходів

для того, щоб забезпечити їх активну участь при застосуванні заходів виховного впливу.

79. Організовуючи застосування заходів виховного впливу і направляючи засуджених на роботу, навчання і тому подібне, служба пробації, по можливості, повинна залучати інші відомства.

80. Незалежно від того, скільки чоловік беруть участь в роботі із засудженим, в кожному випадку має бути призначений відповідальний співробітник, чий обов'язок - проводити оцінку, розробляти план і координувати його виконання, а також контактувати із засудженим і забезпечувати виконання ним своїх обов'язків. Це особливо важливо у разі, коли відносно засудженого застосовується декілька заходів виховного впливу або коли в цьому процесі бере участь більше ніж одне відомство.

Оцінка досягнутих результатів

81. Результати, яких досяг кожен засуджений, повинні регулярно оцінюватися, і це повинно враховуватися в плані роботи з ним протягом терміну нагляду, що залишився. Оцінку результатів необхідно долучати до особової справи засудженого і, по необхідності, до звіту відповідного відомства, яке приймає рішення відносно нього.

82. Оцінка також має визначати, наскільки правильно був розроблений план роботи із засудженим, наскільки ефективно він виконувався, чи були досягнуті очікувані результати. Служба пробації повинна мати можливість звернутися у відповідний орган, що приймає рішення, з проханням про зміну або відміну нагляду у разі потреби.

83. При оцінці досягнутих результатів повинна братися до уваги думка засудженого відносно якості нагляду.

84. У кінці терміну нагляду необхідно провести остаточну оцінку досягнутих результатів. Засуджені мають бути впевнені в тому, що ця оцінка буде занесена в їх особову справу, і вони в майбутньому зможуть послатися на неї.

Здійснення владних повноважень і виконання засудженими своїх обов'язків

85. Служба пробації повинна працювати так, щоб забезпечити дотримання засудженими порядку і умов нагляду, а також усіх умов, призначених судом. Для забезпечення співпраці засуджених з персоналом не слід покладатися тільки на застосування заходів стягнення за невиконання покладених обов'язків.

86. Засуджені повинні знати, що від них вимагається, які їх обов'язки і повноваження співробітників служби пробації, а також які наслідки недотримання покладених на них обов'язків.

87. Якщо засуджені не дотримуються покладених на них обов'язків, співробітники служби пробації повинні діяти активно і негайно. При реагуванні необхідно повністю враховувати обставини, що сприяли недотриманню засудженими своїх обов'язків.

Звітність, інформування і конфіденційність інформації

88. Усі служби пробації повинні складати офіційні, точні і своєчасні звіти про свою роботу. Зазвичай ці звіти включають характеристику осіб, відносно яких виконуються покарання або заходи кримінально-правового характеру, облік їх контактів зі службою, а також відомості про роботу з ними.

89. При написанні звітів повинні дотримуватися конфіденційність і захист інформації відповідно до національного законодавства. Конфіденційна інформація повинна повідомлятися тільки відповідним відомствам на основі чітко регламентованої процедури і використовуватися лише з визначеною метою.

90. Звіти є важливим засобом забезпечення підзвітності служби пробації. Вони повинні регулярно перевірятися керівниками та піддаватись офіційному інспектуванню і моніторингу за необхідності.

91. Служба пробації повинна мати можливість звітувати перед судом та іншими компетентними органами про виконану роботу, про результати, досягнуті засудженими, та про виконання ними своїх обов'язків.

92. Засуджені повинні мати доступ до своєї особової справи наскільки це прописано в національному законодавстві, і якщо це не порушує права на недоторканість приватного життя інших осіб. Засуджені мають право оскаржувати зміст своєї особової справи.

Частина VI

Інші функції служби пробації

Робота з потерпілими

93. Якщо служба пробації працює з потерпілими, вона повинна надавати їм допомогу в подоланні наслідків злочину, зважаючи на різноманітність їх проблем.

94. Якщо є необхідність, служба пробації повинна взаємодіяти з організаціями, що надають допомогу потерпілим від злочинів, з метою вирішення проблем потерпілих.

95. Якщо служба пробації налагоджує контакти з потерпілими і (або) запитує їх думку, останні мають бути поінформовані, що рішення про призначення покарання правопорушнику ґрунтується на ряду чинників, а не тільки з урахуванням збитку, заподіяного потерпілому.

96. Навіть якщо служба пробації не працює в безпосередньому контакті з потерпілими, застосування заходів виховного впливу має враховувати права і враховувати проблеми потерпілих, вони мають бути спрямовані на те, щоб засуджений усвідомив збиток, заподіяний потерпілим, і взяв на себе відповідальність за це.

Відновне правосуддя

97. Якщо служба пробації бере участь в заходах відновного правосуддя, права і обов'язку засуджених, потерпілих і громадських діячів мають бути чітко визначені і доведені до всіх сторін. Співробітники служби пробації повинні отримати необхідну підготовку. Які б заходи виховного впливу не застосовувалися до засудженого, вони мають бути спрямовані на відшкодування збитку в результаті вчинення злочину.

Профілактика злочинності

98. Відповідно до національного законодавства, при організації профілактики злочинності слід використовувати консультації і досвід роботи служби пробації. Мається на увазі спільне здійснення заходів виховного впливу і співпрацю всіх зацікавлених відомств.

Частина VII

Процедура оскарження, інспектування і моніторинг

99. Національне законодавство повинне забезпечити чітку, доступну і ефективну процедуру перевірки скарг щодо роботи служби пробації і реагування на них.

100. Ця процедура має бути справедливою і неупередженою.

101. У всіх випадках особа, що подає скаргу, має бути поінформована про хід перевірки і її результати.

102. Служба пробації повинна створити надійну систему моніторингу, удосконалювати свою діяльність і забезпечити її відповідність встановленим нормам.

103. Служба пробації має бути підзвітною перед відповідними органами і піддаватися систематичному державному інспектуванню і (або) незалежному моніторингу і взаємодіяти зі всіма відомствами. Результати незалежного моніторингу мають піддаватись публічності.

Частина VIII

Дослідження, оцінка ефективності, робота із засобами масової інформації і громадськістю

104. Стратегія діяльності і практична робота служби пробації повинні по можливості ґрунтуватися на цих досліджень. Держава повинна виділяти кошти, необхідні для проведення досліджень і оцінки ефективності діяльності служби пробації.

105. Зміни чинного законодавства, стратегії і практики повинні ґрунтуватися на досягненнях фундаментальних наук і дослідженнях, відповідних міжнародно-визнаним стандартам.

106. Засобам масової інформації і громадськості повинна регулярно надаватися достовірна інформація про роботу служби пробації. Їх необхідно інформуватися про мету та результати роботи для того, щоб в суспільстві сформувалося розуміння ролі і значення служби пробації.

107. Компетентні органи повинні публікувати систематично звіти про зміни, що відбуваються у сфері пробації.

108. Документи, що регламентують стратегію і практичну діяльність служби пробації, мають бути доступні іншим відомствам, «клієнтам» служби і громадськості, як на національному, так і на міжнародному рівні, щоб забезпечити довіру до неї і удосконалювати законодавство і практику.

Додаток II до Рекомендації CM/Rec(2010)1

Словник використовуваних термінів

Соціальна адаптація (aftercare) означає процес надання конструктивної, спланованої допомоги засудженому щодо інтеграції в суспільство після звільнення з місць позбавлення волі під спостереженням і за його добровільною згодою. У справжніх Правилах цей термін слід відрізняти від терміну «постпенітенціарний контроль» («resettlement»), який означає передбачений законом контроль за поведінкою особи, звільненої від відбування покарання у вигляді позбавлення волі.

Оцінка (assessment) означає процес встановлення вірогідності здійснення правопорушником нового злочину, визначення його проблем і можливості їх вирішення перед плануванням застосування засобів виховного впливу і (або) надання рекомендації суду або іншим компетентним органам. Крім того, оцінка має на меті встановлення причин і умов, що сприяли скоєнню злочину, і вирішенню питання про те, чи слід приймати які-небудь заходи попередження скоєння нового злочину.

Надання допомоги слід розуміти як невід'ємну складову процесу нагляду поряд з контролем за поведінкою засудженого. Зазвичай це включає декілька напрямів: допомога в знаходженні житла, роботи, отримання освіти, надання підтримки сім'ї та ін. У деяких державах це здійснюють інші відомства і організації.

Подача скарг визначається як складання заяви до суду або в адміністративний орган.

Альтернативні покарання і заходи кримінально-правового характеру - це покарання і заходи, в результаті призначення яких засуджений залишається в суспільстві з певними обмеженнями свободи, які пов'язані зі встановленням певних умов і (або) обов'язків. Це поняття включає будь-яке покарання, призначене судом або адміністративним органом, і будь-який захід, призначений до або замість рішення про призначення покарання, а також метод виконання покарання у вигляді позбавлення волі за межами в'язниці.

Умови і обов'язки - це будь-які обмеження, пов'язані з покаранням або заходом кримінально-правового характеру, передбачені рішенням суду.

Контроль за поведінкою засудженого означає діяльність, спрямовані на забезпечення виконання засудженим умов та обов'язків, пов'язаних з покаранням або заходом. Ця діяльність включає застосування або погрозу застосування більш суворого покарання або заходу в разі недотримання умов або невиконання обов'язків засудженим. Поняття «контроль» більш вузьке, ніж поняття «нагляд».

Попередження злочинності означає політику і практичну діяльність, що здійснюється правоохоронними органами та іншими компетентними органами, і спрямовані на профілактику (чи точніше) зменшення злочинності.

Орган, що приймає рішення - суд, адміністративний або інший орган, який відповідно до закону наділений повноваженнями призначати або відміняти альтернативні покарання чи заходи або змінювати умови і обов'язки, пов'язані з ними.

Відмова від вчинення нових злочинів означає процес, під час якого або в результаті застосування правоохоронними органами заходів виховного впливу відносно засудженого або без цього він припиняє свою злочинну діяльність і веде законослухняний спосіб життя на основі розвитку своїх особистих здібностей (умінь і знань) і накопиченого соціального потенціалу (робота, сімейні, соціальні контакти і зв'язки, участь в житті суспільства).

Дострокове звільнення - це всі види звільнення від покарання у вигляді позбавлення волі до закінчення його терміну, наприклад, тимчасове звільнення, умовне звільнення (пароль) або умовне помилування.

Оцінка досягнутих результатів означає ретельне вивчення того, в якій мірі досягнуто поставленої мети. В ході цього процесу приймається рішення про те, що ще необхідно зробити.

Виконання - це здійснення службою пробації практичної діяльності для забезпечення реалізації альтернативних санкцій або заходів відповідно до закону.

Захід виховного впливу означає будь-яку дію щодо здійснення нагляду, поводження із засудженими, надання їм допомоги або контролю для того, щоб попередити вчинення ними нових злочинів і допомогти їм вести законослухняний спосіб життя. Заходи виховного впливу не включають надання інформації або написання звітів.

Судова влада - це суд, суддя або прокурор.

Національне законодавство включає не лише закони, прийняті законодавчим органом, але і інші нормативно-правові акти, а також прецедентні рішення суду, якщо вони визнані як джерела національної правової системи.

Правопорушник - це будь-яка особа, підозрювана або звинувачувана у здійсненні порушення кримінального закону. В даній Рекомендації, виходячи з принципу презумпції невинуватості і встановлення судом вини особи в скоєнні злочину, термін «правопорушник» слід розуміти як будь-який об'єкт кримінального переслідування.

Постпенітенціарний нагляд - це нагляд після дострокового звільнення від покарання у вигляді позбавлення волі.

Пробація - виконання в суспільстві покарань і заходів, передбачених законом і призначених правопорушнику. Вона передбачає широке коло видів діяльності і заходів виховного впливу, включаючи нагляд, котроль і надання допомоги, які спрямовані на залучення засудженого в громадське життя, а також на забезпечення безпеки суспільства.

Служба пробації - це будь-яке відомство, створене відповідно до закону для виконання вищезгаданих завдань і функцій. Залежно від національного законодавства діяльність служби пробації може також включати наступні функції: надання інформації і консультацій суду та

іншим органам, що приймають рішення, для надання їм допомоги при винесенні обґрунтованого і справедливого вироку; надання допомоги і підтримки ув'язненим для підготовки їх до звільнення і подальшого постпенітенціарного контролю; моніторинг і надання допомоги особам, які підлягають достроковому звільненню; проведення заходів відновного правосуддя : надання допомоги потерпілим від злочинів.

Реабілітація (виправлення) - широке поняття, яке означає велике коло заходів виховного впливу, спрямованих на схилення засудженого до відмови від вчинення нових злочинів і на повернення йому статусу законослухняного громадянина.

Контроль розпочинається під час позбавлення волі. Це позитивний і керований процес реінтеграції ув'язненого в суспільство. У цих Правилах контроль означає період нагляду за засудженим після звільнення з в'язниці, але відносно нього відповідно до закону діють деякі обов'язки, наприклад, період паролю (умовно-дострокового звільнення). Цей термін слід відрізняти від поняття «соціальна адаптація».

Відновне правосуддя включає прийоми і програми, засновані на наступних основних положеннях, :

а) відношення до вчиненого злочину повинне по можливості максимально сприяти компенсації збитку, спричиненого потерпілому;

б) злочинцям необхідно дати зрозуміти, що їх поведінка неприпустима і що вона має реальні наслідки для потерпілих і суспільства;

в) злочинці можуть і повинні взяти на себе відповідальність за свої дії;

г) потерпілі повинні мати можливість висловити свої проблеми і взяти участь у визначенні найбільш відповідного способу відшкодування збитку; і

д) суспільство несе відповідальність за участь в цьому процесі.

Нагляд – це надання допомоги, яка спрямована на підтримку засудженого в суспільстві, з боку органу, який виконує покарання, або від його імені - іншим суб'єктом, так і будь-які дії щодо забезпечення виконання засудженим встановлених умов і покладених обов'язків, включаючи контроль за ним. Нагляд може бути обов'язковим або добровільним (на прохання засудженого).

Потерпілий - фізична особа, якій було завдано збитку, включаючи фізичний, психологічний, емоційний, або економічні втрати, в результаті дії або бездіяльності, які є порушенням кримінального закону. Термін « потерпілий (жертва)» також включає в себе членів сім'ї або родичів.

Добровільний помічник - особа, яка виконує функції служби пробації, робота якого не оплачується. Це не виключає виплату добровільним помічникам невеликих грошових коштів для компенсації витрат, пов'язаних з їх роботою.

Рекомендація CM / Rec (2014) 4 Комітету Міністрів державам-членам стосовно електронного моніторингу

(Ухвалена Комітетом Міністрів на 1192 засіданні заступників Міністрів від 19 лютого 2014 року)

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи,

Враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами;

Погоджуючись, що необхідно надалі розвивати міжнародне співробітництво в області виконання кримінальних покарань;

Враховуючи, що така співпраця повинна сприяти поліпшенню справедливості, ефективному виконанню покарань за повної поваги прав і гідності правопорушників і зниженню поширенню злочинності;

Погоджуючись, що позбавлення волі повинно використовуватися як крайній захід, і що більшість правопорушень можна ефективно та без зайвих економічних витрат розглядати в межах громади;

Враховуючи, що триваюче зростання кількості ув'язнених може призвести до умов утримання під вартою, які не відповідають вимогам статті 3 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (ETS No 5), що було підкреслено у відповідному прецедентному праві Європейського суду з прав людини;

Наголошуючи, що переповненість в'язниць і зростання кількості ув'язнених є серйозною проблемою для адміністрацій в'язниць і системи кримінального правосуддя в цілому, як з точки зору прав людини, так і ефективного управління пенітенціарними установами;

Визнаючи, що електронний моніторинг, що використовується в рамках кримінального процесу, може допомогти зменшити використання позбавлення волі, одночасно забезпечуючи ефективний контроль підозрюваних і правопорушників в суспільстві і, таким чином, допомагає запобігти злочинам;

Визнаючи, в той же час, що електронні технології моніторингу повинні використовуватись добре регульованим і відповідним чином, з тим, щоб зменшити їх можливі негативні наслідки для приватного і сімейного життя людини, яка перебуває під електронним контролем, та зацікавлених третіх осіб;

Погоджуючись, що правила про межі, типи і форми надання електронних технологій моніторингу повинні бути визначені для того, щоб надати урядам держав-членів рекомендації щодо їх законодавства, політики і практики в цій галузі;

Також погоджуючись, що повинні бути розроблені етичні та професійні стандарти відносно ефективного використання електронного контролю з метою надання рекомендацій державним органам, у тому числі суддям, прокурорам, адміністраціям в'язниць, службам пробації, поліції і установам, що надають обладнання або контролюють підозрюваних і злочинців;

Беручи до уваги:

- Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (ETS No 5);

- Європейську конвенцію про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими особами (ETS No. 51);

- Рекомендацію Rec (92) 16 про європейські правила щодо громадських санкцій та заходів;

- Рекомендацію Rec (92) 17 щодо послідовності при винесенні вироку;

- Рекомендацію Rec (97) 12 щодо персоналу, що займається здійсненням санкцій та заходів;

- Рекомендацію Rec (99) 22 щодо переповненості в'язниць і зростання кількості ув'язнених;

- Рекомендацію Rec (2000) 22 про поліпшення реалізації європейських правил щодо громадських санкцій та заходів;

- Рекомендацію Rec (2003) 22 про умовно-дострокове звільнення;

- Рекомендацію Rec (2006) 2 про європейські тюремні правила;

- Рекомендацію CM/Rec (2008) 11 про європейські правила для неповнолітніх правопорушників, що підлягають санкціям або заходам;

- Рекомендацію CM/Rec (2010) 1 про правила пробації Ради Європи;

- Рекомендацію CM/Rec (2012) 5 про європейський кодекс етики для тюремного персоналу;

Маючи на увазі:

- Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з позбавленням волі (Токійські правила) (Резолюція 45/110);

- Правила Організації Об'єднаних Націй стосовно поводження з жінками-в'язнями та мір покарання для жінок-правопорушників, не пов'язаних з позбавленням волі (Правила Бангкок) (Резолюція 2010/16);

- Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) (Резолюція 40/33);

- Рамкове рішення Ради Європейського союзу 2008/947/JHA щодо застосування принципу взаємного визнання постанов і рішень про пробацію з метою контролю заходів пробації та альтернативних санкцій;

- Рамкове рішення Ради Європейського союзу 2009/829/JHA щодо застосування між державами-членами Європейського союзу принципу взаємного визнання рішень про заходи контролю в якості альтернативи попередньому ув'язненню,

Рекомендує урядам держав-членів:

- Прийняти всі необхідні міри при аналіз відповідного законодавства та практики, застосувати принципи, викладені в додатку до цієї рекомендації;

- Забезпечити поширення цієї рекомендації і коментаря до неї серед відповідних органів та установ, насамперед серед відповідних

міністерств, адміністрацій в'язниць, служб пробації, поліції та інших відповідних правоохоронних органів, а також серед інших органів, які забезпечують обладнання електронного моніторингу, контролюють осіб, які перебувають під електронним моніторингом в рамках кримінального процесу.

Додаток до Рекомендації CM/Rec (2014) 4

I. Сфера застосування

Метою цієї рекомендації є визначити набір основних принципів, пов'язаних з етичними питаннями і професійними стандартами, що дозволяють державним органам забезпечувати справедливе, пропорційне та ефективне використання різних форм електронного моніторингу в рамках кримінального процесу в повній відповідності з правами зацікавлених осіб.

Вона також покликана довести до відома державних органів, що при використанні електронного моніторингу особлива увага повинна приділятись тому, щоб компетентний персонал, що працює з підозрюваними і правопорушниками, не підірвав або замінив процес побудови конструктивних професійних відносин з ними в громаді. Слід підкреслити, що введення технічного контролю може бути корисним доповненням до існуючих соціально і психологічно позитивних способів роботи з підозрюваними або правопорушниками, що визначено відповідними рекомендаціями Комітетом Міністрів і, зокрема, в Рекомендації Rec (92) 16 про Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів, Рекомендації Rec (97) 12 щодо персоналу, що займається здійсненням санкцій і заходів, Рекомендації Rec (2006) 2 про європейські пенітенціарні правила, Рекомендації CM/Rec (2010) 1 про правила пробації Ради Європи та Рекомендації CM/Rec (2012) 5 про європейський кодекс етики для тюремного персоналу.

II. Визначення

«Електронний моніторинг» - це загальний термін, що стосується форм контролю розташування, руху і особливостей поведінки осіб в рамках кримінального судочинства. Нинішні форми електронного моніторингу основані на радіохвильових, біометричних або супутникових технологіях стеження. Вони зазвичай містять пристрій, прикріплений до людини, і

контролюються дистанційно.

Залежно від національних юрисдикцій, електронний моніторинг може бути використаний одним або декількома наступними способами:

- під час досудового етапу кримінального судочинства;

- в якості умови для призупинення відбування тюремного строку;

- в якості самостійного засобу контролю виконання кримінального покарання або заходу, не пов'язаного з позбавленням волі;

- у поєднанні з іншими заходами пробації;

- в якості заходу перед звільненням ув'язнених;

- у рамках умовного звільнення з місць позбавлення волі;

- в якості заходів інтенсивного контролю й нагляду для певних категорій правопорушників після звільнення з в'язниці;

- в якості заходу моніторингу внутрішнього переміщення правопорушників у в'язниці або по периметру в'язниць відкритого типу;

- в якості заходу захисту потерпілих від злочинів від окремих підозрюваних або правопорушників.

У деяких юрисдикціях, в яких електронний моніторинг використовується в якості механізму виконання тюремного ув'язнення, особи, що перебувають під електронним моніторингом, вважаються владою в'язнями.

У деяких юрисдикціях, електронний моніторинг безпосередньо управляється адміністрацією в'язниці, службою пробації, поліцією або іншими компетентними державними органами, в той час як в інших він здійснюється приватними компаніями, що укладають договори з державними відомствами, в рамках обслуговування.

У деяких юрисдикціях, підозрюваний чи злочинець, який носить пристрій, повинен покрити частину витрат на його використання, в той час як в інших держава сама покриває витрати на електронний моніторинг.

У деяких юрисдикціях, електронний моніторинг може використовуватись у відношенні неповнолітніх підозрюваних і правопорушників, у той час як в інших ця міра не застосовується до неповнолітніх.

«Підозрюваний» - будь-яка особа, яка, як стверджується, скоїла правопорушення або обвинувачується у вчиненні злочину, але не була засуджена за це.

«Правопорушник» - будь-яка особа, яка була засуджена за скоєння кримінального злочину.

«Відомство, що надає електронне обладнання для моніторингу» - як правило, приватна компанія, яка виробляє, продає, надає в оренду і обслуговує таке обладнання.

«Відомство, що відповідає за контроль осіб, які перебувають під електронним моніторингом» - державний орган чи приватна компанія, яка уповноважена компетентними органами контролювати місце розташування, переміщення або певну поведінку підозрюваного або правопорушника протягом певного періоду часу.

«Служба пробації» - орган, відповідальний в межах громади за виконання санкцій та заходів, визначених законом і накладених на правопорушника. Її завдання включає в себе цілий ряд заходів, які включають контроль, керівництво та допомогу, спрямовану на соціальну інтеграцію правопорушників, а також на сприяння громадській безпеці. Вона також може, залежно від національної правової системи, здійснювати одну або декілька наступних функцій: надання інформації та консультацій судовим та іншим органам, які ухвалюють рішення, щоб допомогти їм ухвалити обґрунтовані і справедливі рішення; надання рекомендацій та підтримки правопорушникам, які перебувають в ув'язненні, щоб підготувати їх до звільнення і розселення; моніторинг та надання допомоги особам, які отримують дострокове звільнення; втручання реституційного правосуддя; пропонування допомоги потерпілим від злочинів.

Служба пробації також може бути, залежно від національної правової системи, «органом, відповідальним за контроль осіб, які перебувають під електронним моніторингом».

III. Основні принципи

1. Використання, а також види, тривалість і порядок виконання електронного моніторингу в рамках кримінального правосуддя регулюється законом.

2. Рішення про встановлення або скасування електронного моніторингу повинні ухвалюватись судом або передбачати судовий розгляд.

3. Якщо електронний моніторинг використовується на досудовому етапі, необхідно виявляти особливу обережність, щоб не розширити його використання.

4. Тип і умови виконання електронного моніторингу повинні бути відповідними з точки зору тривалості, а серйозність ймовірного або скоєного правопорушення повинна враховувати індивідуальні обставини підозрюваного або правопорушника і регулярно переглядатись.

5. Електронний моніторинг не повинен виконуватись з обмеженням прав і свобод підозрюваного або правопорушника в більшій мірі, ніж це передбачено рішенням про його введення.

6. При встановленні електронного моніторингу та його типу, тривалості і умов виконання слід враховувати його вплив на права та інтереси сімей та третіх осіб в місці, в якому утримується підозрюваний чи правопорушник.

7. Не повинно бути жодної дискримінації у реалізації або виконанні електронного моніторингу на підставі статі, раси, кольору шкіри, національності, мови, релігії, сексуальної орієнтації, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, належності до національних меншин або фізичного чи психічного стану.

8. Електронний моніторинг може використовуватись в якості автономного заходу для того, щоб забезпечити контроль і зниження рівня злочинності протягом певного періоду його виконання. Для того, щоб утримувалися від скоєння злочинів якомога довше, необхідно поєднувати електронний контроль з іншими професійними і допоміжними заходами, спрямованими на соціальну реінтеграцію правопорушників.

9. Якщо організації з приватного сектора беруть участь у реалізації рішень про застосування електронного моніторингу, відповідальність за ефективне поводження з цими особами відповідно до міжнародних етичних і професійних стандартів повинні нести органи державної влади.

10. Державні органи повинні забезпечити, щоб вся необхідна інформація про участь приватного сектора в електронному моніторингу була прозорою і мала регульований доступ до неї з боку громадськості.

11. Якщо підозрювані та правопорушники несуть частину витрат на використання електронного моніторингу, їх витрати повинні відповідати їхньому фінансовому становищу і регулюватись законом.

12. Обробка, використання і обмін даними, зібраними щодо введення і реалізації електронного моніторингу з боку відповідних органів, повинні спеціально регулюватись законодавством.

13. Співробітники, що відповідають за виконання рішень, пов'язаних з електронним моніторингом, повинні бути в достатній кількості та регулярно проходити належне навчання для виконання своїх обов'язків ефективно, професійно і у відповідності з найвищими етичними стандартами. Їх підготовка повинна включати питання захисту даних.

14. Повинні бути передбачені регулярні урядові перевірки і можливості для незалежного контролю відомств, відповідальних за виконання електронного моніторингу відповідно до національного законодавства.

IV. Умови виконання електронного моніторингу на різних етапах кримінального процесу

15. З метою забезпечення дотримання вимог можуть бути реалізовані різні заходи відповідно до національного законодавства. Зокрема, можна запросити згоду підозрюваного або правопорушника і співпрацю з його боку, або встановити стримуючі санкції.

16. Умови виконання та рівень втручання електронного моніторингу в досудовий етап повинні відповідати передбачуваному правопорушенню і ґрунтуватись на оцінці ризику, що особа переховуватиметься, втручатиметься у процес відправлення правосуддя, створюватиме серйозну загрозу громадському порядку або вчинить новий злочин.

17. Національне законодавство регулює порядок, відповідно до якого час, проведений під електронним контролем під час досудового етапу, може бути вирахуваний судом при визначенні загальної тривалості остаточної санкції або міри.

18. Якщо існує схема захисту потерпілих з використанням електронного контролю для відстеження руху підозрюваного або правопорушника, важливо отримати попередню згоду потерпілого, а всі зусилля необхідно спрямувати на гарантування того, що потерпілий розуміє можливості та обмеження технології.

19. У випадках, якщо електронний моніторинг відноситься до виключення з або обмеження конкретними зонами, необхідно направити зусилля на гарантування того, що такі умови утримання не обмежують розумну якість повсякденного життя в суспільстві.

20. У разі необхідності контролю зловживання наркотичними речовинами або алкоголем, необхідно приділити увагу відповідному інтрузивному, лікувально-виховному потенціалу електронних і традиційних підходів при ухваленні рішення стосовно того, який підхід повинен використовуватись.

21. Слід, наскільки це можливо, уникати електронного моніторингу, який обмежує правопорушників межами місця проживання без права на виїзд, для того, щоб запобігти негативним наслідкам ізоляції у випадку, якщо особа проживає одна, і для захисту прав третіх сторін, які можуть знаходитись в тому ж місці.

22. З метою підготовки правопорушників до звільнення і в залежності від типу правопорушення та програми роботи з правопорушником, електронний моніторинг може використовуватись для збільшення надання короткострокових тюремних відпусток в окремих випадках, можливості працювати за межами в'язниці або перебувати у в'язниці відкритого типу.

23. Електронний моніторинг може використовуватись в якості альтернативного тюремного ув'язнення, і в цьому випадку його тривалість повинна регулюватись законом.

24. Електронний моніторинг може використовуватись, якщо необхідно, у разі дострокового звільнення з в'язниці. У такому разі його тривалість повинна бути пропорційна залишку терміну тюремного ув'язнення.

25. Якщо електронний моніторинг використовується, при необхідності, після відбуття тюремного ув'язнення в якості заходу після звільнення, його тривалість та втручання повинні бути чітко визначені, з повним урахуванням загального впливу на колишніх ув'язнених, їх сім'ї та третіх осіб.

V. Етичні питання

26. Вік, інвалідність та інші відповідні конкретні умови або особисті обставини кожного підозрюваного або правопорушника повинні враховуватись при ухваленні рішення щодо того, чи необхідно і за яких умов може бути встановлено електронний моніторинг.

27. За жодних обставин електронне обладнання моніторингу не можна використовувати, щоб навмисно завдати фізичну або психологічну шкоду чи страждання підозрюваному чи правопорушнику.

28. Правила, що стосуються використання електронного моніторингу, повинні періодично переглядатися, щоб враховувати технологічні досягнення в цій області, з метою уникнення надмірного втручання в особисте і сімейне життя підозрюваних, правопорушників та інших постраждалих осіб.

VI. Захист даних

29. Дані, зібрані в ході використання електронного контролю, регулюються конкретними правилами, заснованими на відповідних міжнародних стандартах щодо зберігання, використання та поширення даних.

30. Особлива увага повинна приділятись суворому регулюванню використання та надання таких даних у рамках кримінальних розслідувань та проваджень.

31. У разі недбалого або навмисного неправильного використання чи обробки таких даних повинна бути введена в дію система ефективних санкцій.

32. Приватні відомства що надають електронне обладнання моніторингу або відповідальні за контроль осіб, які знаходяться під електронним моніторингом, повинні виконувати ті ж самі правила і положення щодо поводження з даними.

VII. Співробітники

33. Повинні застосовуватись усі відповідні правила Рекомендації Rec (92) 16 про європейські правила щодо громадських санкцій та заходів, Рекомендації Rec (97) 12 щодо персоналу, що займається здійсненням санкцій і заходів, Рекомендації CM/Rec (2010) 1 про правила пробації Ради Європи та Рекомендації CM/Rec (2012) 5 про європейський кодекс етики для тюремного персоналу, які стосуються персоналу.

34. Персонал повинен бути навчений спілкуватися з підозрюваними й правопорушниками чуйно, повідомляти зрозумілою їм мовою і чином про використання технології, її вплив на їх особисте і сімейне життя, і про наслідки її використання.

35. Персонал повинен бути навчений мати справу з потерпілими в тих випадках, коли застосовуються схеми підтримки потерпілих в рамках електронного моніторингу.

36. При встановленні електронного моніторингу, слід приділяти увагу позитивним якостям як людського, так і автоматизованого управління даними, зібраними центром контролю, пам'ятаючи про переваги кожного з них.

37. Персонал, якому доручено встановлювати або виконувати електронний моніторинг, повинен регулярно оновлюватися і проходити навчання поводженню, використанню і впливу обладнання на відповідних осіб.

38. Персонал повинен бути навчений установці та зніманню пристроїв та наданню технічної допомоги і підтримки з метою забезпечення ефективного та точного функціонування обладнання.

VIII. Робота з громадськістю, дослідження та оцінки

39. Широка громадськість повинна бути проінформована про етичні і технологічні аспекти використання електронного моніторингу, його ефективність, цілі і значення в якості засобу обмеження свободи підозрюваних або правопорушників. Також необхідно інформувати про те, що електронний моніторинг не може замінити професійне людське втручання і підтримку підозрюваних і правопорушників.

40. Необхідно проводити дослідження, незалежну оцінку та контроль з метою надання допомоги державним органам в ухваленні обґрунтованих рішень, що стосуються етичних і професійних аспектів використання електронного моніторингу в кримінальному процесі.

Витяги з Загальної доповіді КЗК - Переповнення в'язниць

Витяги з Другої Загальної доповіді [CPT/Inf (92) 3]

46. Питання переповнення камер безпосередньо стосується компетенції Комітету. Всі служби і будь-яка діяльність всередині закладу зазнають негативного впливу в разі, якщо в закладі буде більше ув'язнених осіб, ніж це передбачено. Від цього погіршиться загальний рівень життя, можливо, навіть досить суттєво. Окрім цього, переповнення в'язниці або якоїсь її частини саме по собі вже може становити факт нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження.

Витяги з Сьомої Загальної доповіді [CPT/Inf (97) 10]

12. Під час здійснення візитів у 1996 році Комітет зіткнувся з великою кількістю випадків переповнення в'язниць – подібне явище характерне для пенітенціарних систем різних європейських країн. Часто переповнення камер є дуже гострою проблемою в тюрмах, де утримуються особи на етапі попереднього ув'язнення (тобто, йдеться про осіб, які чекають на винесення судового вироку). Однак Комітет встановив, що в деяких країнах ця проблема поширюється на всю в'язничну систему.

13. Як було відзначено Комітетом у Другій Загальній доповіді, питання про переповнення в'язниць безпосередньо належить до повноважень Комітету (див. CPT/Inf (92)3, пункт 46).

Переповнена в'язниця означає перебування в тісних та негігієнічних умовах, постійну відсутність приватності (навіть коли йдеться про вирішення таких основних задач, як користування сантехнічним обладнанням), обмеження можливості перебувати поза межами камери, оскільки для цього не вистачатиме необхідного персоналу та наявних інфраструктур, перевантаженість медичних служб, більший рівень напруженості і, відповідно, більше проявів насильства як в середовищі самих ув'язнених, так і між ув'язненими та персоналом. Цей перелік є ще далеко не вичерпним.

Комітет вже не один раз робив висновок про те, що негативні наслідки переповнених в'язниць спричинюють нелюдські та такі, що принижують гідність, умови ув'язнення.

14. Для вирішення проблеми переповнених в'язниць окремі країни стали на шлях збільшення кількості пенітенціарних установ. Однак Комітет далеко не впевнений в тому, що збільшення можливостей щодо прийому більшої кількості ув'язнених становить єдине вирішення проблеми. Багато європейських держав, що започаткували масштабні програми будівництва пенітенціарних закладів, встановили, що кількість населення в камерах збільшується одночасно із будівництвом закладів. І навпаки, існування в окремих державах політики, що спрямована на обмеження чи скорочення кількості позбавлених волі осіб, є важливим внеском в підтриманні керованого рівня населення в'язниць.

15. Проблема переповнення камер є достатньо серйозною, і це потребує співробітництва на європейському рівні з метою вироблення відповідної стратегії. Комітет із задоволенням відзначає, що роботи в цьому напрямку недавно розпочались під егідою Європейського комітету кримінальних проблем (CDPC). Комітет у запобіганні катуванням сподівається, що завершення цієї роботи буде розглядатись як одна з пріоритетних задач.[1]

Витяги з Одинадцятої Загальної доповіді [CPT/Inf (2001) 16]

Переповнення в'язниць

28. Негативне явище переповнення в'язниць властиве пенітенціарним системам по всій Європі і завдає тяжких ударів по спробах поліпшити умови утримання в'язнів. Негативні наслідки переповнення в'язниць вже описувались у попередніх Загальних доповідях.[2] З поширенням діяльності Комітету на Європейському континенті його представники довідались про величезний відсоток осіб, які в окремих країнах покарані позбавленням волі, і, як наслідок, про непомірне переповнення тюрем. Те, що держава тримає за ґратами так багато своїх громадян, не може пояснюватись тільки високим рівнем злочинності; певно, на такий стан справ якоюсь мірою впливають і світогляд працівників правоохоронних відомств, і позиція судової влади.

За таких обставин проблему не вдасться розв'язати лише за рахунок зростання фінансових асигнувань на пенітенціарну систему. Натомість слід переглянути чинне законодавство і практику щодо утримання

1 30 вересня 1999 року, Комітет Міністрів Ради Європи прийняв рекомендацію No R(99)22 стосовно переповнення в'язниць та зростання тюремного населення.
2 Друга Загальна Доповідь – CPT/Inf (92) 3, пункт 4, та сьома Загальна Доповідь – CPT/Inf (97)10, пункти 12-15.

під вартою до суду і винесення вироків за злочини, а також щодо альтернативних ув'язненню покарань. Саме такий підхід притаманний Рекомендації Комітету міністрів N° R(99)22 про переповнення в'язниць та надмірне зростання кількості засуджених до позбавлення волі. Комітет дуже сподівається, що принципи, викладені у цьому важливому документі, знайдуть застосування в державах-учасницях; імплементація згаданої Рекомендації заслуговує на пильний моніторинг Радою Європи.

Спільні спальні приміщення

29. У багатьох країнах, відвіданих представниками Комітету, і, зокрема, в країнах центральної та східної Європи, ув'язнені великими кількостями утримуються в спільних приміщеннях, де вони не тільки сплять уночі, але й проводять майже увесь свій день; санітарні вузли також розташовані у цих же приміщеннях. Комітет заперечує проти самого принципу подібного утримання ув'язнених у закритих тюрмах – і надто тоді, коли такі приміщення вкрай переповнені, а умови в них відверто нездорові. Немає сумнівів, що в деяких країнах різні чинники, зокрема, відповідні культурні традиції, зумовлюють віддання переваги не окремим камерам, а великим спільним приміщенням для утримання в'язнів. Утім, мало що виправдовує – і багато чого не виправдовує – ситуацію, коли десятки позбавлених волі разом живуть і сплять в одному спальному приміщенні.

Спальні приміщення для великої кількості ув'язнених неодмінно означають повсякденну неможливість як приватного усамітнення, так і особистого життя. Більш того, зростає ризик залякування і насильства. Подібні умови утримання сприяють формуванню злочинної субкультури і зміцненню злочинних утворень. Такі умови також дуже затрудняють і навіть унеможливлюють виконання персоналом його контрольних функцій. Зокрема, в разі виникнення в тюрмі якихось заворушень важко обійтись без залучення великих сил ззовні. При подібних умовах утримання в'язнів розміщення конкретних осіб за принципами індивідуального підходу і оцінки потреб та ризиків прирікається на невдачу. Всі ці проблеми ще більш загострюються, якщо, як це часто буває, кількість утримуваних у приміщенні перевищує його орієнтовну місткість, а завелике навантаження на раковини для умивання і туалети разом із недостатньою для такої кількості ув'язнених вентиляцією створюють справді жахливі умови.

Утім, Комітет має наголосити, що переведення ув'язнених із великих спільних спальних приміщень до менших приміщень завжди мусить супроводжуватись заходами, спрямованих на те, щоби вони якомога більше годин на день займались різними видами змістовної діяльності за межами приміщення, виділеного їм для спання.

www.coe.int/justice

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини континенту. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписалися під Європейською конвенцією з прав людини - договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства закону. Європейський суд з прав людини контролює здійснення Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE